

Lygių galimybių
kontrolieriaus
tarnyba

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus 2024 metų veiklos ataskaita

2025-03-14, Nr. BR-38
Vilnius

Turinys

Ižangos žodis.....	3
Lygių galimybių rodikliai. Kur esame?	5
Lyčių lygybė.....	5
Lietuvos gyventojų nuostatos pažeidžiamų visuomenės grupių atžvilgiu	9
LGBTI+ asmenų teisės	10
Žmonių su negalia lygių galimybių užtikrinimas	12
Vyresnio amžiaus žmonių lygių galimybių užtikrinimas.....	12
Bendra 2024 metų statistika	14
Strateginio plano rodikliai	17
2. Tyrimai ir skundai dėl galimos diskriminacijos	21
2.1. Bendra tyrimų ir skundų statistika.....	21
2.2. Galima diskriminacija dėl lyties	24
2.3. Galima diskriminacija dėl negalios.....	28
2.4. Galima diskriminacija dėl rasės, tautybės, kalbos, kilmės, etninės priklausomybės ir pilietybės.....	32
2.5. Galima diskriminacija dėl amžiaus.....	34
2.6. Galima diskriminacija dėl socialinės padėties	37
2.7. Galima diskriminacija dėl tikėjimo, religijos, įsitikinimų ar pažiūrų	40
2.8. Galima diskriminacija dėl lytinės orientacijos	41
2.9. Galima daugialypė diskriminacija	42
2.10. Kontrolierės rekomendacijų įgyvendinimas.....	43
2.11. Teismų praktika.....	44
3. Lygių galimybių integravimas.....	45
3.1. Lygių galimybių užtikrinimas formuojant viešąją politiką	45
3.2. Lygios galimybės darbo rinkoje	46
3.3. Lygios galimybės švietimo ir ugdymo įstaigose.....	47
3.4. Nacionalinis ir tarptautinis bendradarbiavimas	48
4. Švietėjiška ir prevencinė veikla.....	50
4.1. Smurtas lyties pagrindu	50
4.2. Vyresnio amžiaus žmonių diskriminacija	51
4.3. Dirbtinis intelektas ir lygios galimybės	52

4.4. Translyčių žmonių teisių užtikrinimas.....	54
4.5. Tarnybos žinomumas ir informacija apie žmogaus teises	55
5. Žmogiškieji ir finansiniai ištekliai.....	58
6. Pasiūlymai teisėkūrai ir strateginiams dokumentams.....	59
Apibendrinimai ir išvados.....	62
Rekomendacijos.....	66

Įžangos žodis

Pristatydama Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos 2024 m. veiklos ataskaitą, pirmiausia noriu išreikšti nuoširdžią padėką praėjusiais metais mane pavadavusioms vaiko teisių apsaugos kontrolierei Editai Žiobienei ir Seimo kontrolierei Jolitai Miliuvienei, bei visai Tarnybos komandai. Metai buvo neįprasti Tarnybos veiklą stebint iš šalies, tačiau atsakingas komandos darbas užtikrino, kad tęstųsi svarbūs lygių galimybių užtikrinimo darbai: gyventojų skundų tyrimai, diskriminacijos prevencija, analizės vyresnių žmonių skaitmeninės atskirties bei translyčių asmenų teisių srityse, rekomendacijų teisėkūrai

teikimas, lygių galimybių integravimas šalies darbovietėse, renginiai bei kitos veiklos.

2025 m. toliau strategiškai sieksime lygybės stiprinimo įvairiose srityse. Ypatingą dėmesį toliau skirsime diskriminacijos dėl amžiaus mažinimui – analizuosime, kaip įstaigos ir organizacijos atsižvelgia į Tarnybos pateiktas rekomendacijas. Taip pat aktyviai dirbsime kovodami su diskriminacija odos spalvos, tautybės, etninės priklausomybės pagrindais – tai padaryti padės elektroniniai mokymai ir rengiamo tyrimo apie diskriminaciją būsto nuomos srityje duomenys. Dar viena 2025 m. tema, be kurios neišvengiamas ateities paveikslas, – dirbtinis intelektas ir su juo susijusios galimybės ir iššūkiai lygių galimybių užtikrinimui.

Daug dėmesio skirsime lygioms galimybėms ir saugiai aplinkai darbe. Viena iš svarbiausių 2025-ųjų užduočių – „Lyčių lygybės valdybose“ direktyvos įgyvendinimas. Juo sieksime gerinti lyčių pusiausvyrą didelių įmonių ir biržinių bendrovių valdymo organuose. Direktyvos įgyvendinimas taps reikšmingu žingsniu užtikrinant lyčių lygybę sprendimų priėmimo procesuose. Tęsdami translyčių asmenų padėties Lietuvoje analizę, pristatysime išsamų tyrimą apie jų patirtis darbo rinkoje, taip pat kursime priemones seksualinio priekabiavimo prevencijai sveikatos priežiūros sektoriuje.

Diskriminacija dėl negalios – viena iš tų, dėl kurios kreipiamasi dažniausiai, tad ir toliau jai skirsime dėmesį. Šiomet savo stebėsenos ataskaitą pristatys ir prie Tarnybos veikianti Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija. Kaip ir anksčiau, aktyviai dirbuosimės lygių galimybių integravime ir stebėsime naujai planuojamas politikos kryptis lygių galimybių užtikrinime.

Prisidėsime toliau keičiant teisinę bazę, kad ji atitiktų lygybės institucijoms keliamus standartus, kurie reikšmingai praplės Tarnybos kompetencijas ir galimybes padėti diskriminaciją patyrusiems asmenims.

Tikiu, kad 2025-ieji atneš ne tik naujų iššūkių, bet ir svarbių pokyčių, prie kurių kūrimo atkakliai dirbsime su visa Tarnybos komanda.

Lygių galimybių kontrolierė
Birutė Sabatauskaitė

Laikinas lygių galimybių kontrolierės pareigų perėmimas metų sandūroje buvo atsakingas laikotarpis – su Tarnybos komanda ne tik užbaigėme 2023-ųjų darbus, bet ir ruošėme išsamią strategiją naujiems. Itin reikšmingas buvo projekto, dedikuoto kovai su smurtu prieš moteris su negalia, užbaigimas. Ši iniciatyva atskleidė, kaip svarbu kalbėti apie dažnai nematomas moteris su negalia, kurios susiduria ne tik su aukštesne smurto artimoje aplinkoje rizika, bet ir su sunkumais gaunant pagalbą jį patyrus.

Šis laikotarpis patvirtino, kad lygių galimybių srityje kiekvienas žingsnis į priekį reikalauja nuoseklaus darbo ir atkaklumo. Esu dėkinga visai komandai už bendras pastangas siekiant užsibrėžtų tikslų.

**Vaiko teisių apsaugos kontrolierė, pavadavusi lygių galimybių kontrolierę,
Edita Žiobienė**

Intensyvūs ir turiningi – tokie buvo praėję metai Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje. Aktyvus skirtingų darbo sričių ir temų ritmas atsispindi ir 2024 m. veiklos ataskaitoje.

Parengtos net kelios svarbios apžvalgos, tarp jų – pristatančios vyresnio amžiaus žmonių skaitmeninę atskirtį technologijų vystymosi kontekste, taip pat translyčių asmenų padėtį Lietuvoje. Džiaugiuosi, kad ekspertiniai, tiriamieji darbai padėjo įgarsinti minėtų visuomenės grupių balsus ir kreiptis į atsakingas institucijas, prekių bei paslaugų teikėjus su aiškiais žinutėmis ir rekomendacijomis, kaip situaciją gerinti. Tiesa, rekomendacijų parengimas yra tik pirmasis žingsnis. Sunkioji dalis yra būti išgirstiems, kalbant apie šių rekomendacijų įgyvendinimą.

Nemažėjantis Tarnybai pateikiamų skundų ir paklausimų skaičius bei jų įvairovė liudija, kad nelygybė ir diskriminacija vis dar yra opi problema Lietuvoje. Sprendimuose dėl galimos diskriminacijos teko ieškoti pusiausvyros tarp saviraiškos laisvės ir visų asmenų lygiateisiškumo imperatyvų, o skundų dėl priekabiavimo tyrimus dažnai apsunkino reikiamų įrodymų nebuvimas. Tai laikau svarbia proga pabrėžti, kad priekabiavimas, kaip viena sunkiausių ir didžiausių neigiamus padarinius sukeliančių diskriminacijos formų, negali būti toleruojamas. Gaunami skundai parodė ir tai, kad asmenų su negalia teisių apsauga, prieinamumo užtikrinimas bei tinkamų sąlygų sudarymas visose gyvenimo srityse vis dar lieka siektinu tikslu, kurio link pamažu, bet nuosekliai einama.

**Seimo kontrolierė, pavadavusi lygių galimybių kontrolierę,
Jolita Miliuvienė**

Lygių galimybių rodikliai. Kur esame?

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba (toliau vadinama ir Tarnyba) Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus (toliau vadinama Lygių galimybių kontrolierė ir Kontrolierė) 2024 m. veiklos ataskaitą pradeda nuo lygių galimybių situacijos Lietuvoje apžvalgos. Šioje dalyje aptariami statistiniai duomenys ir įvairių visuomenės tyrimų lygių galimybių srityje rodikliai. Aptariami tik naujausi prieinami Lietuvos ir tarptautinių tyrimų duomenys. Ankstesnių metų situacija arba duomenys, kurie 2024 m. nebuvo atnaujinti, pristatyti 2023 m. ir ankstesnėse Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus veiklos ataskaitose¹.

Lyčių lygybė

Europos lyčių lygybės institutas (EIGE) kasmet skelbia Lyčių lygybės indeksą, kuriuo matuojama lyčių lygybės pažanga Europos Sąjungos valstybėse. Lyčių lygybės indeksas sudaromas skaičiuojant moterų ir vyrų lygybę šešiose srityse: darbo, sveikatos, galios, laiko, žinių ir pinigų. [Lietuva 2024 m. surinko 65,8 balo](#) iš 100 galimų (100 balų rezultatas reikštų, kad šalis pasiekė faktinę moterų ir vyrų lygybę visose indeksu matuojamose srityse). Parodžiusi minimalią pažangą Lietuva pakilo iš 17-tos į 16-tą vietą tarp ES valstybių (ES vidurkis – 71 balas). Pagrindinis pokytis – galios srityje: padaugėjo moterų Lietuvos banko valdyboje (2023 m. pradžioje valdyboje buvo viena moteris, 2024 m. pradžioje – trys²).

Geriausias Lietuvos rodiklis, lyginant su kitomis ES šalimis, matomas darbo srityje – čia užimame 15 vietą (surinkę 76,2 balo, ES vidurkis – 74,2 balo). Lietuva šioje srityje pasižymi itin aukštu vyrų ir moterų dalyvavimo darbo rinkoje rodikliu (92,8 balo), tačiau kur kas mažesnę įvertį gauna pamatavus profesinę segregaciją ir darbo sąlygų kokybę (62,5 balo). Blogiausia Lietuvos padėtis, lyginant su kitomis ES šalimis, yra pinigų srityje: Lietuva užima 25 vietą (surinkusi 70,9 balo).

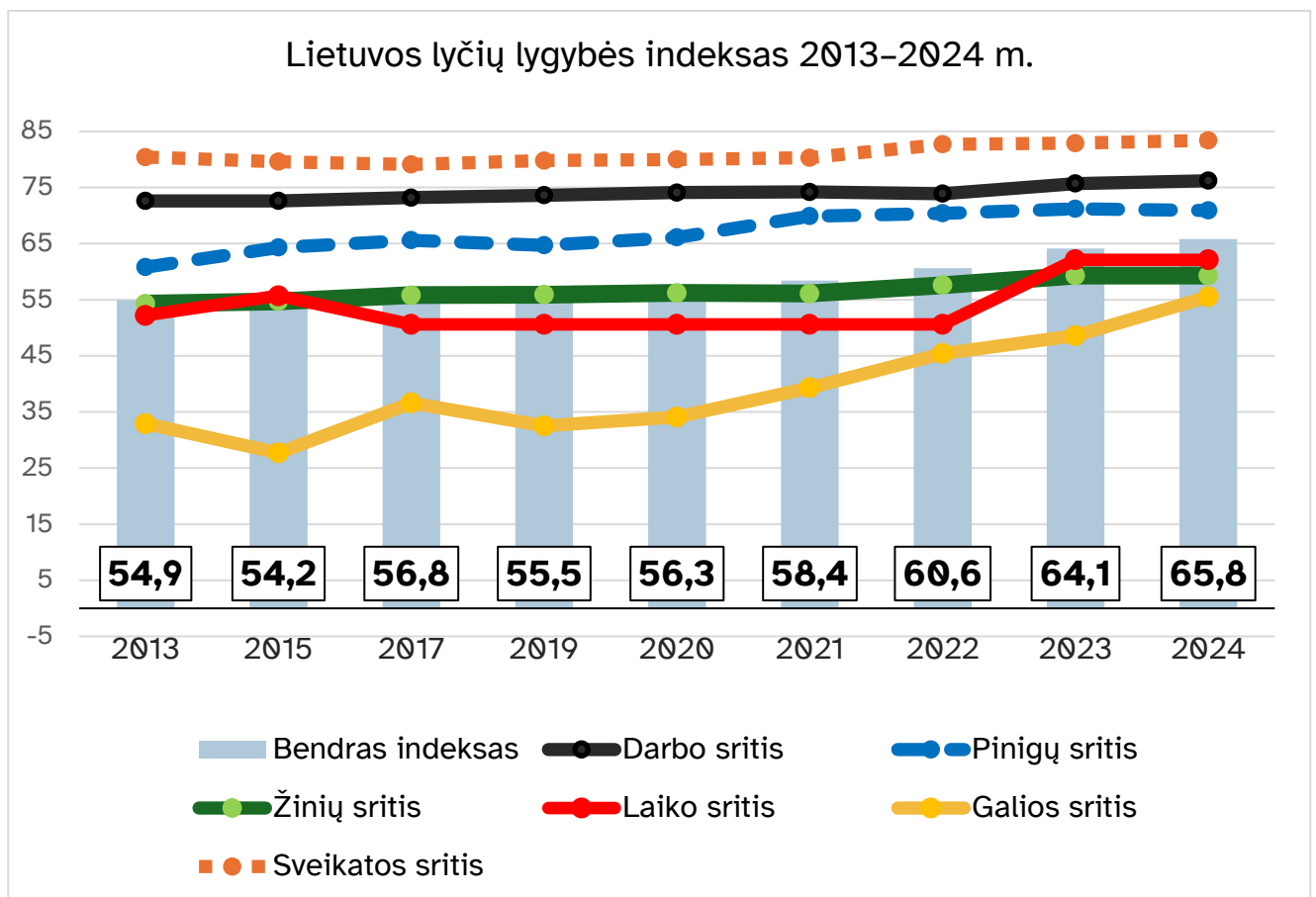
Vienintelė iš Lyčių lygybės indekso matuojamų sričių, kurioje atotrūkis Lietuvoje fiksuojamas vyrų nenaudai, yra išsilavinimas. Lietuva – viena iš keturių šalių, kuriose atotrūkis tarp aukšto lygio³ išsilavinimą turinčių vyrų ir moterų yra didžiausias.

¹ Visos Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolieriaus veiklos ataskaitos prieinamos internetu <https://lygybe.lt/veiklos-sritys/metines-ataskaitos>. Aktualūs lyčių lygybės duomenys Lietuvoje prieinami internetu <https://lygiadieniai.lt/daugiau-apie-lyciu-lygybe/ka-rodo-lyciu-nelygybes-statistika>.

² 2025 m. pradžioje Lietuvos banko valdyboje dirbo tik dvi moterys, nes 2024 m. rugpjūčio 21 d. iš valdybos pasitraukė Jurgita Šaučiūnienė. Lietuvos banko informacija. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/lt/naujienos/pokyciai-lietuvos-banko-valdyboje-1> [žiūrėta 2025-01-06].

³ Aukšto lygio išsilavinimu, pagal Tarptautinį standartizuotą švietimo klasifikatorių (ISCED), vadinamas 5–8 lygio išsilavinimas, kuriam priskiriami bakalauro, magistro, daktaro laipsniai bei trumpųjų studijų pakopa, esanti aukščiau vidurinio išsilavinimo, bet žemiau bakalauro studijų pakopos.

Vertinant pastarojo dešimtmečio EIGE matuojamą Lietuvos progresą lyčių lygybės srityje, galima būtų apibendrinti, kad jis lėtas ir neprognozuojamas. Kai kuriose srityse matyti stagnacija ir (arba) situacijos pablogėjimai (žr. 1 pav.).

1 pav. Lyčių lygybės indeksas 2013–2024 m.

Visuomenės nuostatų tyrimai rodo, kad moterys ir vyrai Lietuvoje skirtingai mato lyčių lygybės progresą šalyje. Tarnybos inicijuota [visuomenės nuomonės apklausa apie lyčių nelygybę](#) atskleidžia, kad 67 proc. vyrų ir tik 42 proc. moterų mano arba greičiau mano, kad Lietuvoje vyrai ir moterys turi lygias teises.

Nors Lietuvos rodiklis stebint Lyčių lygybės indeksą yra geriausias darbo srityje, vyrai ir moterys šalyje vis dar uždirba skirtingai. 2024 m. „Sodros“ duomenimis, moterų ir vyrų darbo užmokesčio atotrūkis buvo 12,9 proc. Didžiausias atotrūkis fiksuojamas vyrų dominuojamuose veiklos sektoriuose, pavyzdžiui, finansų ir draudimo srityje (31,1 proc.), informacijos ir ryšių (27,7 proc.) arba srityse, kuriose vadovaujamas pozicijas užima vyrai, pavyzdžiui, žmonių sveikatos priežiūros ir socialinio darbo srityje (32,8 proc.). „Sodros“ [skelbiamoje informacijoje](#) nurodoma, kad nors moterys sudaro 86 proc. dirbančiųjų sveikatos priežiūros ir socialinio darbo srityje, jos uždirba perpus mažiau nei vyrai.

Moterų ir vyrų atlyginimų atotrūkis taip pat varijuoja pagal amžių. Pavyzdžiui, [„Sodros“ duomenimis](#), 31–40-aisiais gyvenimo metais atlyginimų atotrūkis tampa vienu didžiausių. Galima daryti prielaidą, kad tai susiję su šeimos kūrimu – šiuo

gyvenimo laikotarpiu įprastas šeimos kūrimas, vaikų auginimas ir dėl to vykstantys karjeros pertrūkiai, kuriuos dažniausiai patiria moterys. [Naujausiais EIGE duomenimis](#), namų ruošos darbams, maisto gaminimui Lietuvoje kasdien laiko skiria 65 proc. moterų ir tik 29 proc. vyrų. Vaikų, anūkų, senelių ar artimųjų su negalia rūpyba kasdien užsiima 35 proc. moterų ir 21 proc. vyrų. [„Sodros“ duomenimis](#), vaiko priežiūros atostogomis 2024 m. pasinaudojo 88 proc. moterų. Neperleidžiamais vaiko priežiūros mėnesiais pasinaudojo 5,4 tūkst. vyrų (kūdikių 2023 m. gimė 20 623, 2024 m., išankstiniais duomenimis, gimė 18 673).

Kalbant apie lyčių lygybę, svarbu apžvelgti **smurto artimoje aplinkoje** rodiklius. Statistikos duomenys rodo, kad lytis yra svarbus veiksnys, dėl kurio moterys kur kas dažniau patiria smurtą artimoje aplinkoje. Informatikos ir ryšių departamento duomenimis, 2024 m. 73,3 proc. nukentėjusiųjų nuo smurto artimoje aplinkoje buvo moterys⁴, o didžioji dalis įtariamųjų smurtu – vyrai (85,1 proc.)⁵. Atkreiptinas dėmesys, kad tik nedidelė smurto artimoje aplinkoje atvejų dalis pasiekia ikiteisminio tyrimo įstaigas. Apie tikruosius smurto artimoje aplinkoje reiškinių mastus gali būti numanoma iš kitų duomenų šaltinių, tokių kaip kreipimūsi į policiją skaičiaus, išduotų apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderių, informacijos apie suteiktą pagalbą, sociologinių tyrimų.

2024 m. policijoje buvo užregistruoti 54 602 pranešimai dėl smurto artimoje aplinkoje⁶, o specialiosios kompleksinės pagalbos centrai pagalbą dėl smurto artimoje aplinkoje tais pačiais metais teikė 17 757 kartus (75 proc. visų šios pagalbos gavėjų buvo moterys⁷).

Nuo 2023 m. liepos 1 d. įsigaliojus Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymo naujai redakcijai, pradėta taikyti naują smurto prevencijos priemonę – apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderį. Jis skirtas apsaugoti smurto artimoje aplinkoje pavojų patiriantį žmogų – įvertinęs (-usi) smurto riziką, policijos pareigūnas (-ė) gali įpareigoti smurto pavojų keliantį asmenį laikinai išsikelti iš gyvenamosios vietos, nesilankyti, nesiartinti, nebendrauti ir neieškoti ryšio su smurto pavojų patiriančiu žmogumi. [Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis](#), nuo 2023 m. liepos 1 d. iki 2024 m. rugsėjo 30 d. buvo skirti daugiau kaip 26 tūkst. apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje orderių. Didžioji dalis smurto pavojų patiriančių asmenų buvo moterys (78,5 proc.), daugiausiai – vyresnio amžiaus (60 m. ir vyresnės). Tarp vyrų

⁴ Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotus asmenis, nukentėjusius nuo nusikalstamų veikų, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje. Iš jų: vyrai ir moterys, Informatikos ir ryšių departamentas, 2024 m.

⁵ Duomenys apie ikiteisminio tyrimo įstaigose užregistruotas nusikalstamas veikas, įtariamus (kaltinamus) asmenis nusikalstamų veikų padarymu, susijusių su smurtu artimoje aplinkoje. Iš jų: vyrai ir moterys, Informatikos ir ryšių departamentas, 2024 m.

⁶ Policijoje užregistruoti pranešimai dėl smurto artimoje aplinkoje, 2024. Oficialiosios statistikos portalas, Rodiklių duomenų bazė. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>.

⁷ Smurtą artimoje aplinkoje patyrę asmenys, gavę specializuotą kompleksinę pagalbą, 2023. Oficialiosios statistikos portalas, Rodiklių duomenų bazė. <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>.

smurto pavojų taip pat daugiausiai patyrė vyresnio amžiaus vyrai. Vyrai sudarė didžiąją dalį smurto pavojų keliančių asmenų (85,2 proc.), daugiausiai jų – 30–49 m. amžiaus⁸.

2024 m. ES Pagrindinių teisių agentūra, kartu su „Eurostat“ ir EIGE, pristatė ES šalyse atlikto [tyrimo apie smurtą lyties pagrindu](#) rezultatus. Tyrime dalyvavo daugiau nei 114 tūkst. moterų 27-iose ES šalyse. Interviu metu moterys dalijosi apie savo patirtis, susijusias su smurtu, smurtu artimoje aplinkoje, seksualine prievarta, intymaus partnerio smurtu, persekiojimu (angl. *stalking*), seksualiniu priekabiavimu darbe.

Tyrimo rezultatai parodė, kad Lietuvoje kas ketvirta moteris (24,2 proc.) yra patyrusi kokį nors smurtą prieš save iš kito asmens: intymaus partnerio fizinį, seksualinį ir (arba) psichologinį smurtą savo gyvenime patyrė kas trečia moteris (30,7 proc.), seksualinį priekabiavimą darbe patyrė kas penkta moteris (19,1 proc.), dar 13,6 proc. moterų teigė patyrusios smurtą iš kito asmens (ne intymaus partnerio), viena iš dešimties (10 proc.) moterų Lietuvoje patyrė seksualinį smurtą.

Visuomenės nuomonės tyrimai rodo, kad Lietuvos gyventojai (-os) yra linkę (-usios) pateisinti smurtą lyties pagrindu bei kaltinti smurtą patiriančias moteris. Prie to prisideda ir šalyje tebegajūs lyčių stereotipai. 2024 m. atlikto [„Eurobarometro“](#) duomenimis, 70 proc. Lietuvos gyventojų sutinka arba yra linkę sutikti su teiginiu „jei moteris su kuo nors dalinasi intymiomis nuotraukomis, ji bent iš dalies yra atsakinga už tai, jei nuotrauka bendrinama be jos sutikimo“. Daugiau nei pusė tyrime dalyvavusių respondentų iš Lietuvos (51 proc.) pritaria teiginiui „jei moterys dalijasi savo nuomone socialiniuose tinkluose, jos turėtų susitaikyti su tuo, kad sulauks seksistinių, žeminančių ir (arba) įžeidžiančių atsiliepimų“. 4 iš 10 (43 proc.) sutinka arba yra linkę (-usios) sutikti su teiginiu, kad „jei moteris patiria seksualinį smurtą būdama apsvaigusi nuo alkoholio ar narkotikų, ji bent dalies už tai atsakinga“ (ES vidurkis – 16 proc.); 3 iš 10 (29 proc.) mano, kad moterys dažnai išgalvoja arba perdeda pareiškimus apie smurtą ar išprievartavimą (ES vidurkis – 17 proc.).

2024 m. Tarnybos užsakymu atliktos [reprezentatyvios visuomenės apklausos apie požiūrį į moteris su negalia](#) rezultatai parodė, kad nors didžioji visuomenės dalis (90 proc.) jokiais aplinkybėmis nepateisina partnerio / sutuoktinio smurto prieš moteris su negalia, partnerio / sutuoktinio finansinę kontrolę moters su intelekto negalia atžvilgiu pateisintų 70 proc. tyrimo dalyvių, socialinę kontrolę – 51 proc. apklaustųjų. Vyrai smurtą prieš moteris su negalia pateisinti buvo linkę visais atvejais dažniau nei moterys. Jie taip pat dažniau buvo linkę pritarti, kad moterys su negalia pačios išprovokuoja smurtą prieš jas bei kaltindamos vyrus dėl smurto yra linkusios perdėti, „sutirštinti spalvas“. Labiausiai dėl patiriamo smurto kaltinamos moterys su intelekto negalia ir moterys su psychosocialine negalia. Kita Tarnybos 2024 m. inicijuota [visuomenės nuomonės apklausa apie lyčių nelygybę](#) atskleidė vyrų ir

⁸ Ten pat.

moterų požiūrių skirtumus į atsakomybę dėl seksualinio priekabiavimo – vyrai kur kas dažniau yra linkę galvoti, kad moterys pačios išprovokuoja seksualinį priekabiavimą. Taip manė 43 proc. vyrų ir 20 proc. moterų.

2024-ųjų „Eurobarometro“ duomenys rodo nenuoseklų Lietuvos gyventojų požiūrį į lyčių stereotipus. Viena vertus, didžioji dalis tyrimo dalyvių (82 proc.) mano arba yra linkę manyti, kad vyrų švilpavimas moterims, jų nužiūrinėjimas ar užkabinėjimas yra nepriimtinas elgesys arba kad darbe vyrų reiškiamos užuominos ar įžūlūs komentarai apie kolegės išvaizdą yra nepriimtini (taip mano 81 proc. tyrimo dalyvių iš Lietuvos), kita vertus, pusė jų (50 proc.) teigia, kad moterų vaizdavimas reklamoje su seksualine potekste yra priimtinas arba priimtinas tam tikromis aplinkybėmis.

Lietuvos gyventojų nuostatos pažeidžiamų visuomenės grupių atžvilgiu

2024 m. Tarnyba inicijavo reprezentatyvią visuomenės [apklausa](#) apie Lietuvos gyventojų požiūrį į imigrantus. Apklausoje buvo teiraujama apie žmones, kurie atvyko ne iš ES šalių ir šiuo metu ES gyvena legaliai. Pusės apklausos dalyvių nuomone, imigrantai daro teigiamą poveikį Lietuvos ekonomikai. Duomenys parodė, kad 71 proc. gyventojų sutinka, kad imigrantai padeda užpildyti darbo vietas, į kurias sunku rasti darbuotojų Lietuvoje. Šis skaičius išlieka pastovus bėgant metams – 71 proc. apklaustųjų taip manė ir 2017 m. atliktoje „Eurobarometro“ [apklausoje](#).

Visgi, apklausos rezultatai parodė ir didėjančias ksenofobines nuostatas: net 44 proc. apklaustųjų mano, kad imigrantai atima darbo vietas iš dirbančiųjų Lietuvoje. Turinčiųjų tokią nuomonę padaugėjo – 2017 m. taip manė 37 proc. apklaustųjų. Daugiau nei pusė (57 proc.) apklaustųjų imigrantus laiko našta Lietuvos socialinių paslaugų sistemai. 69 proc. respondentų teigia, kad jaustūsi patogiausiai naudodamiesi gydytojų imigrantų paslaugomis, tačiau gerokai mažiau žmonių pozityviai vertintų imigrantą, kaip tiesioginį savo vadovą (48 proc.).

Net 91 proc. apklaustųjų teigia, kad leidimą gyventi Lietuvoje gavę imigrantai privalo išmokti valstybinę kalbą.

Apklausoje taip pat teirautasi, kiek Lietuvos gyventojų būtų linkę nuomoti būstą skirtingų tapatybių asmenims. Vos 9 proc. respondentų sutiktų būstą nuomoti romų tautybės žmonėms. Mažiau nei ketvirtadalis apklausos dalyvių būstą sutiktų nuomoti rusui (21 proc.) ar musulmonui (22 proc.), apie trečdalį – juodaodžiui (29 proc.) ar lietuviškai nekalbančiam nuomininkui (34 proc.). Apklauskos rezultatai rodo palaikymą žmonėms iš Ukrainos – jiems / joms išnuomoti būstą sutiktų daugiausiai – 46 proc. – apklausos dalyvių. Šis skaičius didesnis nei tų, kurie nuomotų šeimai su mažais vaikais (40 proc.).

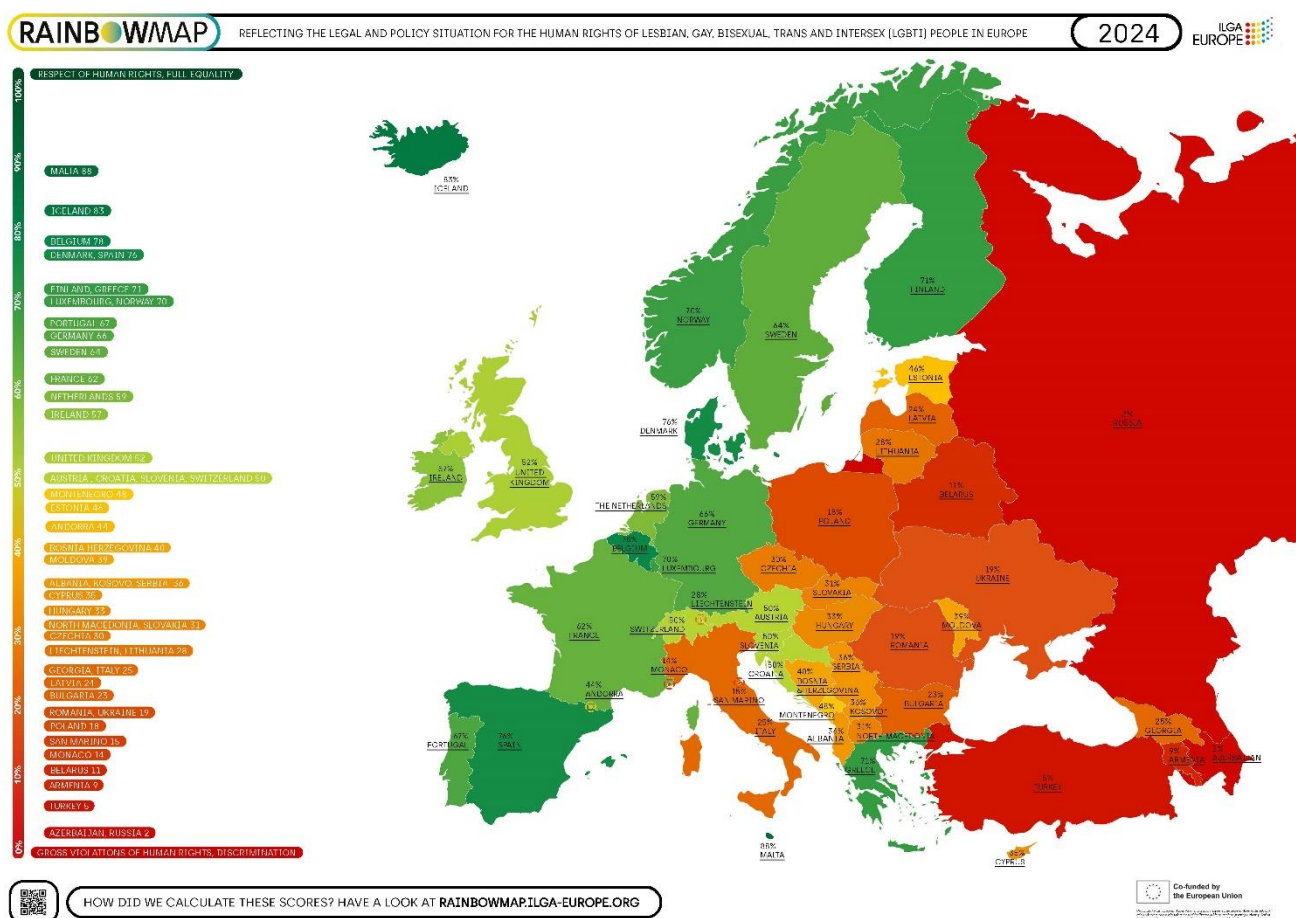
2024 m. Tarnybos užsakymu atlikta [visuomenės nuomonės apklausa](#) apie žmogaus teisių supratimą Lietuvoje parodė, kad 6 iš 10-ties žinotų, kur kreiptis dėl pažeistų žmogaus teisių gynimo. Daugiau nei kas antra(s) gyventoja(s) mano, kad diskrimi-

nacija yra labiausiai paplitusi darbo rinkoje (60 proc.) Trečdalis apklaustųjų (34 proc.) kaip probleminį įvardijo sveikatos priežiūros, ketvirtadalis – būsto nuomos sektorių (24 proc.).

LGBTI+ asmenų teisės

Pasiekimai užtikrinant LGBTI+ asmenų teises Europoje ir Artimųjų Rytų regione kasmet matuojami sudarant [Europos vaivorykštės žemėlapij](#) (angl. *Rainbow Europe Map*). Juo matuojama LGBTI+ asmenų teisinė padėtis ir socialinė situacija 49 šalyse.

2024 m. Lietuva iš 36 vietos pakilo į 35-ąją, surinkusi 28 proc. (100 proc. reikšty, kad LGBTI+ asmenys turi visišką lygybę su kitais bendrapiliečiais indekso matuojamose srityse). Tai – pirmas šio rodiklio pakilimas per penkerius metus. Pagerėjusio vertinimo priežastis – indekso sudarytojų Lietuvai skirti balai už 2023 m. Lietuvos generalinės prokurorės patvirtintas Neapykantos nusikaltimų ir neapykantos kalbos ikiteisminio tyrimo metodines rekomendacijas. Jose aiškiai apibrėžta seksualinė orientacija, lytinė tapatybė ir lyties raiška, kaip nuo neapykantos nusikaltimų saugomi tapatybės bruožai. Pirmą vietą pagal šį indeksą ne pirmus metus užima Malta (surinkusi 88 proc.), paskutinę iš ES valstybių – Lenkija (17,5 proc.).

Europos vaivorykštės žemėlapis 2024 m. ILGA-Europe iliustracija.

ES pagrindinių teisių agentūra 2024 m. publikavo LGBTI+ žmonių patirtis Europoje atskleidžiantį [tyrimą](#), kuriame dalyvavo daugiau nei 100 tūkst. LGBTI+ žmonių iš Europos šalių, įskaitant Lietuvą.

Tyrimo duomenimis, 47 proc. Lietuvos respondentų (-čių) per vienerius metus iki apklausos jautėsi diskriminuojami (-os) bent vienoje iš kasdienio gyvenimo sričių (pavyzdžiui, lankantis kavinėje, restorane, ligoninėje ar parduotuvėje), 20 proc. jautėsi diskriminuojami (-os) darbe ar ieškodami (-os) darbo. 58 proc. teigė patyrę (-usios) priekabiavimą. 67 proc. tyrime dalyvavusių LGBTI+ žmonių iš Lietuvos dažnai arba visada vengia laikytis už rankų su tos pačios lyties partneriu ar partnere, 38 proc. dažnai arba visada vengia tam tikrų viešų vietų baimindamiesi būti užpulti. 72 proc. tyrimo dalyvių teigimu, mokykloje teko iškęsti patyčias, įžeidimus ir grasinimus dėl savo seksualinės orientacijos. 66 proc. tvirtina, kad jų mokykloje LGBTI+ problemos niekada nebuvo aptartos. 22 proc. LGBTI+ respondentų (-čių) Lietuvoje per metus iki apklausos dažnai ar nuolat mąstė apie savižudybę.

Translyčių asmenų teisių užtikrinimas 54-iose Europos ir Centrinės Azijos valstybėse matuojamas atskiru indeksu – [Translyčių žmonių teisių žemėlapiu](#) (angl. *Trans Rights Map*). Indeksu matuojama teisė į lytinės tapatybės pripažinimą ir egzistuojančios apsaugos priemonės nuo diskriminacijos, neapykantos kalbos ir neapykantos nusikaltimų, priemonės pabėgėlio statusą turintiems translyčiams žmonėms, situacija sveikatos ir šeimos srityse. Indekse 2024 m. Lietuva surinko 6 balus iš 32 galimų. 2023 m. Lietuvai buvo skirti 4 iš 30 balų, o šiemet buvo įvesti du nauji vertinimo kriterijai. Pirmasis – teisinio lytinės tapatybės pripažinimo prieinamumas pabėgėliams (už šį rodiklį Lietuvai neskirtas balas). Antrasis rodiklis atskleidžia, kuriose šalyse teisinis lyties pripažinimas nėra uždraustas. Pasak indekso autorių, jis įvestas reaguojant į kai kurių valstybių sąmoningus ir tikslingus sprendimus uždrausti teisinį lytinės tapatybės pripažinimą. Tokios politikos jau ėmėsi Rusija, Bulgarija ir Vengrija.

Lietuvos užtikrinami rodikliai susiję su lytinės tapatybės pakeitimo pripažinimu: egzistuoja administracinė asmenvardžių keitimo procedūra, galimybė pasikeisti vardą, prieš keičiant dokumentus nėra privaloma chirurginė intervencija; iš asmenų, norinčių pasikeisti lyties žymenį dokumentuose, nėra reikalaujama privalomos sterilizacijos. Tarp ES valstybių prastesnį nei Lietuvos įvertinimą turi tik Latvija (4 balai) ir Rumunija (2 balai). Geriausiai indeksu įvertinta Islandija (30 balų) ir Malta (27,5 balo).

2024 m. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos užsakymu atlikta reprezentatyvi [visuomenės nuomonės apklausa](#) apie translyčius asmenis. Panašią apklausą Tarnyba atliko 2018 m., tad rezultatai atskleidė, kaip visuomenės nuomonė pakito per 6 metus. Apklausa parodė išaugusį numanomą lietuvių suvokimą, kas yra translytis asmuo. 2018 m. žinantys šią sąvoką teigė 48 proc. respondentų, 2024 m. taip teigė 60 proc. Lietuvos gyventojai apie translyčius asmenis dažniausiai sužino iš informacijos internete (53 proc.) bei iš pranešimų žiniasklaidoje (47 proc.). Per 6 metus labiausiai išaugo informacijos internete, kaip šaltinio apie translyčius asmenis,

populiarumas – 2018 m. jį rinkosi tik 18 proc. respondentų. Daugiausiai respondentų teigiamai ir neutraliai reaguotų į translytį asmenį savo darbovietėje (68 proc.) ir kaimynystėje (67 proc.), tačiau patogiai ar neutraliai reaguojančių respondentų sumažėtų, jei translytis asmuo užimtų vadovaujama postą Lietuvoje (51 proc.) ar dirbtų mokykloje, kurią lanko respondentų vaikai (51 proc.). Daugiau nei trečdalis tyrimo dalyvių jaustųsi nepatogiai arba labai nepatogiai, jei vadovaujama postą Lietuvoje užimtų translytis asmuo (taip pažymėjo 35 proc. tyrimo dalyvių) arba jei mokykloje, kurioje mokosi vaikas, dirbtų translytis žmogus (36 proc.). Būsto išnuomoti translyčiam gyventojui nesutiktų 23 proc. apklaustųjų. Sužinoję apie savo vaiko translytiškumą, jam palaikymą išreikštų 25 proc. apklausos dalyvių, 2018 m. tą teigė 20 proc. apklaustųjų.

Žmonių su negalia lygių galimybių užtikrinimas

2024 m. Tarnybos užsakytoje reprezentatyvioje [apklausoje](#) gyventojų buvo klausama nuomonės apie tai, kokios visuomenės grupės Lietuvoje yra diskriminuojamos labiausiai. Daugiausiai – 39 proc. – respondentų (-čių) mano, kad dažniausiai diskriminuojami asmenys su psichosocialine ar intelekto negalia. Šiek tiek mažesnė apklaustųjų dalis nurodo žmones su fizine negalia (36 proc.).

„Bitė Lietuva“ skelbiamos reprezentatyvios [apklausos](#) duomenimis, 7 iš 10 Lietuvos žmonių mano, jog per pastaruosius du dešimtmečius teigiamai pasikeitė šalyje gyvenančių žmonių su negalia galimybės integruotis į visavertį visuomeninį gyvenimą ir darbo rinką. Beveik du trečdaliai (65 proc.) respondentų įsitikinę, kad per šį laikotarpį išaugo tolerancija ir sumažėjo diskriminacija žmonių su negalia atžvilgiu.

Visgi, žmonių su negalia realybė siektino progreso dar nerodo. Lietuvoje gyvena [apie 150 tūkst. darbingo amžiaus asmenų su negalia](#), tačiau, [„Sodros“ duomenimis](#), dirba – tik 30,4 proc. ES vidurkis – žymiai aukštesnis. [2024 m. duomenimis](#), ES dirba 51 proc. darbingo amžiaus žmonių su negalia. Visuomenės nuostatos darbuotojų su negalia atžvilgiu taip pat nėra pozityvios. Tik 37 proc. apklaustųjų Lietuvoje sutiktų dirbti su žmonėmis, turinčiais intelekto ar psichosocialinę negalią. 16 proc. respondentų (-čių) mano, kad žmonės su intelekto negalia nesugebėtų atlikti jiems patikėto darbo ir reiktų už juos dirbti. Dar 16 proc. teigia, kad šalia psichosocialinę negalią turinčių kolegų jaustųsi nejaukiai, o 13 proc. – kad tokie žmonės trikdytų kolektyvo darbą arba net keltų pavojų. Beveik dvigubai daugiau respondentų yra tolerantiškesni fizinę negalią turinčių žmonių darbo vietoje atžvilgiu – su tokiais kolegomis sutiktų dirbti 68 proc. apklaustųjų. Tik kas šeštas (17 proc.) apklaustasis mano, kad žmonės su negalia darbo rinkoje turi lygias galimybes konkuruoti su kitais žmonėmis.

Vyresnio amžiaus žmonių lygių galimybių užtikrinimas

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos [duomenimis](#), Lietuvoje 65 m. ir vyresni asmenys sudaro apie 20 proc. visų šalies gyventojų. Apie 11 proc. šios amžiaus grupės asmenų turi negalią. Remiantis Valstybės duomenų agentūra, 65 m. ir vyresnių

asmenų amžiaus grupėje fiksuojamas didžiausias skurdo rizikos lygis Lietuvoje – 2023 m. jis siekė 39,5 proc. (bendras skurdo rizikos lygis – 21,3 proc.). Vyresnės moterys (65 m. ir vyresnės) su skurdo rizika susiduria dažniau nei vyrai: jų skurdo rizikos lygis siekia 43 proc., vyrų – 23 proc.

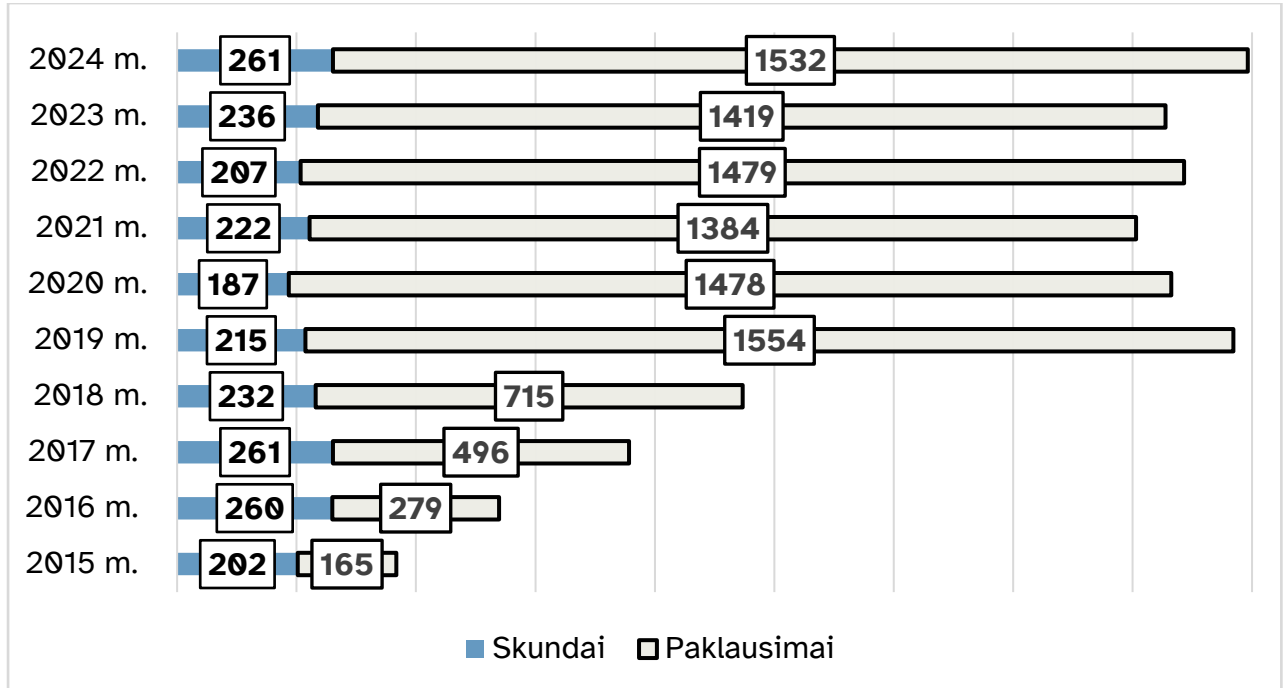
Įvertinusi šiuos duomenis ir ES pagrindinių teisių agentūros [tyrima](#) apie vyresnių asmenų patiriamus iššūkius spartėjant skaitmenizacijai (2023 m.) bei siekdama išsiaiškinti, su kokiais skaitmeniniais iššūkiais susiduria vyresnio amžiaus žmonės Lietuvoje, Tarnyba 2024 m. atliko [tyrimą](#). Jo tikslas – atskleisti vyresnių žmonių patirtis ir iššūkius, susijusius su skaitmenine atskirtimi gaunant paslaugas ar perkant prekes. Atsižvelgiant į tai, kad senatvės pensijas grynaisiais pinigais namuose gauna vis dar daugiau nei 120 tūkst. žmonių⁹, viena iš tyrimo krypčių pasirinktas grynųjų pinigų naudojimas atsikaitant už prekes ir paslaugas.

Iš kokybinės ir kiekybinės dalių sudarytas tyrimas atskleidė skaitmeninės atskirties daugiasluoksniškumą – ne visi jos atvejai sukelia vienodus sunkumus ir lemia vienodą poveikį žmonių kasdienai. Didžiausias skaitmeninės atskirties poveikis atsiranda tuomet, kai į skaitmeninę erdvę persikelia būtinosios paslaugos (tokios, be kurių didelė dalis vyresnių žmonių negali apsieiti – sveikatos priežiūros, transporto, maisto ir prekių įsigijimas ir pan.). Taip pat, kai panaikinama anksčiau buvusi prieiga prekių ir paslaugų pardavimo vietose, nėra alternatyvių būdų jas gauti arba šios alternatyvos nėra realiai veikiančios. Tyrimas taip pat parodė, kad didžiausią skaitmeninės atskirties riziką patiria vyriausio amžiaus žmonės (75 m. ir vyresni), kaimiškų vietovių gyventojai (-os) ir vyresnio amžiaus moterys. Tyrimų apžvalgoje ne tik identifikuotos pagrindinės probleminės sritys, bet ir pasiūlytos rekomendacijos politikos formuotojams bei paslaugų teikėjams, kaip sumažinti skaitmeninės atskirties riziką (daugiau apie tyrimą skaitykite 4.2 skyriuje).

⁹ 2024 m. rugpjūčio duomenys. Duomenys buvo pateikti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos prašymu ir nėra prieinami viešai.

Bendra 2024 metų statistika

2024 m. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba gavo 261 oficialų skundą, 795 paklausimus raštu, 70 paklausimų socialiniame tinkle „Facebook“. Telefonu dėl lygių galimybių užtikrinimo konsultuotasi 648 kartus, gyvai atvykus į Tarnybos patalpas – 19 kartų (žr. 2 grafike).

2 grafikas¹⁰. Kreipimūsi dinamika nuo 2015 m.

Gyventojai 2024 m. į Tarnybą kreipėsi dažniau – gauta daugiau tiek oficialių skundų, tiek ir paklausimų. Kreipimūsi dinamika apima bendrą skundų ir paklausimų statistiką. Šios sąvokos Tarnybos darbo praktikoje apibrėžiamos taip:

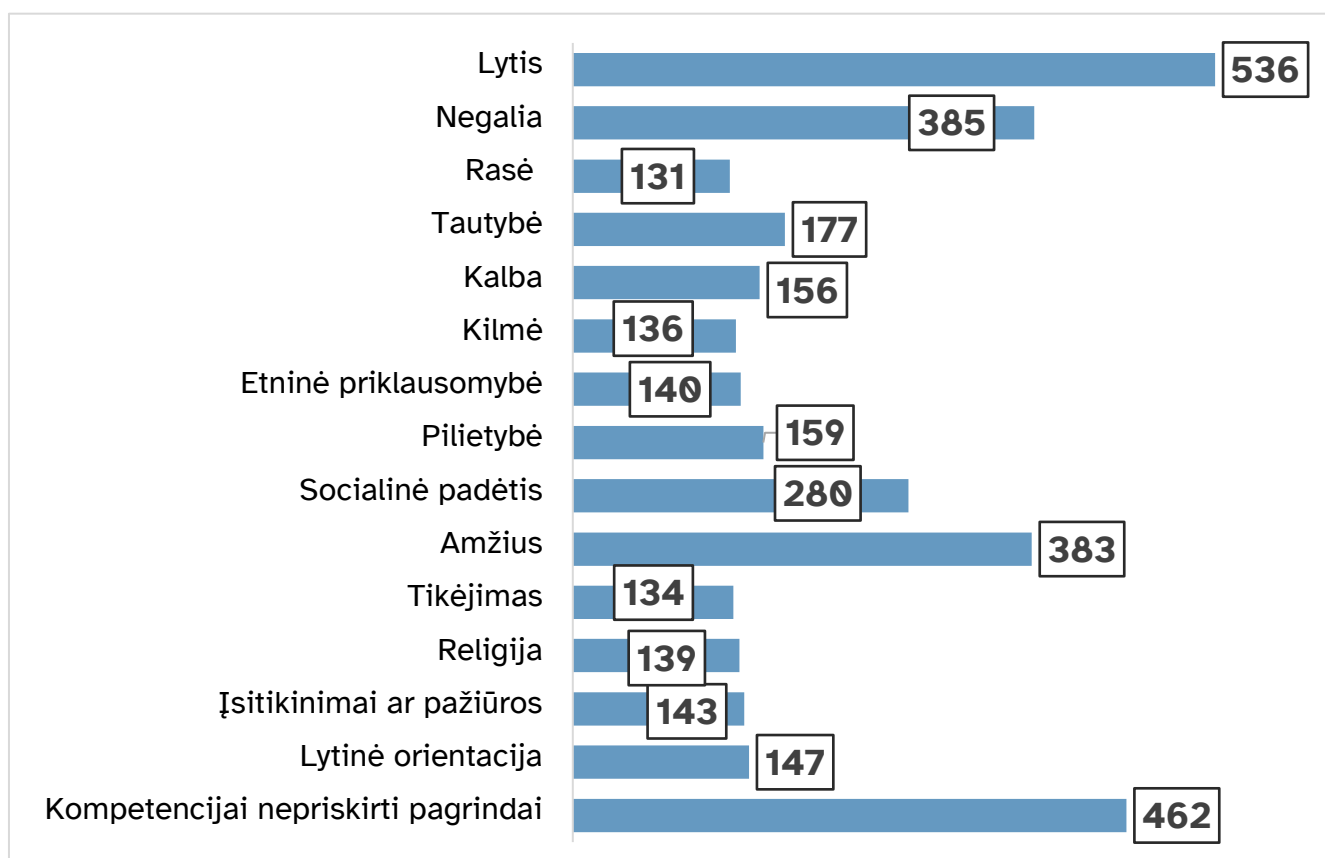
Skundas – raštu (ar lietuvių gestų kalbos įrašu) pateiktas fizinio, juridinio ar anoniminio asmens kreipimasis, kuriuo prašoma atlikti tyrimą dėl galimai patirtos / pastebėtos diskriminacijos. Skunde nurodomos situacijos aplinkybės, pateikiami įrodymai bei įvardijamas skundžiamas subjektas, kurio veiksmų teisėtumą prašoma patikrinti.

Paklausimas – raštu (el. paštu, „Facebook“ žinute ar užpildžius el. paklausimo formą) arba žodžiu (telefonu, gyvoje arba nuotolinėje konsultacijoje) pateiktas fizinio, juridinio ar anoniminio asmens kreipimasis, kuriuo prašoma pateikti tam tikros situacijos vertinimą. Paklausimu taip pat vadinamas prašymas pateikti informaciją, patarti ar pakonsultuoti įvairiais lygių galimybių užtikrinimo ar diskriminacijos

¹⁰ Paklausimai atskirai nuo skundų pradėti fiksuoti nuo 2015 m. „Facebook“ paklausimų statistika renkama nuo 2016 m. Nuo 2019 m. į paklausimų statistiką įskaičiuotos ir konsultacijos telefonu. Šios aplinkybės paaiškina ryškų paklausimų dinamikos pokytį, lyginant 2015–2018 ir 2019–2024 m.

prevencijos klausimais. Paklausimus teikiantys pareiškėjai ir pareiškėjos neprašo pradėti tyrimo ar kitos administracinės procedūros.

Praėjusiais metais kaip ir 2023 m. dažniausiai kreiptasi arba konsultuotasi dėl lygių galimybių (ne)užtikrinimo lyties pagrindu¹¹ (kreiptasi 536 kartus), negalios (kreiptasi 385 kartus) ir amžiaus (kreiptasi 383 kartus) (žr. 3 grafiką). Kreipimūsi dėl lyties ir amžiaus skaičius šiek tiek išaugo (2023 m. dėl lyties kreiptasi 530 kartų, dėl amžiaus – 351 kartą), o dėl negalios – šiek tiek sumažėjo (2023 m. kreiptasi 406 kartus). Kaip ir kitais metais, rečiausiai į Tarnybą kreipiamasi dėl rasės, kilmės, tikėjimo, religijos pagrindų. 192 kartus kreiptasi dėl daugiau nei dėl vieno iš Lygių galimybių įstatyme numatytų pagrindų tuo pačiu metu. 462 kartus kreiptasi dėl klausimų, nepatenkančių į lygių galimybių kontrolieriaus kompetenciją.

3 grafikas. Kreipimaisi pagal asmens tapatybės požymius¹².

¹¹ Prie kreipimūsi lyties pagrindu taip pat priskaičiuotos gyventojų užklausos dėl lytinės tapatybės arba lyties raiškos. Diskriminacijos prevencijos ir Lygių galimybių integravimo srityje dėl lytinės tapatybės kreiptasi 9 kartus.

¹² Kreipimūsi skaičius nesutampa su bendru kreipimūsi skaičiumi, nes vienu kartu asmuo gali kreiptis dėl galimos diskriminacijos daugiau nei vienu pagrindu (pavyzdžiui, lyties ir amžiaus, lyties ir socialinės padėties ir t. t.). 2024 m. paklausimai, kai buvo kreipiamasi dėl lygių galimybių užtikrinimo visais Lygių galimybių įstatyme numatytais pagrindais, priskaičiuoti prie kiekvieno iš pagrindų. Dėl šios priežasties, palyginti su 2022 m. ataskaita ir ankstesnėmis, bendrieji kreipimūsi skaičiai kur kas didesni.

¹² Daugialypės diskriminacijos atvejais gyventojai ir gyventojos yra diskriminuojami dėl daugiau nei vieno asmens tapatybės požymio. Pavyzdžiui, amžiaus ir lyties, amžiaus ir šeiminių padėties ir pan.

Lygių galimybių įstatymas ir Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas numato draudimą diskriminuoti 5-iose viešojo gyvenimo srityse:

- valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veikloje;
- švietimo įstaigų, kitų švietimo teikėjų bei mokslo ir studijų institucijų veikloje;
- darbo santykiuose ir užimtumo srityje;
- parduodant / teikiant prekes ir paslaugas (vartotojų teisių apsaugos srityje);
- organizacijų ir asociacijų, vienijamų profesinių interesų, veikloje.

Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba taip pat aktyviai veikia diskriminacijos prevencijos ir lygių galimybių integravimo srityse. Toliau pateikiama gyventojų ir juridinių asmenų kreipimūsi pagal Tarnybos veiklos sritis bei žiniasklaidos paklausimų¹³ statistika (žr. 4 grafiką).

4 grafikas. Kreipimūsi skaičius pagal sritis¹⁴.

2024 m. į Tarnybą juridiniai asmenys kreipėsi 591 kartą. Viešojo ir privataus sektoriaus organizacijos dėl mokymų arba kompetencijų kėlimo lygių galimybių užtikrinimo srityje savo darbuotojams ir darbuotojams kreipėsi 25 kartus.

¹³ Žiniasklaidos paklausimai nėra skaičiuojami prie bendro paklausimų skaičiaus.

¹⁴ Duomenis reikėtų vertinti kompleksiskai. Sritis, dėl kurių kreipiamasi, kartais yra tarpusavyje susijusios. Pavyzdžiui, darbo santykių srities paklausimai iš dalies atspindi ir lygių galimybių integravimo veiklą.

Strateginio plano rodikliai

Tarnyba kasmet rengia strateginį veiklos planą ir stebi, kaip pavyksta siekti keliamų tikslų bei įgyvendinti suplanuotas priemones. Lentelėje pateikiami planuoti ir įgyvendinti 2024 m. darbai.

Uždavinių, priemonių, stebėsenos rodiklių pavadinimai ir matavimo vienetai	Stebėsenos rodiklių reikšmės	
	Suplanuota	Įgyvendinta
Rinkti ir analizuoti nelygybės duomenis		
Susitikimų su pažeidžiamas visuomenės grupes atstovaujančiomis organizacijomis ir bendruomenėmis skaičius per metus	3	4
Atliktų tyrimų ar reprezentatyvių Lietuvos gyventojų apklausų lygių galimybių klausimais skaičius	3	3
Nepriklausomų apžvalgų skaičius (inicijuotų ar atliktų) per metus	2	3
Didinti visuomenės sąmoningumą lygių galimybių ir žmogaus teisių klausimais, vykdyti švietėjišką veiklą diskriminacijos prevencijos srityje		
Įvykdytų visuomenės sąmoningumo didinimo kampanijų lygių galimybių temomis skaičius	4	4
Renginiuose dalyvavusiųjų skaičius	200	406
Didinti viešojo ir privataus sektoriaus subjektų gebėjimus lygių galimybių integravimo srityje		
Viešojo ir privataus sektoriaus subjektų, kuriuose atliktas Lygių galimybių liniuotės tyrimas, skaičius	15	15
Asmenų, dalyvavusių lygių galimybių mokymuose, skaičius	350	360
Asmenų, dalyvavusių elektroniniuose mokymuose lygių galimybių temomis, skaičius	100	3581
Darbdavių ar jų atstovų, dalyvavusių mokymuose apie darbo sąlygų sudarymą asmenims su negalia, skaičius	50	65
Ministerijų, dalyvavusių kontaktiniuose ir nuotoliniuose mokymuose apie lyčių lygybės ir lygių galimybių principų integravimą į politikos formavimą, skaičius	2	1

Savivaldybių, kurių atstovai (-ės) dalyvavo kontaktiniuose ir nuotoliniuose mokymuose apie lyčių lygybės ir lygių galimybių principų integravimą į strateginius dokumentus, skaičius	5	7
Švietimo politikos formuotojų, bendrojo ugdymo specialistų, mokymo medžiagos rengėjų ir vertintojų, dalyvavusių mokymuose apie lygių galimybių integravimą, skaičius	75	195
Užtikrinti, kad diskriminaciją, priekabiavimą ar seksualinį priekabiavimą patyrę asmenys galėtų siekti teisingumo		
Suteiktų konsultacijų dėl diskriminacijos, priekabiavimo ar seksualinio priekabiavimo bendras skaičius: elektroniniu būdu, telefonu, gyvai	1200	1299
Išlaikomas pakankamai aukštas skundų pagal kompetenciją skaičius procentais nuo visų gautų skundų	60 proc.	51 proc.
Per trumpiau nei 3 mėn. įgyvendintų sprendimų skaičius procentais	50 proc.	63 proc.
Savo iniciatyva tais metais pradėtų tyrimų skaičius	10	10
Pateiktų išvadų skaičius procentais, priklausomai nuo Tarnybos įtraukimo į procesą	90 proc.	100 proc.
Atliktų tyrimų negalios pagrindu skaičius	20	25
Stiprinti lygių galimybių įgyvendinimą nacionaliniu ir savivaldos lygmenimis, aktyviai teikiant pasiūlymus teisės aktams ir politikos priemonėms		
Pateiktas pasiūlymų teisės aktams ir / ar politikos priemonėms ar strateginiams dokumentams (pažangos priemonėms, lygių galimybių planui ir kt.) lyčių lygybės ir lygių galimybių aspektu skaičius	20	48
Tarnybos ataskaitų ar informacijos vertinant valstybei pateiktų rekomendacijų įgyvendinimą, išvadų tarptautiniams mechanizmomis ir / ar organizacijoms įgyvendinimą skaičius	1	2
Aktyvus dalyvavimas tarptautinių ir nacionalinių institucijų organizuojamuose susitikimuose dėl dirbtinio intelekto, skaitmeninimo, klimato kaitos sukeltų rizikų lygioms galimybėms (susitikimų skaičius)	3	5
Pastabų pateikimas teisės aktams, susijusiems su dirbtinio intelekto sukeltomis rizikomis lygioms galimybėms	1	1
Vystyti ir palaikyti tarptautinį bendradarbiavimą lygių galimybių ir žmogaus teisių lauke		
Dalyvavimo EQUINET tinklo darbo grupėse ir renginiuose skaičius	14	14

Partnerystės su kitų šalių lygybės institucijomis ar kt. organizacijomis iniciatyvų lygių galimybių užtikrinimo ar diskriminacijos prevencijos temomis skaičius; kartu su tarptautinėmis ar kitų šalių nacionalinėmis organizacijomis vykdomi projektai ar apsikeitimas gerąja praktika (vizitų skaičius)	1	3
Informuoti visuomenę apie lygių galimybių padėtį ir asmenų apsaugą bei lygių galimybių užtikrinimo priemones		
Parengtų straipsnių ir pranešimų žiniasklaidai lygių galimybių klausimais skaičius	100	105
Tarnybos paminėjimo žiniasklaidos priemonėse skaičius	600	1342
Užtikrinti efektyvų Tarnybos darbą		
Kasmet atliekamas kompiuterių ir kito turto nusidėvėjimo monitoringas	1	1
Kasmet parengiamas Tarnybos viešųjų pirkimų planas	1	1
Įdiegta skambučių peradresavimo sistema	1	0
Lygių galimybių kontrolieriaus kiekvienais metais, ne vėliau kaip iki kovo 15 dienos, Seimui raštu pateikta ir Tarnybos puslapyje paskelbta lygių galimybių kontrolieriaus praėjusių kalendorinių metų nepriklausoma ataskaita, įskaitant veiklos ataskaitą, padėties apžvalgą, išvadas ir rekomendacijas	1	1
Laiku pateikiamos ir viešai Tarnybos puslapyje paskelbiamos finansų metinės ir ketvirtinės ataskaitos	4	4
Kasmet skelbiama viešųjų pirkimų metinė ataskaita	1	1
Kasmetinių strateginio planavimo sesijų organizavimas, atsižvelgiant į visuomenės pokyčius	1	1
Strateginių planų įgyvendinimo stebėsenos susitikimų skaičius per metus	2	2
Ne rečiau nei du kartus per metus peržiūrėtas ir esant poreikiui atnaujintas rizikų valdymo planas	2	1
Interneto svetainės rubrikų, išverstų į gestų kalbą, skaičius	5	5

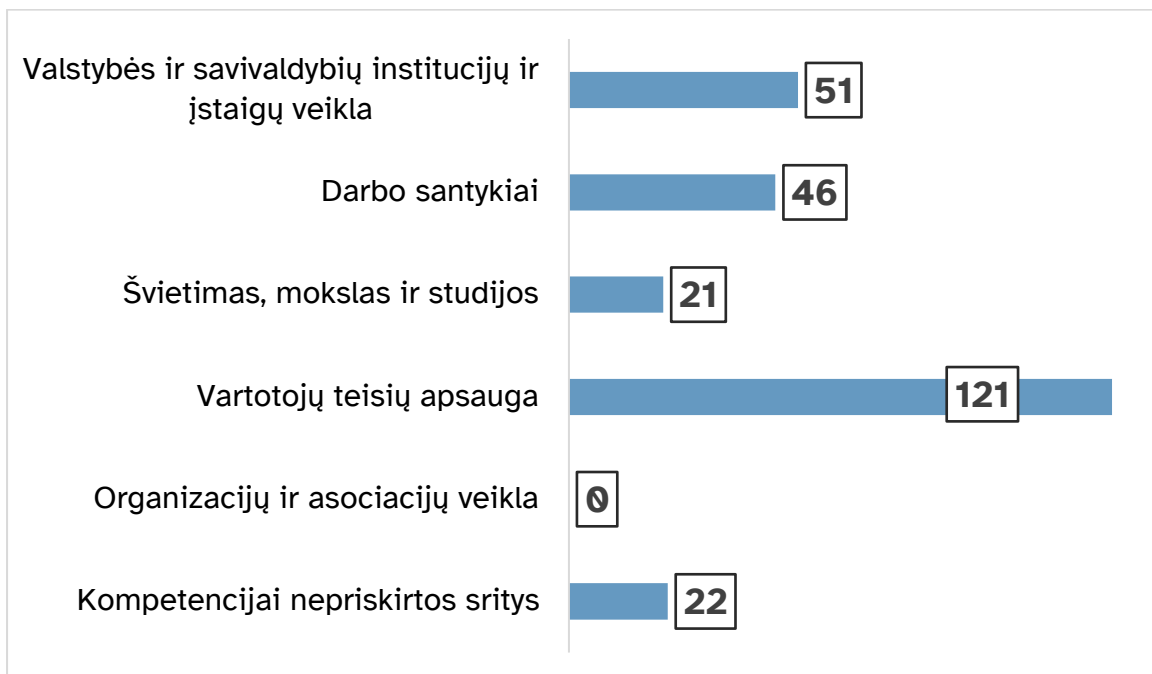
Informacijos apie Tarnybą tekstų vertimai į lengvai suprantamą kalbą	4	5
Puslapio pagrindinės informacijos išvertimas į anglų, lenkų, rusų kalbas	3	10
Reprezentatyvių Lietuvos gyventojų apklausų apie Tarnybos žinomumą skaičius	1	1
Išlaikomas ne mažesnis nei ¼ visuomenės Tarnybos žinomumas procentais	75 proc.	81 proc.
Diskriminacijos atpažįstamumo matavimas	1	1
Kasmet peržiūrimas lygių galimybių politikos įgyvendinimo priemonių planas įtraukiant ir darbuotojų darbo ir asmeninio gyvenimo balansui skirtą naudų sąrašą	1	1
Komandos ar mažesnių grupių emocinės paramos supervizijos ar susitikimai	6	6
Kompetencijos kėlimo mokymuose išklaustyti akademiniai valandų skaičius vienam darbuotojui per metus	12	22,5

2. Tyrimai ir skundai dėl galimos diskriminacijos

2.1. Bendra tyrimų ir skundų statistika

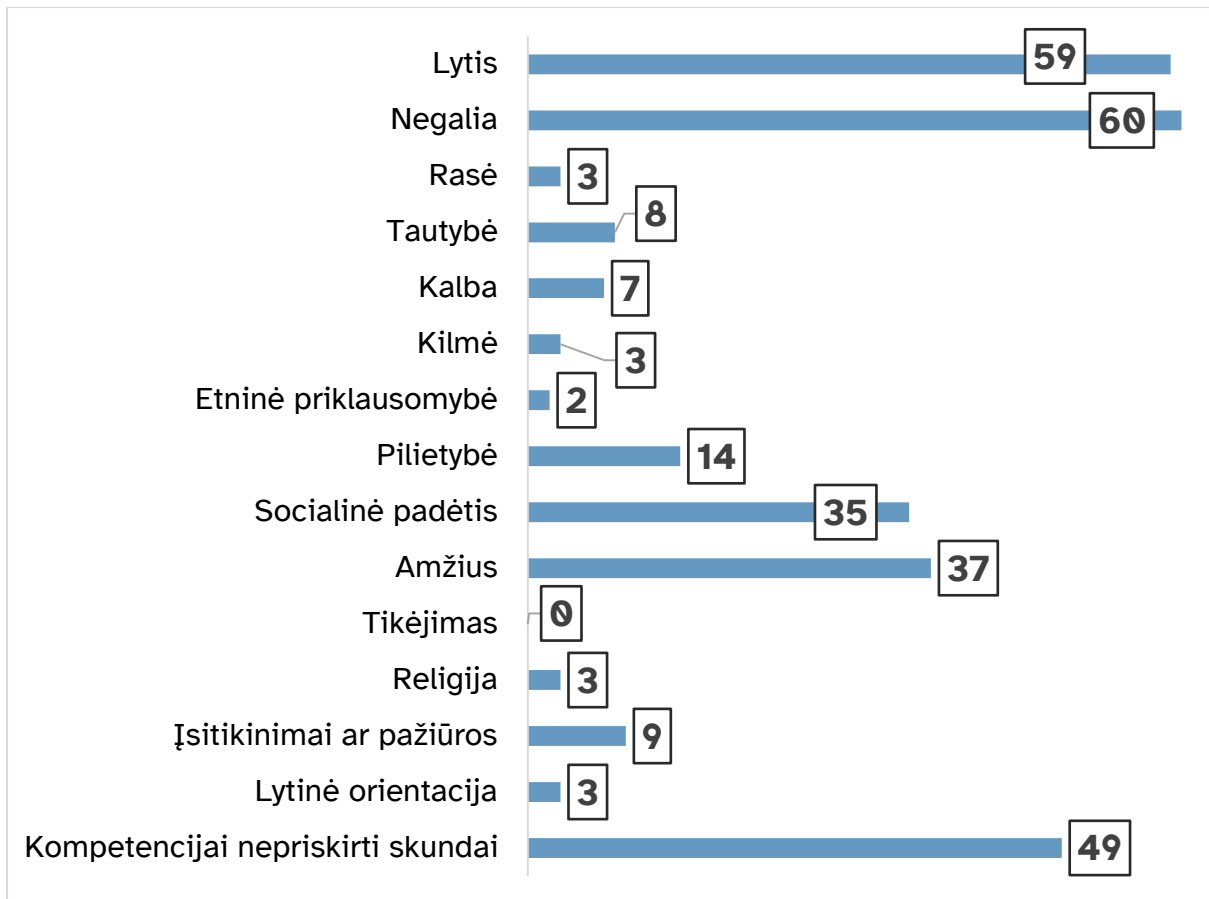
Tyrimą dėl galimos diskriminacijos lygių galimybių kontrolierė gali pradėti dviem atvejais: gavusi asmens skundą arba savo iniciatyva. Kai Tarnyboje gaunamas skundas, iš pateiktos informacijos nustatomos aplinkybės ir sprendžiama, ar pradėti tyrimą. Jei aplinkybės nėra aiškios, skundą pateikusio žmogaus prašoma patikslinti informaciją arba skundą papildyti.

2024 m. buvo gautas 261 skundas dėl galimos diskriminacijos. Daugiausiai skundų gauta dėl galimos diskriminacijos vartotojų teisių apsaugos srityje (121 skundas), mažiausiai – švietimo, mokslo ir studijų srityje (21 skundas). Skundų negauta dėl organizacijų ir asociacijų veiklos, 22 kartus su oficialiu skundu kreiptasi dėl klausimų, nepatenkančių į lygių galimybių kontrolieriaus kompetenciją (žr. 5 grafiką).

5 grafikas. Skundų pasiskirstymas pagal sritis.

Dažniausiai žmonės teikė skundus dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu (60 skundų), rečiausiai – dėl etninės priklausomybės (2 skundai) bei rasės, kilmės, religijos ir lytinės orientacijos (po 3 skundus). 2024 m. negauta skundų dėl galimos diskriminacijos tikėjimo pagrindu. 49 skundai teikti dėl pagrindų, nepatenkančių į lygių galimybių kontrolieriaus kompetenciją (žr. 6 grafiką). 23 kartus kreiptasi dėl galimos daugialypės diskriminacijos – kai diskriminacija reiškėsi dėl daugiau nei vieno tapatybės bruožo vienu metu.

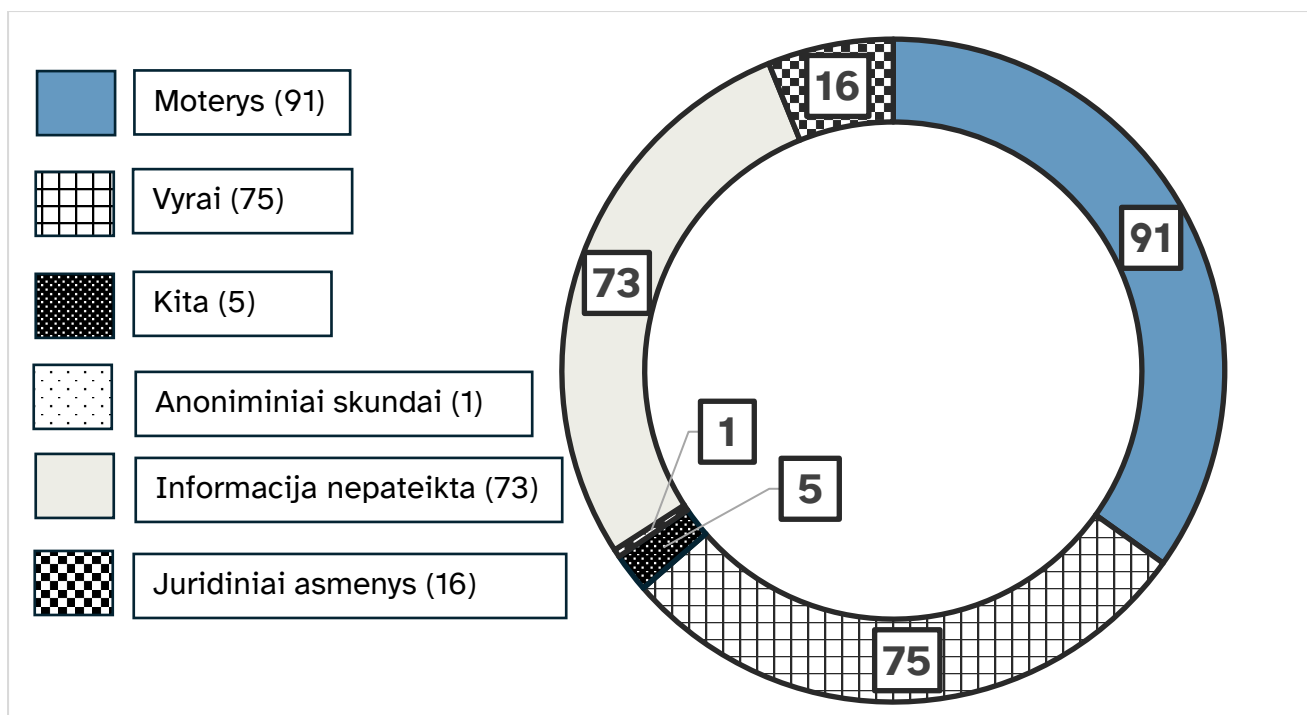

6 grafikas. Skundų pasiskirstymas pagal pagrindus¹⁵.

Toliau pateikiamas skundų pasiskirstymas pagal pareiškėjų lytį. 16 skundų buvo gauta iš juridinių asmenų¹⁶, 73 asmenys teikdami skundą savo lyties nenurodė (žr. 7 grafiką).

¹⁵ Skundų skaičius nesutampa su bendru skundų skaičiumi, nes vienu kartu asmuo gali kreiptis dėl galimos diskriminacijos daugiau nei vienu pagrindu (pavyzdžiui, lyties ir amžiaus, lyties ir socialinės padėties ir t. t.).

¹⁶ Prie juridinių asmenų priskiriami ir skundai, gauti iš asmenų grupės.

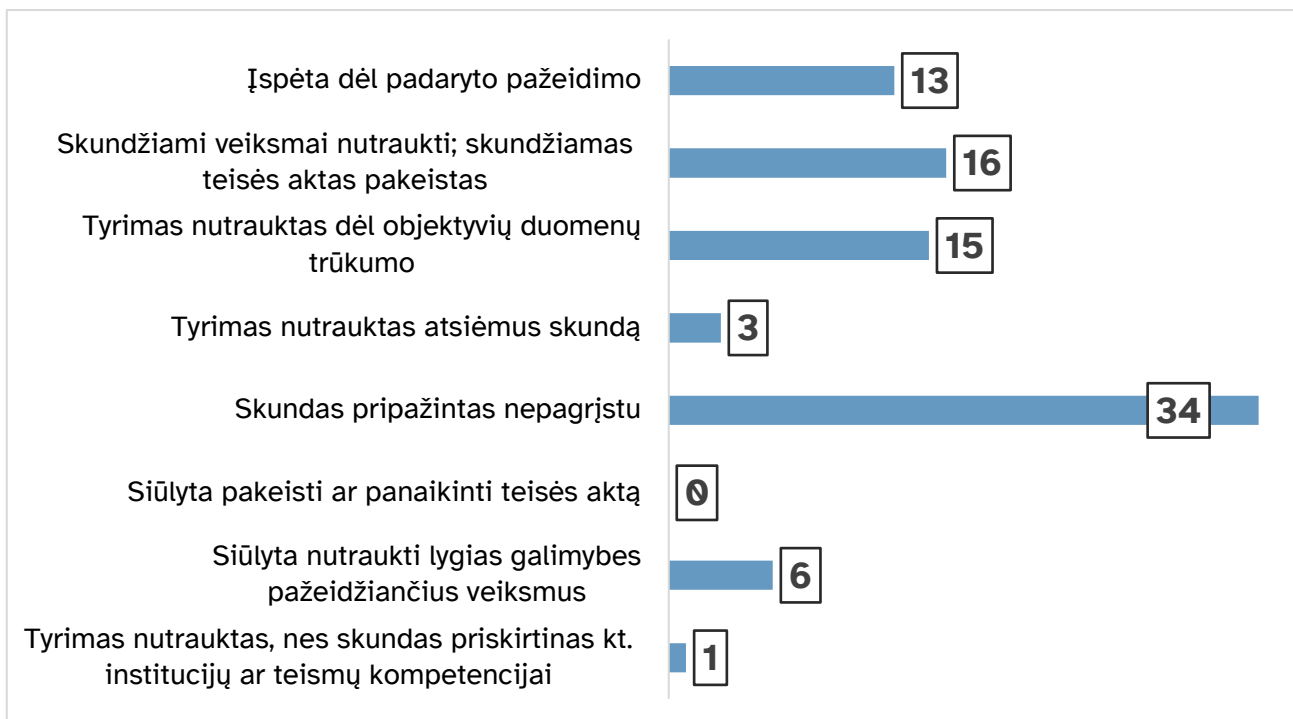
7 grafikas. Skundų pasiskirstymas pagal juos pateikusių asmenų lytį.

2024 m. atlikti 99 tyrimai. Pagal gautus skundus pradėti 89 tyrimai, 2 tyrimai pradėti lygių galimybių kontrolierę pavaduojančios vaiko teisių apsaugos kontrolierės Editos Žiobienės, dar 8 tyrimai – lygių galimybių kontrolierę pavaduojančios Seimo kontrolierės Jolitos Miliuvienės iniciatyva; 36 skundai persiūsti kitoms institucijoms¹⁷.

Lygių galimybių kontrolierę Birutę Sabatauskaitę pavadavusios vaiko teisių apsaugos kontrolierės Edita Žiobienė ir Seimo kontrolierė Jolita Miliuvienė bendrai priėmė 90 sprendimų (atlikus vieną tyrimą galima priimti keletą sprendimų ir jų tipų), 35 kartus nustatytas lygių galimybių pažeidimas (13 iš jų dėl tyrimų, pradėtų dar 2023 m.)¹⁸. Sprendimų statistika pateikta 8 grafike.

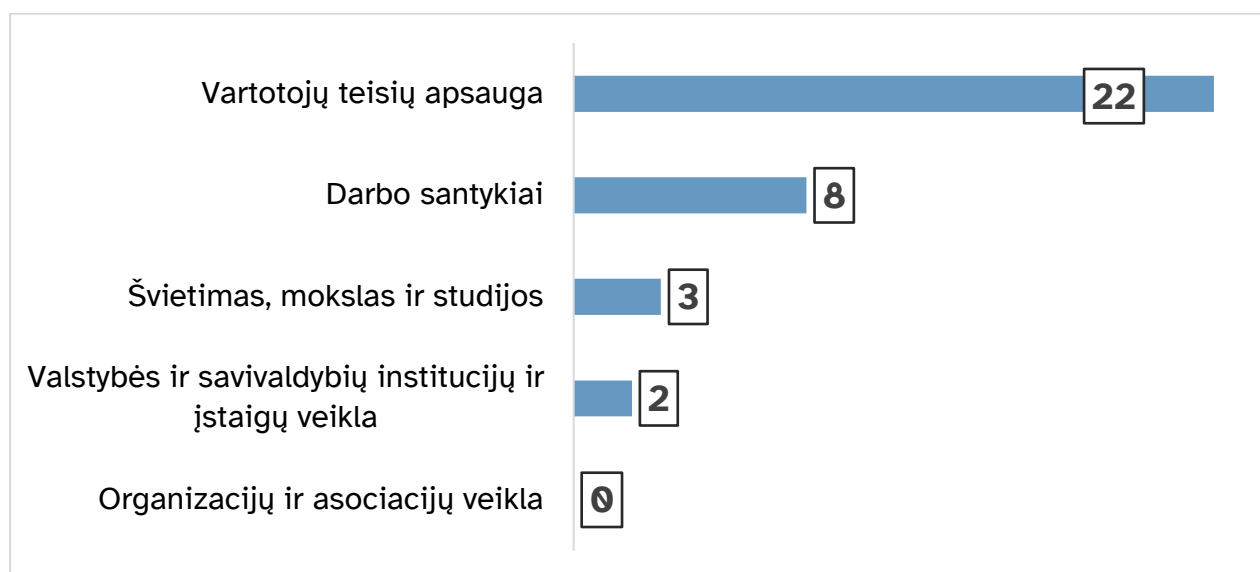
¹⁷ Paprastai skundai kitoms institucijoms persiunčiami nepriimant atskiro sprendimo (jie traktuojami pagal Lygių galimybių įstatymo 27 str. „Atsisakymas nagrinėti skundą“. Sprendimai priimami pagal 29 str. „Lygių galimybių kontrolieriaus sprendimai“. Tarp visų galimų Kontrolierės sprendimų numatomas ir skundo persiuntimas).

¹⁸ Pažymėtina, kad dėl kai kurių skundų sprendimai priimti tik 2025 m., tad jie čia nėra paminėti.

8 grafikas. Kontrolierės priimtų sprendimų statistika.

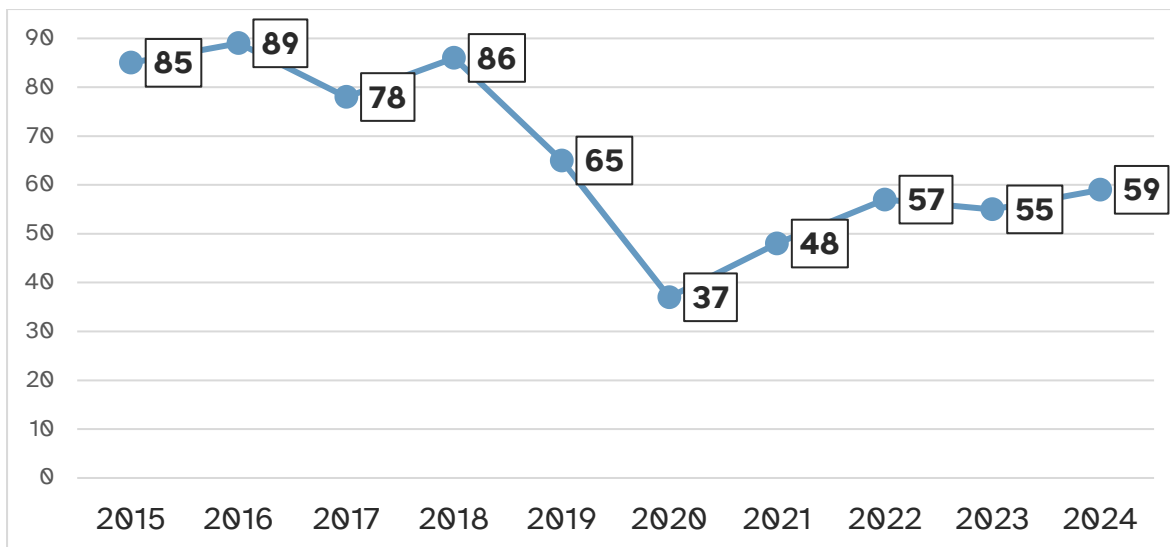
Daugiausiai pažeidimų nustatyta dėl diskriminacijos negalios (15 kartų) ir lyties (13 kartų) pagrindais, dažniausiai – vartotojų teisių apsaugos srityje (22 pažeidimai). Pažeidimų pasiskirstymas pagal sritis pateiktas 9 grafike.

9 grafikas. Pažeidimų pasiskirstymas pagal sritis.

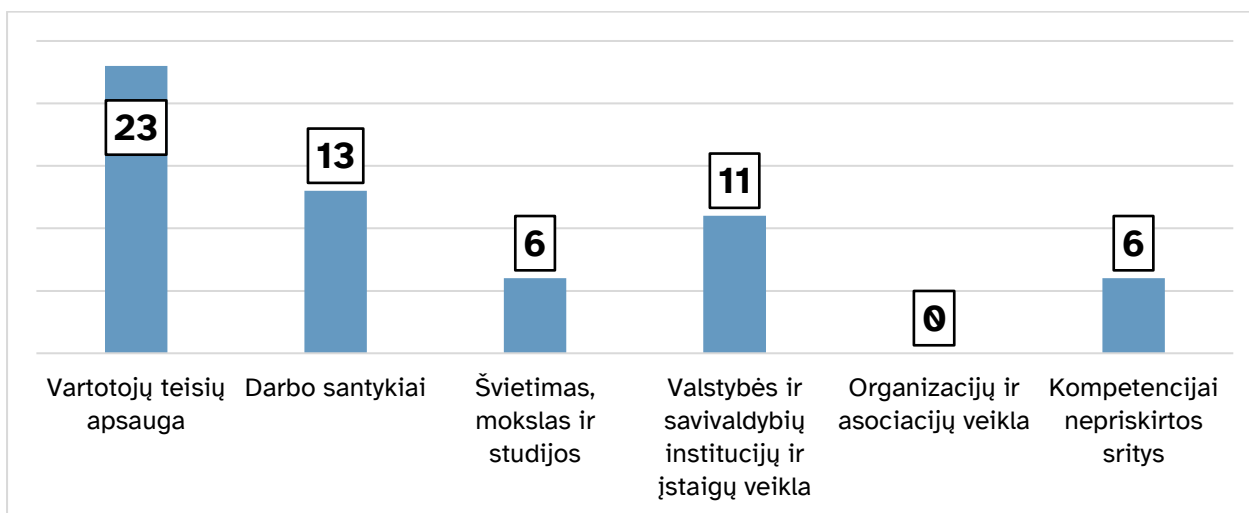
2.2. Galima diskriminacija dėl lyties

2024 m. Tarnyba gavo 59 skundus dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu ir atliko 30 tyrimų, 152 kartus žmonės dėl diskriminacijos konsultavosi telefonu, 2 kartus atvykus į Tarnybą, 282 kartus – raštu. Gautų skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva skaičius pastaraisiais metais išlieka panašus (žr. 10 grafiką).

10 grafikas. Skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva dinamika nuo 2015 m.

Daugiausiai skundų gauta dėl vartotojų teisių apsaugos (23 skundai), šešis kartus skundas teiktas dėl klausimų, nepatenkančių į lygių galimybių kontrolieriaus kompetenciją (žr. 11 grafiką). 2024 m. negauta skundų dėl organizacijų ir asociacijų veiklos.

11 grafikas. Skundų pasiskirstymas pagal sritis.

Atlikus tyrimus dėl galimos diskriminacijos lyties pagrindu, diskriminacija nustatyta 13 kartų: 6 kartus darbo santykių srityje, 5 vartotojų teisių apsaugos srityje, 2 švietimo, mokslo bei studijų srityje.

Aktualiausi tyrimų pavyzdžiai

1 pavyzdys

Dar 2023 m. rudenį gautas skundas dėl Nacionaliniame vėžio institute diskriminuojamos gydytojos, kuriai darbe buvo sudarytos blogesnės sąlygos negu kolegoms vyrams. Ji galėjo operuoti pacientus tik po pietų, o kolega vyras tame pačiame skyriuje galėjo dirbti ir rytais. Atlikdama tyrimą, Tarnyba išanalizavo skyriuje dirbančių chirurg(i)ų darbo grafikus, jų kompetencijas bei patirtį, peržiūrėjo posėdžių protokolus bei kitus vidinius teisės aktus ir nustatė lygių galimybių pažeidimą. [Konstatuota](#), kad skundą pateikusi gydytoja buvo diskriminuojama lyties pagrindu. Tyrimo metu taip pat buvo išsiaiškinta, kad Nacionalinio vėžio instituto administracija ne kartą ragino skyriaus vedėją sudaryti pareiškėjai nediskriminacinį darbo grafiką, tačiau pastarasis raginimus arba ignoravo, arba vykdė tik iš dalies. Dėl to instituto vadovai skyriaus vedėjui skyrė drausminę nuobaudą – įspėjimą.

2 pavyzdys

2024 m. balandį į Tarnybą anonimiškai kreiptasi dėl Vytauto Didžiojo universiteto (VDU) Katalikų teologijos fakulteto paskaitos „Gyvenimo įgūdžių mokomojo dalyko įgyvendinimas pagrindiniame ugdyme“, kurioje dėstyta moksliniams tyrimams prieštaraujanti medžiaga. Skunde teigta, kad paskaitoje dėstytoja pateikia seksistinį ir mizoginišką požiūrį į moteris, o paskaitų turinys pateisina žalingus stereotipus bei prisideda prie nukentėjusiųjų nuo seksualinio smurto kaltinimo kultūros. Atlikusi tyrimą lygių galimybių kontrolierę pavadavusi Seimo kontrolierė Jolita Miliuvienė [nustatė](#), kad universitetas netinkamai užtikrina, kad švietimo programose, vadovėliuose ir mokymosi priemonėse nebūtų diskriminavimo ir diskriminavimo propagavimo dėl lyties. Kontrolierė VDU rekomendavo pakeisti paskaitos medžiagą taip, kad joje nebūtų demonstruojamas ir skatinamas moteris bei vyrus žeminantis požiūris, nebūtų diegiamos prielaidos moterų ir vyrų nelygybei skatinti.

3 pavyzdys

2023 m. spalį gautas UAB „Sūduvos vandenys“ darbuotojos skundas dėl jai mokamo mažesnio atlyginimo nei gauna tas pačias pareigas einantys kolegos vyrai. Bendrovėje Klientų aptarnavimo skyriaus vedėja dirbanti moteris skunde Tarnybai tvirtino, kad 2022 m. pabaigoje atėjus naujam vadovui, jos darbo užmokestis padidėjo 50 eurų, nors kitų padalinių vadovams, kurių dauguma yra vyrai, algos kilstelėtos trigubai tiek. Atlikusi tyrimą lygių galimybių kontrolierę pavadavusi vaiko teisių apsaugos kontrolierė Edita Žiobienė [konstatavo](#), kad moteris buvo diskriminuojama dėl savo lyties.

Kaip ir ankstesniais metais, 2024 m. buvo gautas ne vienas kreipimasis dėl seksistinių, moteris žeminančių ar sudaiktinančių reklamų bei reklamose pateikiamų lyčių stereotipų: pernai dėl to gauti 8 skundai, 19 paklausimų raštu, dar 19 kartų konsultuotasi telefonu. Dalis reklamų buvo nutrauktos ar pašalintos pradėjus tyrimą dėl galimos diskriminacijos arba jau tyrimo metu. Daugeliu atvejų tyrimai dėl galimai diskriminuojančių reklamų nepradedami, nes su reklamų užsakovais komunikuojama primenant apie lygių galimybių įstatymuose įtvirtintą pareigą užtikrinti, kad reklamose ir kitokioje informacijoje apie prekes bei paslaugas nebūtų pažeminimo, paniekinimo, teisių apribojimo ar privilegijų teikimo dėl asmens lyties. Atkreiptinas dėmesys, kad lygių galimybių kontrolierius nevertina reklamų, jei jose nėra diskriminacijos požymių. Kai reklamose vaizduojamas neetiškas elgesys, pažeidžiamos moralės ar dorovės normos, informacija apie reklamą perduodama Žurnalistų etikos inspektoriatui arba reklamos savireguliacijos institucijai, kad jos įvertintų pagal savo kompetenciją.

2024 m. išryškėjusios kreipimosi tendencijos:

- daugiausiai kreipimūsi ir oficialių skundų gauta dėl galimų pažeidimų vartotojų teisių apsaugos srityje. Ryškėja nauja tendencija, kai sulaukiama tiek moterų, tiek vyrų skundų dėl patirto priekabiavimo paslaugų srityje. Deja, tokius priekabiavimo atvejus įrodyti sudėtinga, nes asmenys dažnai nepateikia įrodymų arba jų neturi. Tokiais atvejais tyrimą tenka nutraukti dėl įrodymų trūkumo.
- Gyventojai (-os) vis dažniau kreipiasi dėl galimo seksualinio priekabiavimo ir priekabiavimo dėl lyties sveikatos priežiūros srityje. Atkreiptinas dėmesys, kad tokiais atvejais pirmiausiai reikėtų kreiptis į gydymo įstaigą, kad būtų galima įvertinti medicinos personalo veiksmus.

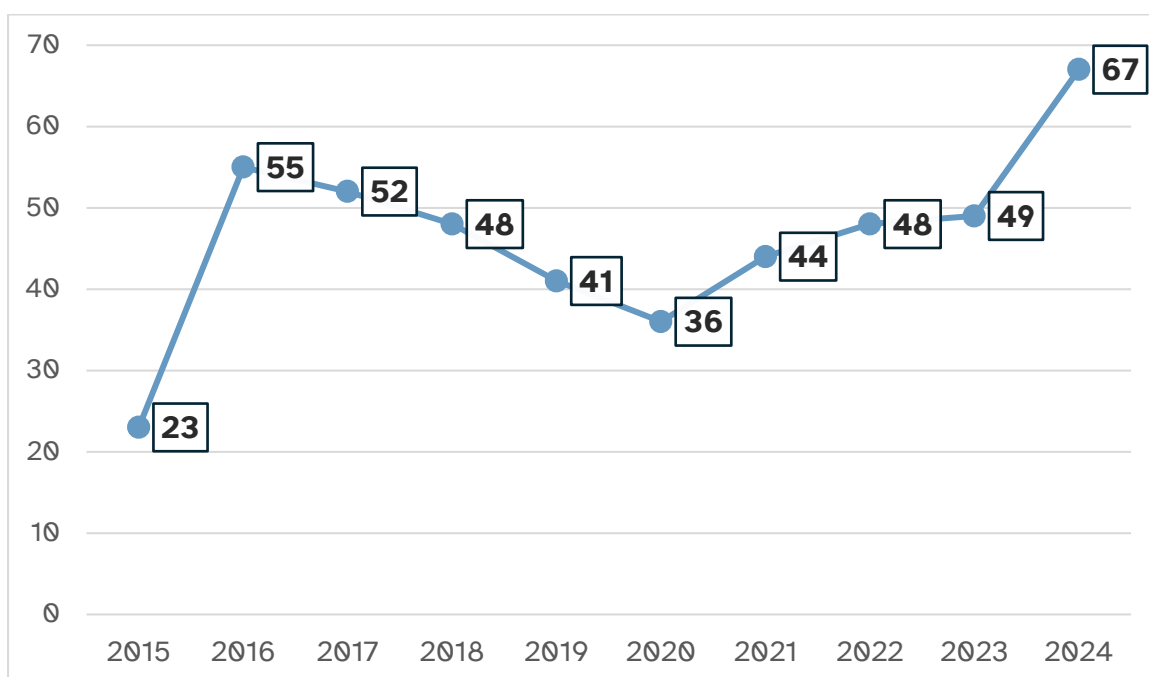
Kaip ir ankstesniais metais, išlieka šios tendencijos:

- dalies tyrimų nepavyksta atlikti dėl įrodymų stokos, ypač galimo priekabiavimo ir seksualinio priekabiavimo atvejais. Situacijos vertinimą dažnai sunkina ir pareiškėjų pavėluotas kreipimasis (kai apie įvykį pranešama praėjus nemažai laiko nuo situacijos arba įvykio).
- Nemažėja kreipimūsi dėl seksistinių, lyčių stereotipus propaguojančių ir galimai moteris diskriminuojančių reklamų. Stebima tendencija, kad reklamų užsakovai suvokia seksistinių reklamų prieštaravimą Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymui ir jau tyrimo metu nutraukia jų publikavimą.
- Dalis skundų dėl patirtos diskriminacijos lyties pagrindu darbo santykių srityje teikiami jau nutraukus darbo santykius arba žinant / įtariant, kad žmogų planuojama atleisti iš darbo. Tokia tendencija leidžia kelti prielaidą, kad nors darbuotojams (-oms) turi būti taikoma apsauga nuo persekiojimo už skundo pateikimą ar teikiamus liudijimus, ši teisės norma yra neveiksminga arba baiminamasi, kad ji bus neveiksminga.

- ☑ Mamos ir tėčiai kreipiasi dėl mokyklinių uniformų tvarkų, kuriomis nurodoma mergaitėms dėvėti sijonus arba sarafanus, nenumatant galimybės pasirinkti kelnų.
- ☑ Sulaukiama kreipimūsi dėl darbo skelbimų, kuriuose nurodoma pageidaujama darbuotojo(s) lytis.

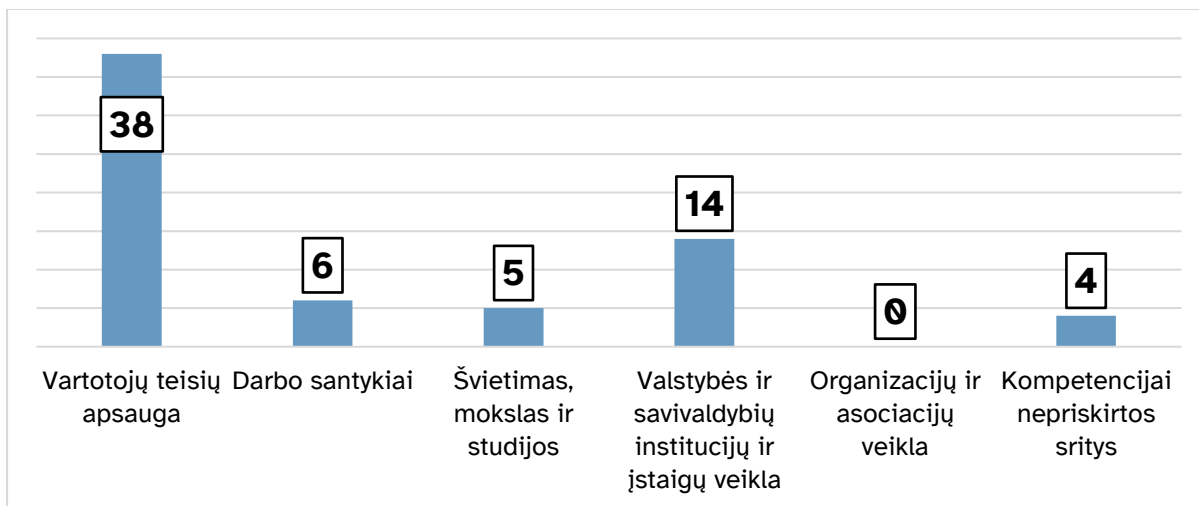
2.3. Galima diskriminacija dėl negalios

2024 m. daugiausiai – 60 skundų – gauta dėl galimos diskriminacijos negalios pagrindu, dar septyni tyrimai pradėti Kontrolierės iniciatyva. Telefonu arba atvykus gyvai dėl diskriminacijos konsultuotasi 100 kartų, dar 190 kartų kreiptasi raštu. Gautų skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva skaičius šiuo pagrindu jau kelerius metus iš eilės nuosekliai auga, o 2024 m. buvo didžiausias per pastaruosius dešimt metų (žr. 12 grafiką).

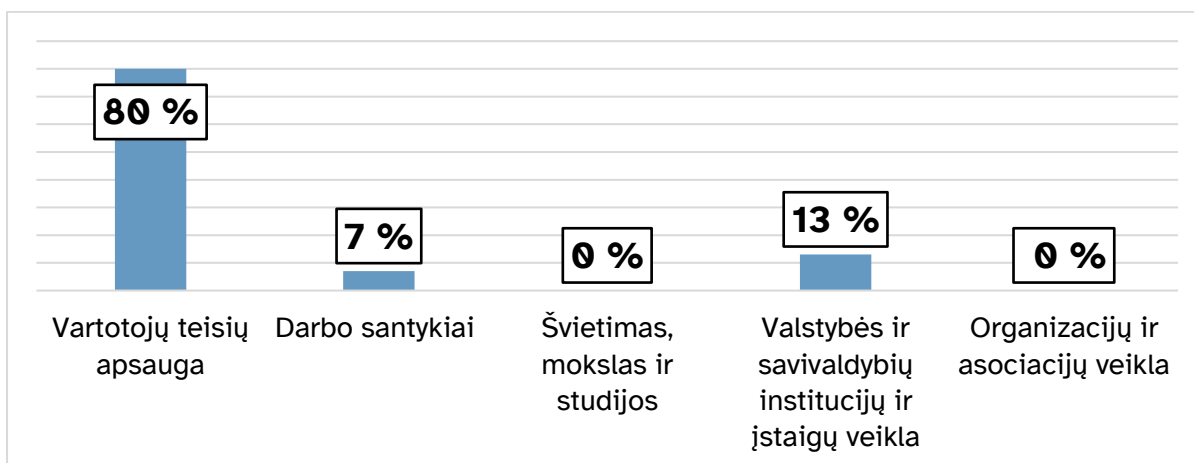
12 grafikas. Skundų ir tyrimų savo iniciatyva dinamika nuo 2015 m.

Daugiausiai tyrimų, kaip ir ankstesniais metais, atlikta dėl galimos diskriminacijos vartotojų teisių apsaugos srityje, mažiausiai – švietimo, mokslo ir studijų srityje (žr. 13 grafiką). 2024 m. neatlikta tyrimų dėl organizacijų ir asociacijų veiklos.

13 grafikas. Skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva pasiskirstymas pagal sritis.

2024 m. atlikus 25 tyrimus dėl galimos diskriminacijos nustatyta 15-ka lygių galimybių pažeidimų dėl negalios. Daugiausiai jų – vartotojų teisių apsaugos srityje (žr. 14 grafiką).

14 grafikas. Nustatytų pažeidimų pasiskirstymas pagal sritis.

Aktualiausi tyrimų pavyzdžiai

1 pavyzdys

2024 m. gegužę gautas skundas dėl žmonėms su regos negalia nepritaikytų UAB „Omniva“ paštomatų. Į Tarnybą kreipęsis asmuo skunde nurodė, kad dėl nepritaikytų paštomatų negalėjo savarankiškai atsiimti siuntinio, o apie tai pranešęs bendrovei sulaukė patarimo pasinaudoti artimųjų pagalba. Atlikusi tyrimą Kontrolierė [konstatavo diskriminaciją](#) ir bendrovei skyrė įspėjimą. Taip pat rekomenduota kaip galima greičiau pritaikyti paštomatus, kad jais savarankiškai galėtų pasinaudoti visi žmonės su regos negalia.

2 pavyzdys

2023 m. lapkritį į Tarnybą su skundu kreipėsi kurčias asmuo dėl tarpmiestinio autobuso vairuotojos priekabiavimo – ji savo šiurkščiu elgesiu išgąsdino kurčią keleivį, nemaloniai bendravo, reiškė piktas emocijas, nepasitenkinimą. Atlikusi tyrimą lygių galimybių kontrolierę pavadavusi vaiko teisių apsaugos kontrolierė Edita Žiobienė [ispėjo](#) bendrovę „Kautra“ ir rekomendavo keisti keleivių aptarnavimo taisykles, papildyti jas nuostatomis, kaip darbuotojai turėtų bendrauti su įvairias negalias turinčiais keleiviais.

3 pavyzdys

2023 m. gruodį gautas skundas dėl žmogaus su negalia diskriminacijos darbe. Po sunkios ligos į darbą sugrįžęs Santaros klinikų inžinierius statybininkas buvo priverstas kovoti už savo darbo vietą. Iš pradžių pakeistas asmens su negalia vežimėlyje atsidūrusio vyro darbo pobūdis, vėliau siūlyta pereiti į kitas pareigas su mažesniu atlyginimu, o jam nesutikus, apskritai nebeskirta jokių darbų. Žmogus dėl tokios situacijos parašė skundą Tarnybai, kuri po tyrimo [konstatavo](#), kad darbuotojas buvo diskriminuotas dėl negalios. Santaros klinikoms rekomenduota nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus ir skirti pareiškėjui darbus, atitinkančius jo sveikatos būklę bei pareigybę.

4 pavyzdys

Tarnyboje gautas skundas dėl moters su negalia diskriminacijos Mažeikių rajono savivaldybės administracijai atsisakius nuotoliniu būdu organizuoti posėdį, kuriame turėjo būti nagrinėjami pareiškėjos savivaldybei teikti skundai. Moteris prašė leisti dalyvauti posėdyje nuotoliniu būdu, kadangi dėl sveikatos būklės atvykti jai yra sunku, be to, savivaldybės pastatas nėra tinkamai pritaikytas asmenims su judėjimo negalia. Gyventoja pateikė ir asmens su negalia pažymėjimą bei dokumentus apie jai nustatytą ribotą dalyvumo lygį. Atlikusi tyrimą Kontrolierė [ispėjo](#) Mažeikių rajono savivaldybę dėl Lygių galimybių įstatymo pažeidimo ir rekomendavo užtikrinti asmenų su negalia dalyvavimą jiems aktualiuose procesuose, įskaitant posėdžių organizavimą nuotoliniu ar mišriu būdu. Siekiant išvengti panašių situacijų ateityje, savivaldybei, be kita ko, rekomenduota pasikeisti nuostatus taip, kad ir suinteresuoti asmenys, turintys pagrįstą interesą dalyvauti posėdžiuose, galėtų teikti prašymą dėl dalyvavimo posėdyje būdo.

5 pavyzdys

Kontrolierė inicijavo tris tyrimus pagal gautą informaciją iš epilepsija sergančių asmenų asociacijos „Epile“. Visuose tyrimuose buvo vertinama, ar paslaugų teikėjai – [UAB „Kūdikų SPA“](#), [UAB „Molėtų baseinas“](#), [VŠĮ „Klaipėdos pliažo tinklinio klubas“](#) ir [VŠĮ „Tinklinio akademija“](#) – nediskriminuoja epilepsija sergančių asmenų galimybių pasinaudoti teikiamomis paslaugomis. Visi tyrimai buvo nutraukti, nes įstaigos panaikino ribojimus asmenims, sergantiems epilepsija, lankytis baseine, bei sergantiems epilepsija, psichikos ligomis asmenims žaisti paplūdimio tinklinį ir pakeitė vidaus taisykles, kuriose tai buvo draudžiama.

2024 m. išryškėjusios kreipimūsi tendencijos:

- padaugėjo asmenų su klausos negalia, gestakalbių kreipimūsi.
- Gauta paklausimų dėl sisteminių problemų, su kuriomis susiduria asmenys su regos negalia, pavyzdžiui, dėl fiziškai neprieinamų institucijų, viešųjų erdvių, ribojamų galimybių patekti į parduotuves su šunimis pagalbininkais.
- 2024 m. sausį įsigaliojus Negalios reformai Tarnyboje gauta paklausimų, susijusių su reformos įgyvendinimu. Pavyzdžiui, žmonės teiravosi, ar gaunamos išmokos nesumažės dėl to, kad darbingumo lygis buvo pakeistas į dalyvumo lygį bei keitėsi visa negalios vertinimo tvarka.
- Gauta paklausimų dėl iššūkių, susijusių su artimųjų slauga (pavyzdžiui, dėl socialinės ir medicininės pagalbos poreikio). Tokiais atvejais asmenys nukreipiami į Asmens su negalia teisių apsaugos agentūrą.

Nauja Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo redakcija įtvirtino nuostatą, kuria numatyta, kad asmenys su negalia turi teisę naudotis šuns pagalbininko pagalba bei turi teisę su šunimi pagalbininku patekti į viešąsias erdves, visuomeninės ir kitos paskirties pastatus ar statinius ir būti juose, naudotis viešojo transporto objektais ir Lietuvos Respublikos transporto lengvatų įstatyme numatytomis lengvatomis. Gaunami paklausimai rodo, kad praktikoje šios nuostatos įgyvendinimas žmonėms sukelia sunkumų. 2024 m. gauti trys skundai ir keli paklausimai dėl situacijų, kai žmonės su negalia su šunimi pagalbininku buvo neįleisti arba išprašyti iš viešųjų erdvių ir dėl to negavo paslaugų arba patyrė orumo pažeminimą. Atkreiptinas dėmesys, kad minėtas teisinis reglamentavimas negali būti įgyvendinamas dar ir dėl to, kad Lietuvoje šiuo metu nėra tokių šunis pagalbininkus rengiančių fizinių ir (ar) juridinių asmenų, kurie atitiktų įstatyme nurodytą kompetenciją. Dėl šių ir kitų teisinių spragų Tarnyba kreipėsi į Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją bei kartu su Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisija parengė rekomendacijas, kaip tobulinti teisinį reglamentavimą bei spręsti kitus iššūkius,

susijusius su galimybe asmenims su negalia laisvai naudotis šunų pagalbinių pagalba.

Kaip ir ankstesniais metais, išlieka šios tendencijos:

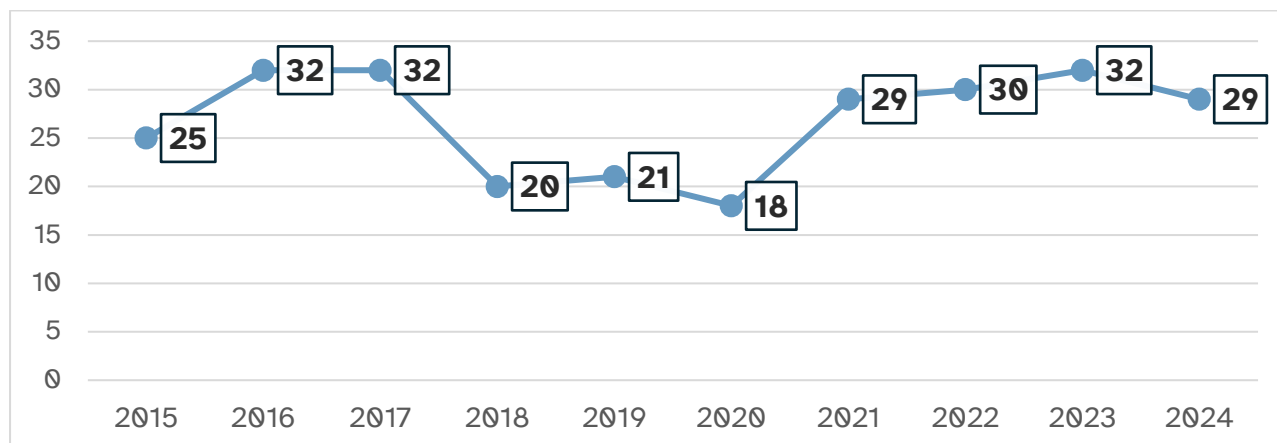
- gaunama paklausimų dėl žmonių su negalia neprieinamų pastatų, kitų viešųjų vietų ir visuomeninių institucijų ar įstaigų.
- Žmonės aktyviai konsultuojasi bei teikia skundus dėl informacinio neprieinamumo.
- Žmonės su negalia kreipiasi dėl rakinamų viešųjų tualetų, pritaikytų asmenims su negalia.

2.4. Galima diskriminacija dėl rasės, tautybės, kalbos, kilmės, etninės priklausomybės ir pilietybės

2024 m. Tarnyba gavo 29 skundus dėl galimos diskriminacijos dėl asmens rasės, tautybės, kalbos, kilmės, etninės priklausomybės ir (arba) pilietybės¹⁹ ir atliko 5 tyrimus; 213 kartų dėl galimos diskriminacijos į Tarnybą kreiptasi raštu, 46 kartus asmenys konsultavosi telefonu, 2 kartus – atvykę (-usios) gyvai į Tarnybą.

Skundai ir gyventojų kreipimaisi šiais pagrindais aptariami kartu, nes paprastai situacijos yra labai susijusios, persipynusios arba žmonės, kreipdamiesi dėl galimos diskriminacijos, patys / pačios nurodo keletą asmens tapatybės bruožų vienu metu.

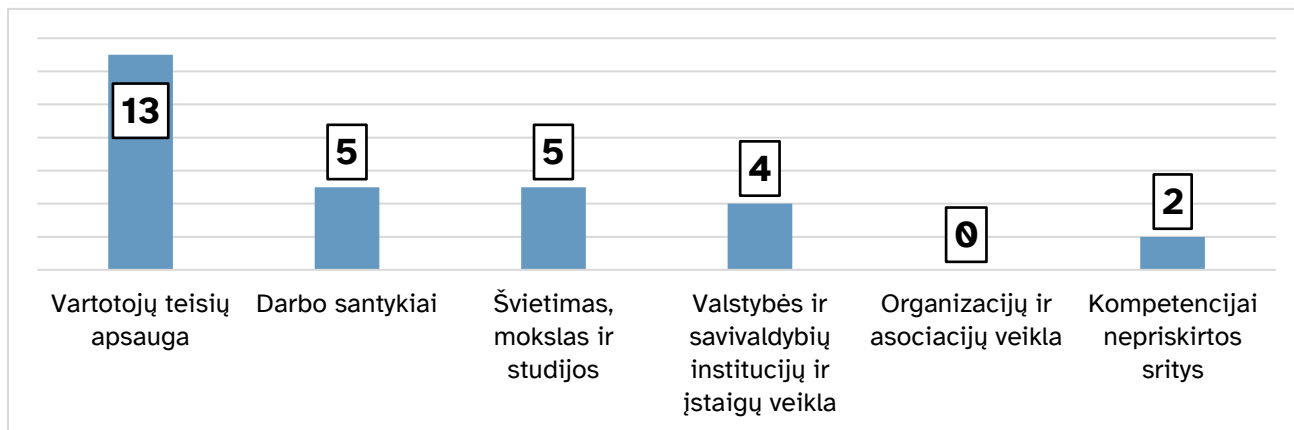
Gautų skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva skaičius pastaruosius keletą metų išlieka panašus ir yra mažesnis nei gaunama dėl kitų tapatybės bruožų (žr. 15 grafiką).

15 grafikas. Skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva dinamika nuo 2015 m.

Daugiausiai skundų gauta dėl galimos diskriminacijos vartotojų teisių apsaugos srityje (13 skundų) (žr. 16 grafiką).

¹⁹ Teisinė apsauga nuo diskriminacijos, nustatyta Lygių galimybių įstatyme, galioja tik ES bei Europos ekonominės erdvės piliečiams.

16 grafikas. Skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva pasiskirstymas pagal sritis.

2024 m. buvo nustatyti du pažeidimai vartotojų teisių apsaugos srityje: vienas jų dėl rasės, tautybės ir kilmės, kitas – dėl tautybės ir kilmės.

Aktualiausi tyrimų pavyzdžiai

1 pavyzdys

2023 m. lapkritį į Tarnybą kreiptasi dėl diskriminacijos Vilniaus naktiniame klube „Rumor Lounge“. Skunde teigiama, kad apsilankę klube du juodaodžiai vyrai buvo išprašyti neva dėl blogo kvapo. Įvykį stebėję jų draugai įsitikinę, kad to priežastis – vyrų odos spalva. Incidento metu keturi bičiuliai šoko, kai prie jų priėjo apsaugos darbuotojas ir būtent dviejų juodaodžių bičiulių paprašė išeiti. Kitiems buvo siūloma pasilikti. [Tyrimo metu](#) Tarnyba kreipėsi į „Rumor Lounge“ su prašymu patikslinti įvykio aplinkybes, paaiškinti, koku pagrindu ir kokiais teisės aktais remiantis lankytojai buvo išprašyti, pateikti klubo vidaus tvarkos taisykles, tačiau jokios reakcijos nesulaukė. Klubas neatsakė nė į vieną iš trijų Tarnybos paklausimų raštu ir telefonu. Lygių galimybių įstatymas numato pareigą įrodyti, kad lygių galimybių principas nebuvo pažeistas. Klubui to nepadarius remtasi skunde išdėstytomis aplinkybėmis ir konstatuotas lygių galimybių pažeidimas.

2 pavyzdys

2023 m. gruodį gautas skundas dėl „Prezo“ kepyklėlės gaminio pavadinimu „Čigoniška užkepėlė“. Skundą pateikusi moteris teigė, kad toks kepinio pavadinimas žemina romų tautybės asmenis. [Tarnyba kreipėsi](#) į kepyklą teiraudamasi, ar suteikiant produktui pavadinimą buvo konsultuojamasi su romams atstovaujančiomis organizacijomis. Kepyklos vadovai iš karto sureagavo ir nutraukė kepinio gamybą. Taip pat patikino, jog jeigu ji bus atnaujinta, gaminio pavadinimas bus kitoks. Tyrimas dėl galimos diskriminacijos buvo nutrauktas.

2024 m. išryškėjusios kreipimūsi tendencijos:

- gauta kreipimūsi dėl medicinos įstaigose vartojamos kalbos konsultacijų metu – žmonės kreipiasi dėl to, kad jiems nėra teikiama informacija rusų ar anglų kalba. Atsakant į pareiškėjų skundus pažymima, kad valstybinėse gydymo įstaigose gydytojams (-oms) netaikomas reikalavimas mokėti užsienio kalbas. Sveikatos apsaugos ministerijai rekomenduota svarstyti priimti ne lietuvių kalba kalbančių pacientų (-čių) aptarnavimo tvarką bei su ja supažindinti besikreipiančius į gydymo įstaigą žmones.
- Į Tarnybą kreipėsi keli studentai iš trečiųjų šalių su prašymu ištirti, kodėl į Lietuvos universitetus įstojusiems asmenims yra lengviau (greičiau) gauti vizas nei įstojusiems į Lietuvos kolegijas. Pareiškėjai manė, kad yra diskriminuojami socialinės padėties pagrindu (t. y. dėl to, kad jie studijuoja kolegijose, o ne universitetuose). Atkreiptinas dėmesys, kad Kontrolierė negalėjo atlikti tyrimo dėl teisinio reguliavimo išimties – Lygių galimybių įstatyme pilietybės pagrindas taikomas tik ES valstybių narių ir Europos ekonominės erdvės valstybių piliečiams (-ėms) ir jų šeimos nariams (-ėms). Situacija pasikeitė Migracijos departamentui pakeitus vizų gavimo tvarką, kuri šiuo metu vienodai taikoma visiems studentams ir studentėms iš užsienio.

Kaip ir ankstesniais metais, išlieka šios tendencijos:

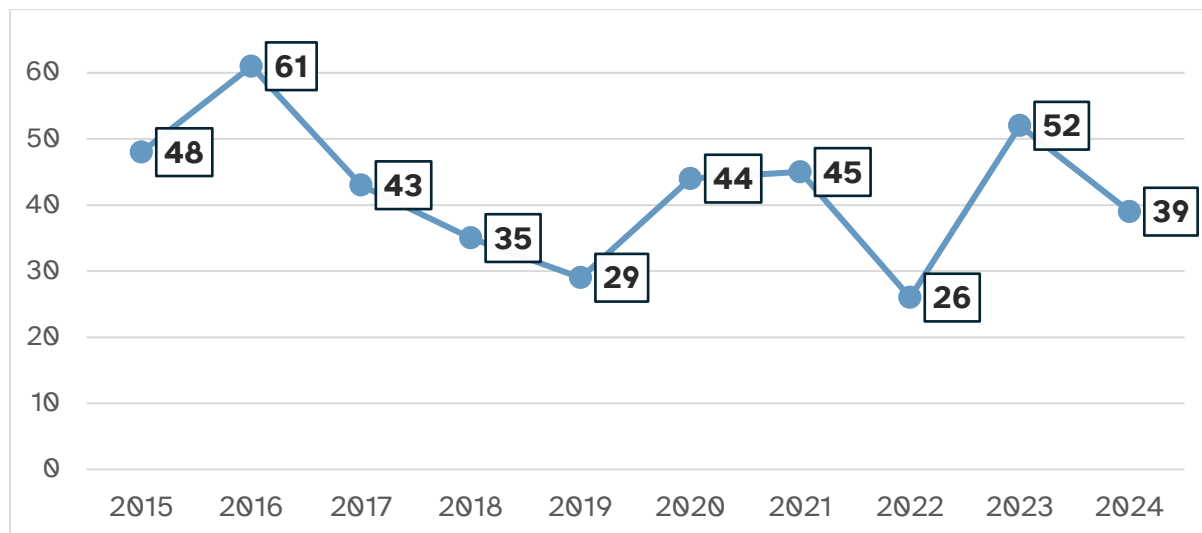
- gauta romų tautybės asmenų kreipimūsi dėl galimo priekabiavimo medicinos įstaigose. Pastebima, kad medicinos įstaigos aktyviai imasi priemonių spręsti atvejus dėl galimo priekabiavimo.

2.5. Galima diskriminacija dėl amžiaus

2024 m. gauti 37 skundai dėl galimos diskriminacijos amžiaus pagrindu, dar du tyrimai pradėti Kontrolierės iniciatyva. Iš viso atlikta 17 tyrimų. 178 kartus dėl galimos

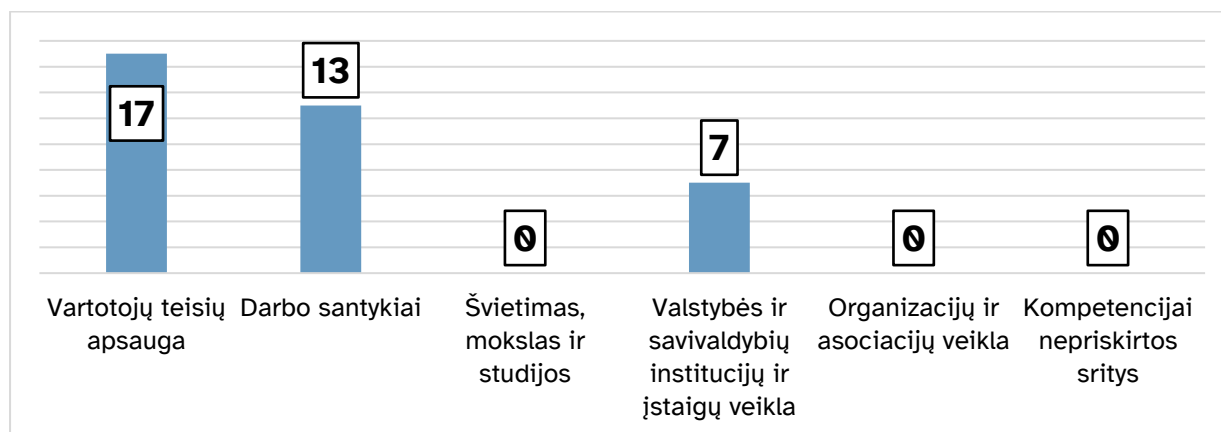
diskriminacijos žmonės konsultavosi raštu, 126 kartus telefonu, dar 7 kartus – atvykę ar atvykusios į Tarnybos patalpas.

Gautų skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva skaičius pastarąjį dešimtmetį varijuoja ir 2024 m. jų buvo mažiau nei 2023 m. (žiūrėti 17 grafiką).

17 grafikas. Skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva dinamika nuo 2015 m.

Daugiausiai skundų gauta dėl galimos diskriminacijos vartotojų teisių apsaugos srityje (17 skundų) ir darbo santykių srityje (13 skundų) (žr. 18 grafiką).

18 grafikas. Skundų pasiskirstymas pagal sritis.

2024 m. nustatyti 6 lygių galimybių pažeidimai: 5 vartotojų teisių apsaugos srityje, vienas – darbo santykių srityje.

Aktualiausi tyrimų pavyzdžiai

1 pavyzdys

2024 m. rugpjūtį Tarnyboje gautas skundas dėl „Luminor“ banko vidinių taisyklių, pagal kurias vyresniems nei 75 metų asmenims kreditas neišduodamas. Skundą pateikusi moteris teigė negavusi mokėjimo kortelės kredito pratęsimo, nors jos pajamos stabilios ir ji yra ilgametė banko klientė. Tyrimo metu Kontrolierė [konstatavo](#), kad tokia kredito įstaigos nuostata yra diskriminacinė. „Luminor“ bankas patvirtino, kad peržiūrės kreditų suteikimo taisykles, taip pat pasiūlė klientei iš naujo nustatyti jos mokumą, atsižvelgiant į kitus kriterijus.

2 pavyzdys

2024 m. rugsėjį į Tarnybą su skundu kreiptasi dėl Vilniaus miesto savivaldybės sprendimo panaikinti galimybę įsigyti bilietus už grynuosius pinigus troleibusuose ir autobusuose. Skunde teigiama, kad tai diskriminuoja vyresnius žmones. Atlikusi tyrimą, Kontrolierė [pažymėjo](#), kad toks Vilniaus miesto savivaldybės pasirinkimas daliai žmonių, nesinaudojančių programėlėmis ar bekontaktėmis banko kortelėmis, sukuria papildomų sunkumų, o kai kuriais atvejais apskritai užkerta kelią įsigyti bilietus. Įvertinusi savivaldybės įmonės „Susisiekimo paslaugas“ pateiktus argumentus, Kontrolierė konstatavo, kad Vilniaus miesto savivaldybė tinkamai neįvykdė Lygių galimybių įstatymo nuostatų. Pagal jas, privaloma užtikrinti, kad teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės nepaisant amžiaus, socialinės padėties ar kitų asmens tapatybės požymių. Taip pat savivaldybei buvo pateikta rekomendacija sudaryti sąlygas įsigyti bilietus miesto viešajame transporte ne tik elektroniniu būdu. Susipažinę su šia rekomendacija, savivaldybės atstovai Tarnybai pateikė atsakymą, kad tvarkos keisti neketina.

3 pavyzdys

2024 m. Kontrolierė savo iniciatyva atliko du tyrimus dėl kelionių draudimą teikiančių bendrovių „[BTA Baltic Insurance Company](#)“ ir „[Compensa Viena Insurance Group](#)“ paslaugų prieinamumo vyresniems žmonėms. Tyrimų metu buvo vertinama, ar informacijoje apie paslaugas nėra dėl amžiaus diskriminuojančių nuostatų. Diskriminacija abiem atvejais nebuvo nustatyta, tačiau Tarnyba rekomendavo pateikti papildomą informaciją klientams ir klientėms, iš kurios vyresniems nei 75-erių asmenims būtų aiškūs alternatyvūs kreipimosi būdai dėl kelionių draudimo sutarčių sudarymo. Abi bendrovės teikiamą informaciją interneto svetainėse papildė pagal Tarnybos rekomendacijas.

2024 m. išryškėjusios kreipimūsi tendencijos:

- padaugėjo kreipimūsi dėl skaitmeninių paslaugų (ne)prieinamumo vyresnio amžiaus žmonėms.

Kaip ir ankstesniais metais, išlieka šios tendencijos:

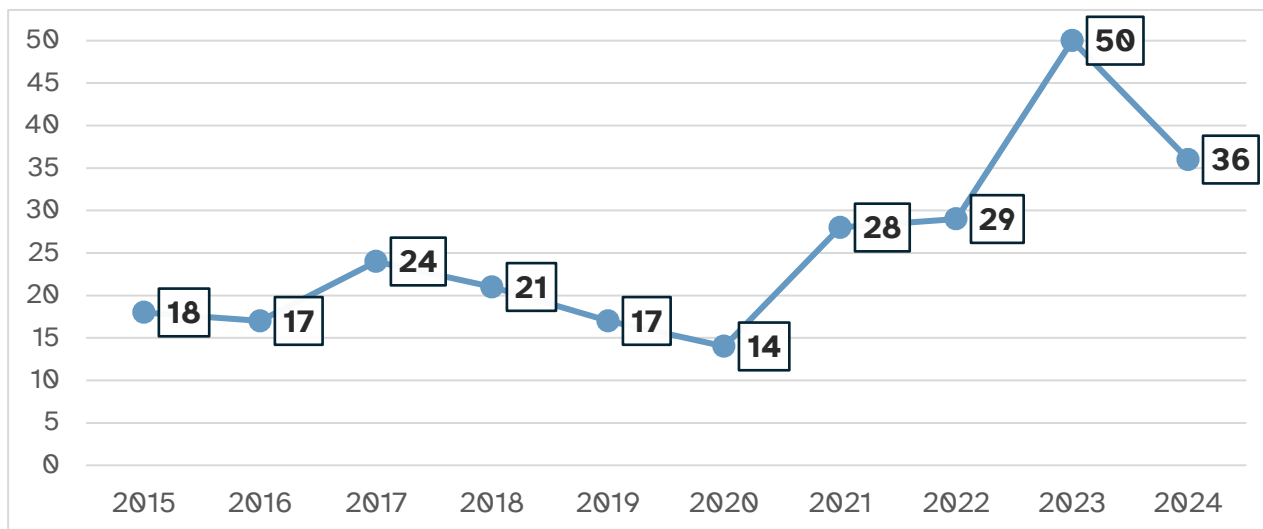
- žmonės kreipiasi dėl bankų paslaugoms taikomų ribojimų dėl amžiaus. Pavyzdžiui, kai nustatoma viršutinė amžiaus riba paslaugoms suteikti arba kai įvairios lengvatos taikomos tik jaunesniems klientams ir klientėms.
- Kreipiamasi dėl profilaktinių sveikatos patikros programų, kai jos vykdomos pagal tam tikras amžiaus kategorijas.
- Į Tarnybą kreipiamasi dėl diskriminuojančių darbo skelbimų, kuriuose nurodomas pageidaujamas darbuotojų amžius.
- Vyresni asmenys kreipiasi dėl galimo priekabiavimo dėl amžiaus darbovietėse. Pavyzdžiui, kai kuriamos mažiau palankios darbo sąlygos vyresniems darbuotojams, su jais elgiamasi prasčiau dėl jų amžiaus.

2.6. Galima diskriminacija dėl socialinės padėties

2024 m. gauti 35 skundai ir atlikta 17 tyrimų dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu²⁰. Vieną tyrimą dėl galimo pažeidimo valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų srityje inicijavo Kontrolierė. Raštu dėl diskriminacijos kreiptasi 135 kartus, telefonu – 75 kartus, vieną kartą – atvykus gyvai į Tarnybą.

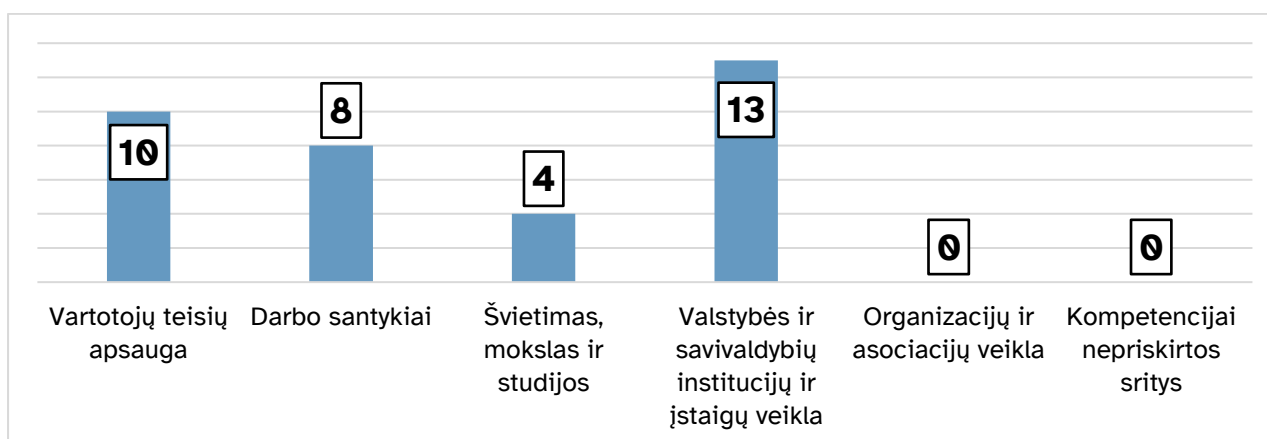
2023 m. ir 2024 m. skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu buvo daugiau nei pastarąjį dešimtmetį (žr. 19 grafiką). Tam turi įtakos praplėsta socialinės padėties sąvoka Lygių galimybių įstatyme, įtraukiant šeiminių padėčių į saugomų tapatybių sąrašą.

²⁰ Lygių galimybių įstatyme socialinė padėtis apima: šeiminių padėčių; išsilavinimą ir kvalifikaciją; mokymąsi ir studijas kurioje nors švietimo įstaigoje; turimą nuosavybę ir gaunamas pajamas; nustatytą valstybės paramos poreikį; kitus su ekonomine asmens padėtimi susijusius veiksnius.

19 grafikas. Skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva dinamika nuo 2015 m.

Daugiausiai skundų gauta dėl galimos diskriminacijos valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veikloje (13 skundų), mažiausiai – dėl švietimo, mokslo ir studijų sričių. 2024 m. negauta skundų dėl organizacijų ir asociacijų veiklos (žr. 20 grafiką).

20 grafikas. Skundų pasiskirstymas pagal sritis.

2024 m. buvo nustatyti 4 pažeidimai: 2 vartotojų teisių apsaugos ir 2 švietimo, mokslo ir studijų srityse. Kitais atvejais diskriminacija nenustatyta.

Aktualiausi tyrimų pavyzdžiai

1 pavyzdys

2024 m. rugsėjį gautas buvusio kario savanorio skundas, kuriame nurodoma, kad stodamas į Klaipėdos universitetą jis negavo pusės papildomo konkursinio balo už atliktą karo tarnybą. Pagal universiteto nuostatus, tokia paskata teikiama tik atlikusiems privalomąją karo tarnybą ar baigusiems bazinius karinius mokymus. Atlikusi tyrimą Kontrolierė [nustatė](#), kad toks skirtingas žmonių, įgijusių karinį parengtumą, vertinimas yra diskriminacija. Tarnybos teigimu, savanoriška nenuolatinė karo tarnyba stojantiesiems į aukštąsias mokyklas turėtų būti užskaityta taip pat, kaip ir kiti karinės tarnybos būdai. Kontrolierė įspėjo Klaipėdos universitetą dėl Lygių galimybių įstatymo pažeidimo, taip pat rekomendavo atsakingoms institucijoms pakeisti stojimo į aukštąsias mokyklas tvarką bei numatyti galimybę skirti papildomą konkursinį balą ir už savanoriškos nenuolatinės karo tarnybos atlikimą.

2 pavyzdys

2024 m. vasarį į Tarnybą su skundu kreipėsi studentė dėl Kauno technologijos universitete nesudarytų sąlygų studijų derinti su motinyste. Skunde buvo prašoma ištirti, ar universiteto vidaus teisės aktų nuostatos, kuomet studijų modulių užsiėmimų lankymas individualiu grafiku leidžiamas dėl ilgalaikės artimųjų priežiūros, bet neleidžiamas dėl kūdikio priežiūros, nėra diskriminuojančios.

[Tyrimo metu](#) lygias galimybes pažeidžiantys veiksmai buvo nutraukti, o studentei sudarytos galimybės derinti studijas su kūdikio priežiūra.

2024 m. išryškėjusios kreipimosi tendencijos:

- gauta paklausimų dėl galimo priekabiavimo šeiminei padėties pagrindu, kai šeimos sulaukia nepagarbaus elgesio dėl kartu esančių mažamečių vaikų paslaugų teikimo vietose (pavyzdžiui, atsivedus vaikus į gydytojo kabinetą, kitas įstaigas).

Kaip ir ankstesniais metais, išlieka šios tendencijos:

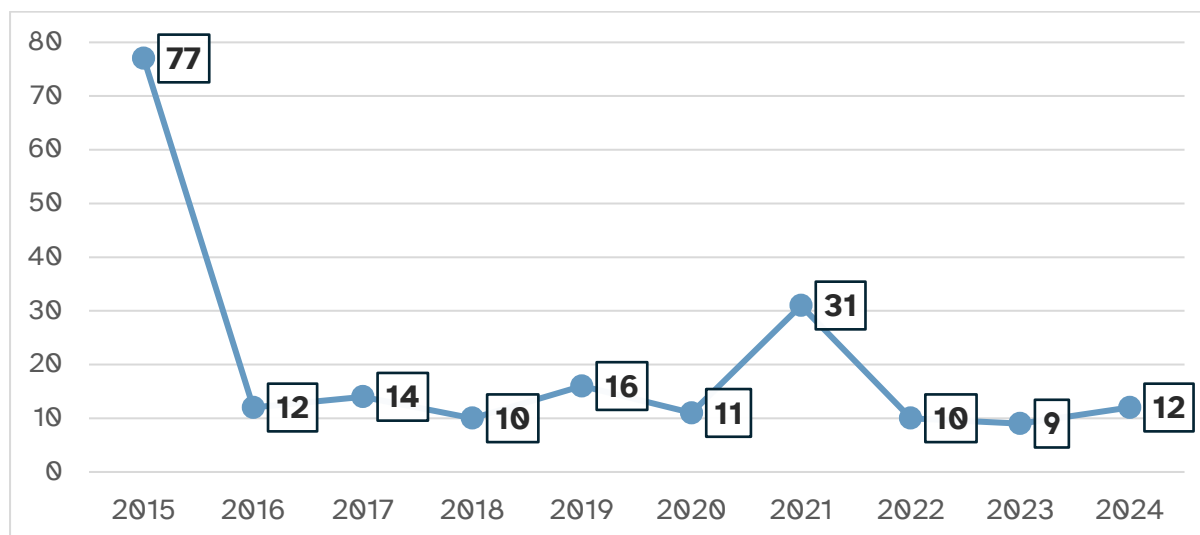
- gaunama paklausimų dėl situacijų, susijusių su buvimu vaiko priežiūros atostogose, kitų su šeimine padėtimi susijusių iššūkių.
- Žmonės kreipiasi dėl paslaugų teikėjų taikomų nuolaidų šeimoms, kuriomis negali pasinaudoti šeimos su daugiau nei dviem vaikais.
- Kreipdamiesi dėl galimos diskriminacijos asmenys dažnai socialinę padėtį supranta plačiau, nei ji apibrėžta Lygių galimybių įstatyme. Pavyzdžiui,

kreipiamasi dėl einamų pareigų, gyvenamosios vietos, mokesčių mokėjimo, kompensacijų skyrimo, socialinės paramos gavimo, įvairių energetinio efektyvumo skatinimo priemonių taikymo. Tokie skundai nėra nagrinėjami, o asmenys nukreipiami į kitas institucijas.

2.7. Galima diskriminacija dėl tikėjimo, religijos, įsitikinimų ar pažiūrų

2024 m. gauti 9 skundai dėl galimos diskriminacijos įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu ir 3 skundai dėl galimos diskriminacijos religijos pagrindu. Keturi skundai gauti dėl situacijų, nepatenkančių į lygių galimybių kontrolierės kompetenciją. Taip pat į Tarnybą dėl galimos diskriminacijos tikėjimo, religijos ir įsitikinimų ar pažiūrų pagrindais 102 kartus kreiptasi raštu, 14 kartų telefonu. Šiais pagrindais skundai ir kreipimaisi aptariami kartu, nes situacijos dažnai yra persipynusios, o ir besikreipiantys asmenys juos neretai nurodo kartu.

Skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva dinamika 2024 m. buvo labai panaši, kaip ir ankstesniais metais²¹ (žr. 21 grafiką).

21 grafikas. Skundų ir tyrimų savo iniciatyva dinamika nuo 2015 m.

2024 m. [nustatytas](#) vienas pažeidimas dėl 2023 m. spalį gauto skundo, kuriuo apskųstas Stasio Eidrigevičiaus menų centro direktorės reikalavimas nenaudoti vaivorykštės spalvų centro padalinio „Pragiedruliai“ logotipe Panevėžio miesto gimtadienio eisenos transparante. Lygių galimybių kontrolierę pavadavusi vaiko teisių apsaugos kontrolierė Edita Žiobienė konstatavo, kad neleidęs Panevėžio menininkui šventinėje miesto eisenoje reprezentuoti jo vadovaujamos kultūros įstaigos

²¹ Šiek tiek išsiskiria 2021 m., kai Tarnyba gavo daugiau skundų dėl privalomų ir rekomenduojamų vakcinų koronaviruso pandemijos metu (pažymėtina, kad daugelis iš šių skundų nepriklausė lygių galimybių kontrolierės kompetencijai).

„Pragiedruliai“ vaivorykštės spalvomis, Stasio Eidrigevičiaus menų centras diskriminavo pavaldinį dėl jo įsitikinimų ir pažiūrų.

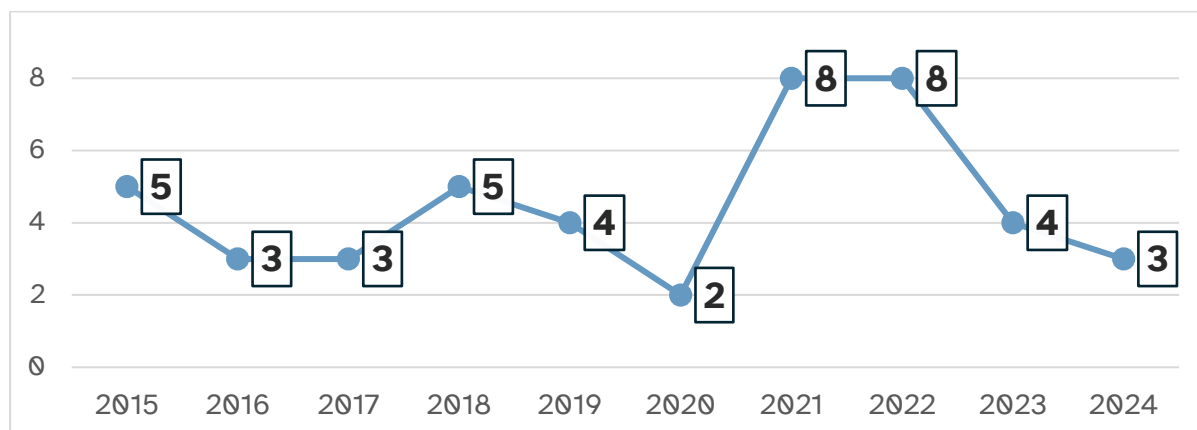
Kaip ir ankstesniais metais, išlieka šios tendencijos:

- į Tarnybą su skundais kreipiasi asmenys iš įkalinimo įstaigų. Dažniausiai kreipiamasi dėl sąlygų sudarymo islamą išpažįstantiems bausmę atliekantiems asmenims atlikti religines apeigas, įsigyti religinės literatūros. Tokie skundai persiunčiami Lietuvos kalėjimų tarnybai.
- Bausmę atliekantis asmenys, besikreipiantys dėl laisvės atėmimo įstaigoje dirbančių pareigūnų veiksmų, teikdami skundą dažnai skunde nurodo patyrę galimą diskriminaciją religijos pagrindu.

2.8. Galima diskriminacija dėl lytinės orientacijos

2024 m. gauti 3 skundai dėl galimos diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu, dar 103 kartus kreiptasi raštu, 5 kartus konsultuotasi telefonu, vieną kartą – atvykus gyvai į Tarnybos patalpas.

Kasmet dėl diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu gaunami vos keli skundai (žr. 22 grafiką).

22 grafikas. Skundų ir tyrimų Kontrolierės iniciatyva dėl diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu dinamika nuo 2015 m.

2024 m. du skundai gauti dėl galimos diskriminacijos vartotojų teisių apsaugos srityje, vienas – dėl diskriminacijos valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veikloje. Kontrolierė nustatė vieną pažeidimą vartotojų teisių apsaugos srityje. Tyrimo aplinkybės neviešinamos skundą teikusio asmens prašymu.

Kaip ir ankstesniais metais, išlieka šios tendencijos:

- žmonės nesikreipia dėl savo galimai pažeistų teisių. 2024 m. daugelis kreipimūsi dėl lytinės orientacijos buvo susiję su lygių galimybių integravimo ir diskriminacijos prevencijos bei viešinimo klausimais.

2.9. Galima daugialypė diskriminacija

Daugialypė diskriminacija vadinami atvejai, kai asmuo diskriminuojamas dėl kelių asmens tapatybės požymių vienu metu (pavyzdžiui, dėl amžiaus ir negalios, dėl tautybės ir kalbos). Asmuo gali būti diskriminuojamas ir tada, kai tapatybės požymiai tarpusavyje sąveikauja, o ši sąveika padidina diskriminacijos riziką. Pavyzdžiui, moterys su negalia kai kuriais atvejais patenka į prastesnę situaciją nei moterys be negalios, taip pat – nei vyrai su negalia arba be jos.

2024 m. dėl daugialypės diskriminacijos gauti 23 skundai²². Kreipdamiesi raštu arba telefonu žmonės dažnai nurodo patyrę diskriminaciją dėl daugiau nei vieno asmens tapatybės bruožo – 2024 m. gautos 169 užklauskos dėl galimos daugialypės diskriminacijos. Tai ypač dažna tais atvejais, kai kreipiamasi dėl patirtos diskriminacijos dėl savo tautybės, etninės priklausomybės, pilietybės, kalbos, kilmės. Taip pat pastebima, kad socialinė padėtis dažnai sąveikauja su asmens amžiumi arba negalia.

Įvertinus renkamą statistiką apie gyventojų kreipimusis pastebima, kad tais atvejais, kai skundas pateikiamas pildant Tarnybos interneto svetainėje pateiktą e. skundo formą, pareiškėjai (-os) kur kas dažniau pažymi kelis išvardintus draudžiamo diskriminavimo pagrindus, tačiau duomenis pateikia tik dėl vieno iš jų. Tokiais atvejais prašoma informaciją patikslinti ir nurodyti, kokiomis aplinkybėmis pasireiškė mažiau palankus elgesys dėl kitų nurodytų asmens tapatybės bruožų. To nepadarius, tyrimas atliekamas tik dėl įvykių, apie kuriuos pateikti duomenys. Taigi, ne visi atvejai, kai pareiškėjai (-os) žymi kelis pagrindus, pateikdami skundą, laikytini daugialypės diskriminacijos atvejais.

Aktualiausi tyrimų pavyzdžiai

1 pavyzdys

2023 m. lapkritį gautas skundas dėl Nacionaliniame dramos teatre taikomų nuolaidų jauniems žmonėms iki 25 m., žmonėms su judėjimo negalia, senjorams. Į Tarnybą kreipėsi viena teatro klientė, klausdama, ar tokios nuolaidos yra suderinamos su lygių galimybių principais. Įvertinusi situaciją, Kontrolierė [konstatavo](#), kad teatras nepateikė objektyvių duomenų, kurie leistų pateisinti nuolaidos taikymą jauniems žmonėms tik iki 25 m., todėl tai prieštarauja Lygių galimybių įstatymo nuostatomis. Kontrolierė rekomendavo svarstyti keisti nuolaidos jauniems žmonėms viršutinę amžiaus ribą. Tyrimo metu teatras greitai pakeitė nuolaidų sistemą asmenims su negalia, kuri buvo pritaikyta tik žmonėms su judėjimo negalia, todėl dėl šios dalies tyrimas buvo nutrauktas.

²² Bendras skaičius nuo visų gautų skundų.

2 pavyzdys

2024 m. gegužę į Tarnybą kreipėsi dviratininkė su skundu dėl Lietuvos kalnų dviračių čempionato taisyklių. Pagal jas, dėl savo lyties ir amžiaus pareiškėja negalėjo varžytis tinkamoje distancijoje bei pretenduoti į piniginį prizą. Ji taip pat atkreipė dėmesį, kad pirmas tris vietas varžybose užėmę vyrai buvo apdovanoti 200, 150 ir 100 eurų prizais, o dviratininkėms skirtos gerokai kuklesnės sumos – 70, 50 ir 40 eurų. Tai yra net mažiau nei nustatyta varžybų taisyklėse, kur moterims skirti prizai yra 50 eurų mažesni. Skunde taip pat pastebėta, kad nepaisant to abiejų lyčių sportininkai moka to paties dydžio registracijos mokestį. Atlikusi tyrimą Kontrolierė [nustatė](#), kad renginio organizatoriai nesudarė lygių galimybių dalyvauti čempionate ir įspėjo juos dėl moterų diskriminacijos.

2.10. Kontrolierės rekomendacijų įgyvendinimas

Atlikusi tyrimą ir nustačiusi Lygių galimybių įstatymo arba Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pažeidimą, lygių galimybių kontrolierė gali rekomenduoti²³:

- nutraukti lygias galimybes pažeidžiančius veiksmus.
- Pakeisti ar panaikinti administracinį aktą arba sprendimą (ar jo dalį), susijusį su lygių galimybių pažeidimu. Praktikoje tai gali būti siūlymas pakeisti diskriminuojančią paslaugų teikimo tvarką, lygioms galimybėms prieštaraujantį ministro (-ės) įsakymą ar kitokį įstatymo galios neturintį teisės aktą.

Tarnyboje vykdoma nuolatinė rekomendacijų [įgyvendinimo stebėseną](#). Kartais procesas užtrunka, nes joms įgyvendinti gali reikėti daugiau laiko, didesnių investicijų, teisinio reguliavimo pokyčių.

2024 m. Kontrolierė priėmė 8 sprendimus su rekomendacijomis – 5 iš jų buvo įgyvendinti. Per pastaruosius trejus metus (2022–2024 m. laikotarpį) įgyvendinta 65 proc. Kontrolierės pateiktų rekomendacijų.

Apžvelgiant 2024 m. veiklą paminėtini keli pozityvūs pavyzdžiai, kuomet padarytus pažeidimus įstaigos įsivertino rimtai ir ėmėsi pokyčių:

- Lietuvos nacionalinis dramos teatras pakoregavo nuolaidų taikymą jauniems asmenims ir išplėtė nuolaidų taikymą asmenims su įvairiomis negaliomis.
- Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos atsižvelgė į Tarnybos rekomendaciją papildyti vidinės tvarkos dokumentus dėl darbuotojų priimtino elgesio ir bendravimo bei lygių galimybių užtikrinimo.

²³ Lygių galimybių įstatymo 29 str.

- Klaipėdos miesto savivaldybė atsižvelgė į Tarnybos rekomendaciją peržiūrėti ir pakeisti vidinius teisės aktus taip, kad būtų užtikrinta, jog paplūdimių lankytojos ir lankytojai jaustųsi saugiai, oriai ir nepatirtų priekabiavimo dėl lyties, lytinės tapatybės ir (arba) kitų asmens tapatybės požymių.
- Švietimo, mokslo ir sporto ministerija paskelbė, kad ketina keisti teisės aktus ir sudaryti vienodas sąlygas visiems asmenims, atlikusiems bet kokią karo tarnybą, gauti papildomai pusę balo stojant į aukštųjų mokyklų valstybės finansuojamas studijų vietas.
- Krašto apsaugos ministerija ruošia teisės aktų pakeitimus, pagal kuriuos prie privalomosios karo tarnybos galės prisijungti ir sveikatos būklės bei amžiaus reikalavimų neatitinkantys žmonės.

2.11. Teismų praktika

2024 m. Tarnyba dalyvavo 16-oje teisminių procesų. 9 procesuose Tarnyba dalyvavo kaip atsakovė, kai buvo apskūsti Kontrolierės priimti sprendimai: 4 kartus Kontrolierės sprendimą apskundė pažeidimus padarę ir su sprendimu nesutinkantys juridiniai asmenys; 5 kartus – pareiškėjai (-os), kurių skundai nebuvo patenkinti nenustačius lygių galimybių pažeidimo. Daugelis teisminių procesų nėra pasibaigę.

Šešis kartus Tarnyba teisiniame procese dalyvavo kaip išvadą teikianti institucija. 2024 m. tris kartus teikta išvada dėl translyčių nepilnamečių asmenų teisės pakeisti vardą, pavardę bei asmens kodą asmens dokumentuose. Taip pat teiktos išvados bylose dėl tėvų su negalia teisės auginti savo vaikus, dėl nepilnamečio vaiko teisės studijuoti atitinkamoje religinėje mokykloje, dėl asmens su negalia teisės apsigyventi socialinės globos įstaigoje. Visų paminėtų bylų medžiaga neviešinama.

2024 m. Tarnyba taip pat buvo įtraukta į vieną teisminį procesą dalyvauti trečiuoju asmeniu.

3. Lygių galimybių integravimas

Lygių galimybių įstatymas numato, kad lygių galimybių kontrolierė (-ius) teikia rekomendacijas ir pasiūlymus dėl lygių galimybių užtikrinimo, teisės aktų tobulinimo, politikos prioritetų, vykdo prevencinę ir švietėjišką veiklą, lygių galimybių užtikrinimo sklaidą.

Lygių galimybių integravimo veikla vykdoma:

- rengiant ir įgyvendinant lygių galimybių integravimo priemones;
- didinant viešojo ir privataus sektorių organizacijų kompetenciją lygių galimybių užtikrinimo ir nediskriminavimo srityse;
- užtikrinant lygių galimybių principo įtraukimą į nacionalinės ir kito lygmens viešosios politikos procesus (pavyzdžiui, rengiant viešosios politikos planus, programas ir jų priemones, savivaldybių strateginius dokumentus, poįstatyminius aktus, įvairias tvarkas ir pan.);
- vykdamas nacionalinį ir tarptautinį bendradarbiavimą.

Tarnyba organizacijoms siūlo nemokamus seminarus bei e. mokymus diskriminacijos prevencijos ir lygių galimybių užtikrinimo temomis. 2024 m. Tarnybos lygių galimybių integravimo komanda vedė ir organizavo 33 seminarus:

- 11 apie lygių galimybių užtikrinimą darbovietėse,
- 3 apie darbuotojų su negalia įdarbinimą,
- 5 apie lygių galimybių užtikrinimą švietimo srityje,
- 7 savivaldybių darbuotojoms (-ams) apie lygių galimybių integravimą,
- 3 ministerijoms apie lygių galimybių užtikrinimą projektuose.

Juose dalyvavo 885 asmenys.

E. mokymuose savo žinias gilino daugiau nei 3800 žmonių: kaip užtikrinti lygias galimybes savivaldoje domėjosi 238 asmenys (modulį „Lyčių lygybės sprendimai sėkmingai savivaldai“ išklausė 153 asmenys; modulį „Lyties aspekto integravimas į paslaugų teikimą“ – 85 asmenys), o lygybės ir nediskriminavimo politikos įgyvendinimo darbovietėse tema domėjosi ir kompetenciją kėlė 3581 asmuo.

3.1. Lygių galimybių užtikrinimas formuojant viešąją politiką

2024 m. Tarnyba tęsė savivaldybių darbuotojų švietimą apie lygių galimybių principo integravimą savivaldybės veikloje. Pavyzdžiui, kai rengiami savivaldybės administracijos strateginiai dokumentai, įgyvendinami įvairūs socialiniai ir edukaciniai projektai,

vykdomi viešieji pirkimai. Konsultacijose ir mokymuose dalyvavo 115 savivaldybių atstov(i)ų iš Molėtų, Ignalinos, Vilkaviškio, Panevėžio miesto ir rajono, Elektrėnų savivaldybių. Mokymai apie lygių galimybių užtikrinimo klausimų integravimą į ES lėšomis finansuojamus projektus vesti ir Vidaus reikalų, Užsienio reikalų ir Finansų ministerijų projektų vykdytojams.

Tarnyba prisidėjo prie Ekonomikos ir inovacijų ministerijos rengiamo socialiai atsakingų strateginių viešųjų pirkimų skatinimo plano kūrimo. Plano tikslas – suderinti suinteresuotų institucijų veiksmus siekiant platesnio viešųjų pirkimų pritaikymo aplinkos apsaugos ir socialinių problemų sprendimui bei inovacijų skatinimui Lietuvoje. Tarnybos ekspertės skaitė paskaitą apie socialiai atsakingo viešojo pirkimo kriterijaus „Lyčių lygybės ir nediskriminavimo kitais pagrindais principų įgyvendinimas“ praktinį taikymą ir gerosios praktikos pavyzdžius Centrinės perkančiosios organizacijos darbuotojams (-oms). Taip pat dalyvavo Viešųjų pirkimų tarnybos organizuose mokymuose, kuriuose viešuosiuose pirkimuose dalyvaujantiems paslaugų teikėjams skaitė pranešimą apie lyčių lygybės ir nediskriminavimo kitais pagrindais įgyvendinimą per viešuosius pirkimus.

3.2. Lygios galimybės darbo rinkoje

Tarnyba kasmet konsultuoja darbovietes dėl lygių galimybių užtikrinimo ir įtraukios darbo aplinkos kūrimo. 2024 m. Lygių galimybių integravimo grupė konsultavo 90 įmonių ir įstaigų, o 11-oje darboviečių surengė kompetencijų kėlimo seminarus. Juose iš viso dalyvavo 360 darbuotojų.

Siekiant užtikrinti sistemingą ir nuoseklų lygių galimybių integravimą darbovietėse, Tarnyba konsultuodama darbdavius (-es) remiasi [5 žingsnių programa](#), ją sudaro:

1. Suvokimas ir įsipareigojimas lygių galimybių principams.
2. Situacijos analizė.
3. Planavimas.
4. Įgyvendinimas.
5. Į(si)vertinimas.

Norint atlikti darbovietės situacijos analizę, Tarnyba siūlo pasinaudoti [Lygių galimybių linkiuotės](#) įrankiu. Šiais metais tokia galimybe pasinaudojo 14 darboviečių: Trakų r., Kaišiadorių r., Palangos m. savivaldybių administracijos, Ignalinos atominė elektrinė, Užsienio reikalų ministerija, Inovacijų agentūra, Smiltynės perkėla, Jaunimo reikalų agentūra, įmonės „Eurointegracijos projektai“, „Vilniaus vandenys“, „Vilniaus šilumos tinklai“, „Agrokonzernas“, „Agrokonzerno grūdai“ ir „IKI Lietuva“.

Kitu Tarnybos įrankiu, skirtu įvertinti organizacijos pažangą lygių galimybių srityje, – [Lygių galimybių sparnais](#) – per metus pasinaudojo 7 darbovietės: Šiaulių miesto savivaldybės socialinių paslaugų centras, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija,

Lietuvos oro uostai, Lietuvos geležinkeliai, „DPD Lietuva“, Valstybės kontrolė, Lietuvos Respublikos Prezidento kanceliarija.

Nuo 2024 m. gruodžio 1 d. įsigaliojo Moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo pakeitimai, kuriais perkelta 2022 m. lapkričio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2381 dėl biržinių bendrovių direktorių pareigas einančių asmenų lyčių pusiausvyros gerinimo ir susijusių priemonių. Didelėms bendrovėms [atsirado pareiga pateikti informaciją Tarnybai](#) apie lyčių balanso įgyvendinimą valdymo ir priežiūros organuose.

Darbuotojų su negalia įdarbinimas

2024 m. išskirtinis dėmesys skirtas darbuotojų su negalia įdarbinimo temai.

Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymas numato, kad nuo 2024 m. sausio 1 d. visose valstybės ir savivaldybės įstaigose, įmonėse ir akcinėse bendrovėse, kuriose yra 25 ir daugiau darbuotojų, turi būti ne mažiau kaip 5 procentai darbuotojų su negalia. Reaguodama į organizacijoms kylančius iššūkius siekiant pritraukti darbuotojus su negalia, Tarnyba organizavo mokymus „Žmonių su negalia įdarbinimas: ką svarbu žinoti“. Juose dalyvavo 65 asmenys iš viešojo ir privataus sektorių.

Mokymų metu buvo aptarti svarbūs aspektai, kuriuos reikia žinoti apie negalią patiriančius darbuotojus (-as), bei būdai, kaip įveikti darbovietėse paplitusias baimes ir nusistatymus. Taip pat kalbėta apie įdarbinimo procesą, atsakomybes, susijusias su darbuotojų su negalia paruošimu ir įvedimu į darbo aplinką, bei darbo vietų pritaikymo ir prieinamumo galimybes.

3.3. Lygios galimybės švietimo ir ugdymo įstaigose

2024 m. Tarnyba aktyviai prisidėjo prie lyčių lygybės stiprinimo švietimo srityje: organizavo seminarus ir paskaitas, kuriuose dalyvavo beveik du šimtai švietimo srityje dirbančių specialistų (-ių), vadovėlių autorių, dėstytojų.

Rugsėjį, bendradarbiaujant su Nacionaline švietimo agentūra, surengtas seminaras „Kaip rengiant mokymo priemones užtikrinti lyčių lygiavertiškumą?“ vadovėlių ir kitų mokymo priemonių autoriams (-ėms) bei leidėjams (-oms). Mokymuose dalyvavę specialistai ir specialistės gilinosi į lyčių nelygybės priežastis ir stiprino kompetencijas, kaip rengti mokymo(si) priemones, kurios skatintų lyčių lygybę ir užtikrintų lygiavertiškumą.

Spalį Tarnyba pakvietė Šiaulių miesto pedagogus į mokymų sesiją „Lygių galimybių užtikrinimas ugdymo įstaigoje“. Joje mokyklų vadovai ir vadovės susipažino su pagrindiniais lygių galimybių kūrimo aspektais švietimo aplinkoje. Sesijos metu aptartos priemonės, galinčios padėti kurti atvirą ir tarpusavio pagarbą skatinančią

ugdymo(si) aplinką. Taip pat kalbėta apie mokymo(si) medžiagos rengimo principus bei priekabiavimo ir seksualinio priekabiavimo prevencijos svarbą. Tarnybos teisininkė pristatė Tarnyboje gautų skundų ir atliktų tyrimų dėl galimos diskriminacijos švietimo srityje pavyzdžius, padėjusius pedagogams (-ėms) geriau suprasti lygių galimybių iššūkius ir jų sprendimo būdus.

Gruodį, bendradarbiaujant su VDU Profesinių kompetencijų vystymo centru, buvo organizuotos dvi paskaitos dėstytojams (-oms): „Kaip dėstant perteikti lyčių lygybės principus?“ ir „Kaip dėstant būsiniams mokytojams perteikti lyčių lygybės principus?“. Šie mokymai buvo skirti akademiniam personalui ir pedagogų rengimo dėstytojams (-oms), suteikė įžvalgų, kaip integruoti lyčių lygybės principus į dėstymo medžiagą. Taip pat aptarta, kaip mokymo turinys gali prisidėti prie žmogaus teisių įtvirtinimo ir smurto lyties pagrindu prevencijos.

Siekdama padėti aukštųjų mokyklų akademiniam personalui Tarnyba parengė rekomendacijas [„Kaip integruoti lyčių lygybės principus į dėstytojo\(s\) darbą?“](#).

Metų pabaigoje, kartu su Lietuvos neformaliojo švietimo agentūra, buvo surengta mokymų sesija „Kaip sustiprinti talentą, neapribotą lyčių stereotipų?“, skirta profesinio orientavimo koordinatoriams (-ėms), karjeros specialistams (-ėms) ir mokyklų administracijų vadovams (-ėms). Dalyviai analizavo lyčių lygybės reikšmę ugdymo ir profesinio orientavimo procesuose bei ieškojo būdų, kaip kurti aplinką, skatinančią kiekvieno asmens savirealizaciją, nepaisant lyčių stereotipų.

3.4. Nacionalinis ir tarptautinis bendradarbiavimas

Nacionalinis bendradarbiavimas

2024 m. Tarnyba įsitraukė į Užsienio reikalų ministerijos kuruojamo trečiojo etapo nacionalinio veiksmų plano „Moterys, taika ir saugumas“ rengimą. Plane keliamas tikslas – didinti moterų dalyvavimą visais sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo lygmenimis.

Kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Valstybės duomenų agentūra rudenį buvo įkurta tarpinstitucinė Lygybės duomenų rinkimo darbo grupė. Jos tikslas – sukurti nacionalinę lygybės duomenų rinkimo ir viešinimo strategiją, grįstą gerąja kitų valstybių praktika ir patirtimi. Tikimasi, kad ši strategija pagerins duomenų apie pažeidžiamas visuomenės grupes rinkimą ir jų palyginamumą, o tai padės formuoti duomenimis ir įrodymais pagrįstą valstybės politiką.

Kaip ir kasmet, Tarnybos darbuotojos (-ai) dalyvavo kitų organizacijų ir institucijų organizuojamuose renginiuose, kuriuose dalijosi ekspertinėmis žiniomis ir Tarnybos patirtimi lygių galimybių srityje. 2024 m. pranešimai skaityti [metinėje Įvairovės chartijos konferencijoje](#), Vilniaus universiteto organizuotoje tarptautinėje Europos lyčių ir smurto tinklo konferencijoje, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos organizuotoje mokslinėje–praktinėje konferencijoje „Lygios galimybės prasideda čia“,

Vytauto Didžiojo universiteto organizuotoje nacionalinėje konferencijoje „Viešosios politikos ir paslaugų vertinimas: tikslai, prieinamumas ir veiksmingumas“, Prezidentūroje vykusiame viešajame forume „Tinkamas sąlygų pritaikymas: teisių užtikrinimas prasideda nuo dialogo“. Taip pat apie savo teisių gynimo būdus patyrus diskriminaciją kalbėta su Lietuvos aklių ir silpnaregių sąjungos nariais (-ėmis), Vilniaus centrinėje bibliotekoje skaitytas pranešimas apie fizinės aplinkos prieinamumo reikalavimus, universalų dizainą ir Tarnybos praktiką.

Tarptautinės žmogaus teisių dienos proga gruodį organizuotas 7-asis [Nacionalinis žmogaus teisių forumas](#), kuriame Tarnyba kuravo dvi diskusijas – [„Lyčių lygybė Lietuvoje vakar ir šiandien: kodėl kilnoti mergaitėms sijonus vis dar normalu?“](#) ir [„Lyčių lygybė vaikų priežiūroje. Pirmi metai su work-life balance direktyva – kaip tėčiams sekasi įsitraukti?“](#).

Tarptautinis bendradarbiavimas

Balandį Tarnybos ekspertė dalyvavo Europos lyčių lygybės instituto organizuotose kūrybinėse dirbtuvėse („*Communications Lab*“) Briuselyje, kur kartu su komunikacijos ekspertėmis (-ais) iš visos Europos dalijosi gerąja patirtimi smurto lyties pagrindu srityje. Kvietimo dalyvauti dirbtuvėse sulaukta dėl Tarnybos sąmoningumo kampanijos [„Moterys moterims“](#), kuri instituto daryto tyrimo metu buvo įvertinta kaip viena pavyzdinių iniciatyvų, kaip reikėtų kalbėti apie smurtą prieš moteris.

Tarnybos iniciatyva 2024 m. Vilniuje vyko Europos lygybės institucijų tinklo EQUINET mokymai „Padėties testavimo metodo taikymas lygybės institucijų veikloje“ (angl. *Equality bodies using situation testing*), skirti Politikos formavimo bei Tyrimų ir duomenų rinkimo darbo grupėms. Mokymuose dalyvavo 37 dalyviai (-ės) iš įvairių Europos šalių.

Rengiantis Dirbtinio intelekto akto perkėlimui į Lietuvos teisinę sistemą, Tarnybos ekspertės kėlė kvalifikaciją tarptautiniuose mokymuose ir konferencijose apie galimus dirbtinio intelekto naudojimo ir automatizuotų sprendimų taikymo iššūkius lygių galimybių užtikrinimui.

Spalį susitikime su Europos Tarybos žmogaus teisių komisaro biuro patarėja Tarnyba pristatė aktualiausius lygių galimybių užtikrinimo klausimus bei žmogaus teisių stiprinimo iššūkius Lietuvoje.

Lapkritį Tarnybos atstovės dalyvavo Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto delegacijos ir Lietuvos valdžios institucijų, atsakingų už smurto prieš moteris ir smurto dėl lyties politikos sritį, susitikime Vilniuje. Susitikimo metu delegacijos atstovai (-ės) gilinosi, kaip Lietuvoje vykdoma apsauga nuo smurto lyties pagrindu bei užtikrinama smurto prevencija.

4. Švietėjiška ir prevencinė veikla

4.1. Smurtas lyties pagrindu

2024-ųjų pradžioje daug dėmesio skirta smurto prieš moteris su negalia temai – sėkmingai užbaigtas projektas „[Matomos: dėmesys smurtui prieš moteris su negalia](#)“.

Projekto pabaigoje publikuota situacijos apžvalga „[Smurtas prieš moteris su negalia: savivaldybių administracijų pasirengimas organizuoti prieinamą pagalbą ir vykdyti prevenciją](#)“. Joje pristatyti duomenys iš visų 60-ties Lietuvos savivaldybių apie jų pasirengimą koordinuoti apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje sistemą, organizuoti pagalbą dėl patirto smurto ir su pagalba susijusias paslaugas bei vykdyti smurto artimoje aplinkoje prevenciją. Atliktas tyrimas atskleidė dideles pagalbos smurtą patyrusioms moterims su negalia spragas. Pavyzdžiui, nors savivaldybės [įpareigotos](#) įsteigti Smurto artimoje aplinkoje prevencijos komisijas, negalios bendruomenių atstovai šiose komisijose yra tik 28 savivaldybėse iš 60. Daugiau nei pusė savivaldybių teigė, jog jų paslaugos (laikinjį apgyvendinimą teikiančios įstaigos, krizių centrai ir kt.) yra prieinamos žmonėms su negalia, tačiau tyrimo metu paaiškėjo, kad pritaikyta visoms negalioms vos daugiau nei 10 įstaigų Lietuvoje.

Atliepiant pastaraisiais metais įvykusius Lietuvos demografijos pokyčius, informacinė svetainė apie smurtą lyties pagrindu www.visureikalas.lt papildyta naujais vertimais į anglų, ukrainiečių, rusų kalbas.

2024 m. pradžioje pakartota projekto pradžioje pirmą kartą atlikta visuomenės nuomonės [apklausa](#) dėl požiūrio į moteris su negalia ir smurtą prieš jas. Nors 1 iš 4 apklaustųjų pastebėjo, kad per pastaruosius dvejus metus viešumoje padaugėjo informacijos apie smurtą prieš moteris su negalia, duomenys rodo, kad gyventojų nuostatos kinta lėtai, ypač – moterų su intelekto ir psichosocialine negaliomis atžvilgiu.

Per dvejus metus padaugėjo manančiųjų, kad moterys su judėjimo negalia gali gyventi savarankiškai. 2022 m. taip manė 54 proc., dabar – 61 proc. apklaustųjų. Nuo 33 proc. iki 26 proc. sumažėjo gyventojų, manančių, kad moterys su regos negalia negali gyventi savarankiškai ir pačios priimti visus sprendimus. Deja, visiškai nesikeičia gyventojų nuomonės apie moterų su intelekto ir psichosocialine negaliomis galimybes būti finansiškai nepriklausomomis nuo sutuoktinio ar artimųjų. Su tuo vis dar nesutinka daugiau nei pusė apklausos dalyvių. Apklaustos duomenimis, taip pat vis dar ryškus smurto aukų kaltinimas: net 41 proc. gyventojų mano, kad moterys su intelekto negalia dažnai pačios išprovokuoja partnerio smurtą. 35,5 proc. apklaustųjų tokią pat nuomonę turi ir apie moteris su psichosocialine negalia.

Simboliškai, vasario 14 dieną startavo projekto sąmoningumo didinimo [kampanija](#), kuria kreiptasi į žmones, savo aplinkoje galinčius pastebėti moterų su negalia patiriamą smurtą artimoje aplinkoje. Kampanija siekta padėti atpažinti smurto apraiškas, paskatinti nelikti abejingais, nukreipti smurtą patiriančias moteris ieškoti

pagalbos ir padėti tą pagalbą gauti. Kampanijos metu informacija šiomis temomis aktyviai skleista įvairiais žiniasklaidos kanalais: iš viso pasirodė 20 pranešimų, straipsnių, ekspertinių komentarų televizijos ir radijo laidose. Šalies gyventojus kampanijos žinutės pasiekė ir socialinės reklamos klipais televizijoje ir socialiuose tinkluose ([klipas nr.1](#), [klipas nr. 2](#)), klipais radijuje, taip pat lauko reklamos stenduose didžiuosiuose Lietuvos miestuose.

Paraleliai vyko ir informacinė kampanija, skirta pačioms moterims su skirtingomis negaliomis. Pagalbos centruose, grupinio gyvenimo namuose, viešosiose bibliotekose ir kitose vietose platinti informaciniai plakatai.

4.2. Vyresnio amžiaus žmonių diskriminacija

2024 m. Tarnyba tęsė darbą tiriant vyresnio amžiaus žmonių diskriminaciją. Ši tema – vienas iš strateginių Tarnybos tikslų nuo 2023 metų.

Šįkart pasirinkta prekių ir paslaugų sritis bei vyresnių žmonių patirtys susidūrus su skaitmenine atskirtimi. Atlikti kokybinis ir kiekybinis tyrimai, pristatyta jų apžvalga „[Vyresnių žmonių skaitmeninė atskirtis](#)“, kurioje pateiktos rekomendacijos politikos formuotojams bei paslaugų teikėjams. Nereprezentatyvaus tyrimo metu 55 m. ir vyresni gyventojai, taip pat jų artimieji visoje šalyje pildė popierines ir elektronines anketas bei anonimiškai pasakojo apie atvejus, kai teko susidurti su skaitmenine atskirtimi gaunant paslaugas ar perkant prekes. Taip pat buvo organizuoti ir gyvi susitikimai su vyresnių žmonių bendruomenėmis (fokus grupės). Iš viso kiekybinėje apklausoje dalyvavo 1982 asmenys, fokus grupėse dalyvavo dar 24 žmonės.

Tyrimas parodė, kad daliai vyresnių žmonių vis sparčiau į skaitmeninę erdvę besikeliančios paslaugos tampa sunkiai prieinamos, o neužtikrinus įprastų alternatyvų skaitmeninėms paslaugoms, ženkliai visuomenės dalis lieka socialinio gyvenimo paraštėse. Net 40 proc. vyresnių nei 55 m. tyrime dalyvavusių žmonių

patiria sunkumų internetu registruodamiesi pas gydytojus ar kitus specialistus, kas trečiam skaitmeninėje erdvėje sudėtinga įsigyti viešojo transporto bilietus; beveik 4 iš 10 pranešė, kad turi rimtų iššūkių pasinaudoti nuolaidomis, kai jos taikomos tik turint programėlę, o penktadaliui vyresnio amžiaus žmonių rūpesčių kelia mokesčių mokėjimas internetu.

Didžiausias problemas patiria vyresni nei 75 m. žmonės, vyresnio amžiaus moterys bei mažesnių miestų ir kaimiškų vietovių gyventojai. Tyrimo duomenys atskleidė, kad kas ketvirtas 75 m. ribą perkopęs gyventojas apskritai neturi internetinės bankininkystės arba paskyra nesinaudoja, nes tai yra per daug sudėtinga. Beveik pusė apklaustųjų prisipažino, kad skaitmeninės technologijos jiems sunkiai prieinamos dėl problemų su anglų kalba (45 proc.) bei sukčiavimo ir apgavysčių rizikos (43 proc.). Dar 37 proc. tyrimo dalyvių nurodė galimus asmens duomenų apsaugos ir privatumo pažeidimus.

Metų pabaigoje parengta teisinė apžvalga „[Vyresnio amžiaus asmenų diskriminacija paslaugų teikimo srityje](#)“. Apžvalgoje analizuota Tarnybos tyrimų praktika nagrinėjant vyresnio amžiaus asmenų skundus paslaugų teikimo srityje, kredito įstaigų pateikta informacija apie vartojimo paskolų, kredito kortelių išdavimą vyresnio amžiaus asmenims, atskirai aptartos situacijos, kai vyresnio amžiaus asmenys patyrė paslaugų apribojimus dėl jų pasiekiamumo tik elektroninėmis priemonėmis.

4.3. Dirbtinis intelektas ir lygios galimybės

2024 m. Tarnyba įsitraukė į Europos Komisijos priimto Dirbtinio intelekto akto perkėlimo į nacionalinę teisinę bazę procesą. Tarnybos komanda dalyvavo susitikimuose su už akto perkėlimą atsakinga Ekonomikos ir inovacijų ministerija, Ryšių reguliavimo tarnyba ir Inovacijų agentūra. Jų metu aptarti Dirbtinio intelekto akto taikymo Lietuvoje instituciniai ir tarpinstituciniai vaidmenys, Tarnybos ir kitų žmogaus teisių srityje dirbančių institucijų vaidmenys ir teisės, akte minimų reguliacinių smėliadėžių²⁴ vaidmuo ir vykdomi projektai, bendradarbiavimo poreikis ir galimybės.

Lapkritį Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, Seimo kontrolierių įstaiga, Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga ir Žurnalistų etikos inspektorius tarnyba buvo paskirtos svarbiausiomis Lietuvos žmogaus teisių apsaugą užtikrinančiomis

²⁴ Reguliacinė smėliadėžė – tai kontroliuojama aplinka, kurioje įmonės ir viešojo sektoriaus organizacijos gali saugiai išbandyti naujus produktus, paslaugas ar technologinius sprendimus, pagrįstus algoritmais ir automatizuotu sprendimų priėmimu. Čia galima testuoti įvairius aspektus – nuo duomenų apsaugos (pvz., BDAR reikalavimų laikymosi) iki etinių principų užtikrinimo. Šios erdvės tikslas – padėti kūrėjams rasti būdus, kaip jų sprendimai galėtų atitikti teisės aktus, žmogaus teisių standartus ir kitas reguliavimo taisykles, prieš juos pritaikant realioje rinkoje. Pavyzdžiui, jei įmonė kuria naują dirbtinio intelekto sistemą, kuri padeda spręsti, kam suteikti paskolą, reguliacinėje smėliadėžėje ji galėtų išbandyti, kaip algoritmas naudoja duomenis, ar laikosi BDAR reikalavimų ir ar nepakenkia žmogaus teisėms. Testuodama tokius sprendimus prižiūrint reguliuotojams, įmonė galėtų patikrinti, ar jos sistema atitinka visus teisės aktus ir etikos normas, prieš ją pristatydamą rinkai.

institucijomis, kai naudojamos didelės rizikos dirbtinio intelekto sistemos. Visos šios žmogaus teisių institucijos įgijo teisę:

- prašyti prieigos ir gauti visus pagal Dirbtinio intelekto aktą saugomus dokumentus, susijusius su teisės akte nurodytų didelės rizikos dirbtinio intelekto sistemų naudojimu, kai prieiga prie šių dokumentų yra būtina jų įgaliojimams veiksmingai įgyvendinti.
- Pateikti prašymą rinkos priežiūros institucijai, kad ji organizuotų didelės rizikos dirbtinio intelekto sistemos bandymą techninėmis priemonėmis, jeigu gautų dokumentų nepakanka įsitikinti, kad nebuvo pažeisti ES teisės aktai dėl pagrindinių žmogaus teisių apsaugos.

Įgytos teisės sukūrė ir šias prievoles:

- 1) Informuoti rinkos priežiūros instituciją (Ryšų reguliavimo tarnybą) apie bet kokį pateiktą prašymą dėl prieigos prie saugomų dokumentų.
- 2) Bendradarbiauti su rinkos priežiūros institucija, kuri organizuoja didelės rizikos dirbtinio intelekto sistemos bandymą.
- 3) Laikytis Dirbtinio intelekto akto nustatytų konfidencialumo reikalavimų.

2024 m. gegužę Tarnyba kartu su partneriais iš Estijos – Estijos lyčių lygybės ir lygių galimybių komisaro tarnyba, Talino technologijų universitetu ir Estijos teisingumo ministerija – pradėjo vykdyti ES lėšomis dalinai finansuojamą projektą „[Equitech – lygių galimybių užtikrinimas dirbtinio intelekto sistemose](#)“. Projektas skirtas plėsti ir stiprinti Lietuvos ir Estijos valstybinių institucijų ir jų partnerių žinias apie diskriminacijos rizikas automatizuoto sprendimų priėmimo sistemose bei padėti viešojo ir privataus sektoriaus atstovams (-ėms) kurti dirbtinio intelekto produktus integruojant lygių galimybių principus.

Kartu su estų partneriais buvo atlikta Lietuvos ir Estijos nacionalinių [teisės bazių analizė](#). Šios analizės tikslas – įvertinti šiuo metu Lietuvoje ir Estijoje esamą teisinį reguliavimą, reglamentuojantį apsaugą nuo diskriminacijos ir galimo šališkumo diegiant algoritmines sistemas. Kitaip tariant, siekta įvertinti galimas teises spragas, kurios trukdytų veiksmingai kovoti su iš dirbtinio intelekto ir automatizuoto sprendimų priėmimo sistemų taikymo kylančia diskriminacija.

Tarnybos ekspertės vyko į Nyderlandus ir Vokietiją įgyti žinių apie šiose šalyse vykdomą algoritminės diskriminacijos²⁵ prevenciją. Vizitų metu taip pat dalintasi apie Nyderlanduose ir Vokietijoje vykstančius ES Dirbtinio intelekto akto perkėlimo į

²⁵ Algoritminė diskriminacija vadinama diskriminacija, kuri įvyksta, kai kompiuterinė programa ar algoritmas elgiasi su žmonėmis nesąžiningai arba nevienodai dėl jų rasės, lyties, amžiaus ar kitų asmens tapatybės bruožų.

nacionalinę teisę procesus, gerąsias įvairių įrankių taikymo praktikas automatizuotų sprendimų priėmimo srityje.

4.4. Translyčių žmonių teisių užtikrinimas

2024 m. Tarnyba daug dėmesio skyrė translyčių žmonių teisių užtikrinimo temai. Tęsdama projektą „Centre – translyčių žmonių balsai“, Tarnyba išleido išsamią [Nacionalinę translyčių asmenų padėties apžvalgą](#), kurioje vertinama, kaip per pastaruosius penkerius metus²⁶ pasikeitė translyčių žmonių teisės, galimybės ir iššūkiai Lietuvoje. Apžvalgoje taip pat pristatomos realios žmonių kasdienybės patirtys ir pateikiamos konkrečios rekomendacijos, kurios pagerintų trans žmonių lygiateisiškumą.

Kovą Tarnybos ekspertų (-čių) komanda lankėsi Norvegijos lygybės ir nediskriminavimo kontrolieriaus įstaigoje Osle. Vizito tikslas – susipažinti su šios šalies lygybės institucijos veikla bei pasisemti žinių translyčių žmonių teisių užtikrinimo srityje.

Birželį buvo pristatytas [žiniasklaidos turinio tyrimas](#), kuriame analizuota, kaip translyčiai asmenys vaizduojami įvairiose Lietuvos žiniasklaidos priemonėse, koks požiūris į juos formuojamas ir kiek girdimas pačių translyčių asmenų balsas. Tyrimo rezultatai parodė, kad translytiškumo tema kalbama gana garsiai ir įvairiuose kontekstuose – Lietuvos žiniasklaidoje per dvejus metus fiksuoti net 4 249 paminėjimai, susiję su translytiškumu ar lytine tapatybe. Visgi pačių translyčių žmonių balsas girdėti vos 2 proc. publikacijų. Turinio analizė atskleidė, kad didelė dalis žiniasklaidos publikacijų translyčius žmones stigmatizuoja – kartoja visuomenėje paplitusias nuomones ir įsitikinimus, grįstus nežinojimu ir baime. Pastebėta, kad žiniasklaidoje gausu gąsdinančios retorikos: translytiškumas pateikiamas kaip jėga, kuri kėsina į tradicinę pasaulio tvarką, taip pat – kaip kažkas, kas „plinta“ ar yra „platinama“. Sėjant baimę taip pat pasitelkiama ir tariama grėsmė religiniams įsitikinimams, žodžio laisvei. Šio tyrimo pagrindu Tarnyba parengė [gaires žiniasklaidai apie tai, kaip kalbėti apie translyčius asmenis ir lytinę tapatybę](#).

Rugsėjo 19 d. MO muziejuje įvyko tarptautinė konferencija „TRANS FORUM. Trans žmonių patirtys, teisės ir iššūkiai“. Renginio metu buvo pristatyta Lietuvos nacionalinė translyčių asmenų padėties apžvalga, apžvelgta lytinės tapatybės apsauga Norvegijos teisinėje sistemoje bei žingsniai, vedę prie lytinės tapatybės, kaip nuo diskriminacijos saugomo tapatybės bruožo įtraukimo į teisės aktus. Taip pat kalbėta apie translyčių prieglobsčio prašytojų ir pabėgėlių iššūkius Europos Sąjungoje ir trans žmonių sveikatos priežiūros iššūkius. Renginyje dalyvavo 170 žmonių.

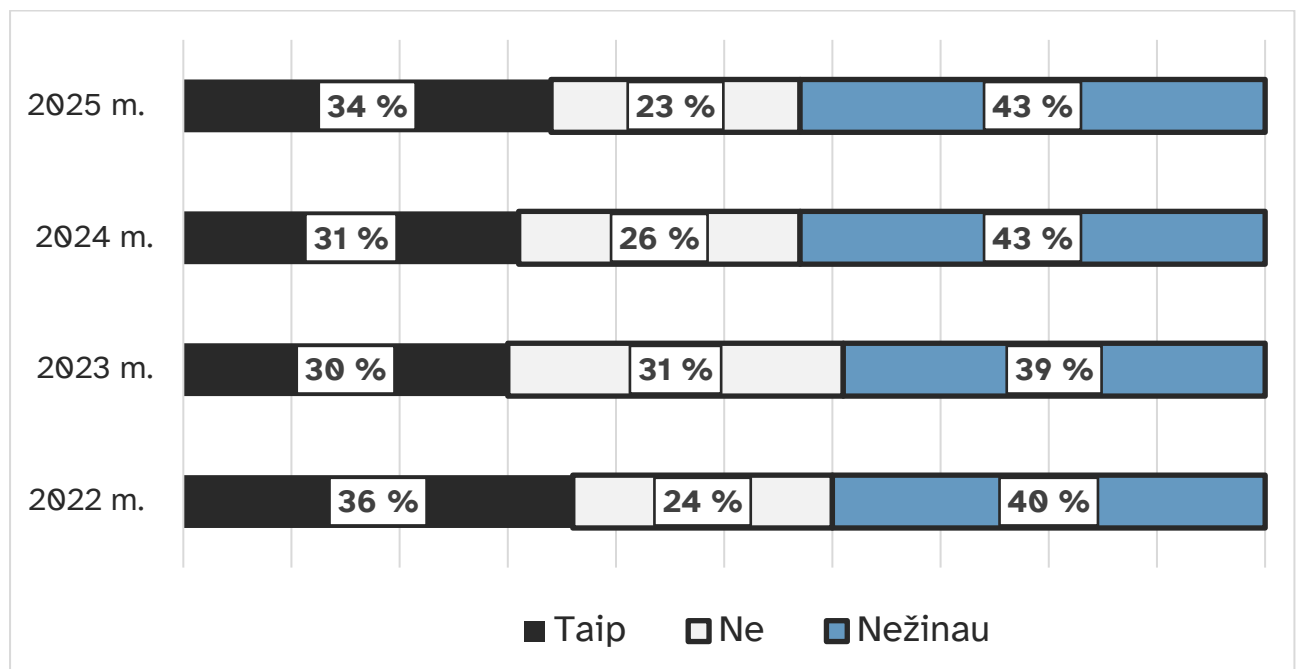
²⁶ Tarnyba pirmą kartą trans žmonių padėties apžvalgą atliko 2019. Apžvalga prieinama internetu: <https://lygybe.lt/leidiniai/translyciu-asmenu-padetis-lietuvoje-nacionaline-apzvalga/>

2025 m. planuojama visuomenei pristatyti tyrimą apie trans žmonių iššūkius darbo rinkoje ir organizuoti sąmoningumo didinimo kampaniją apie translyčių žmonių patiriamus iššūkius Lietuvoje.

4.5. Tarnybos žinomumas ir informacija apie žmogaus teises

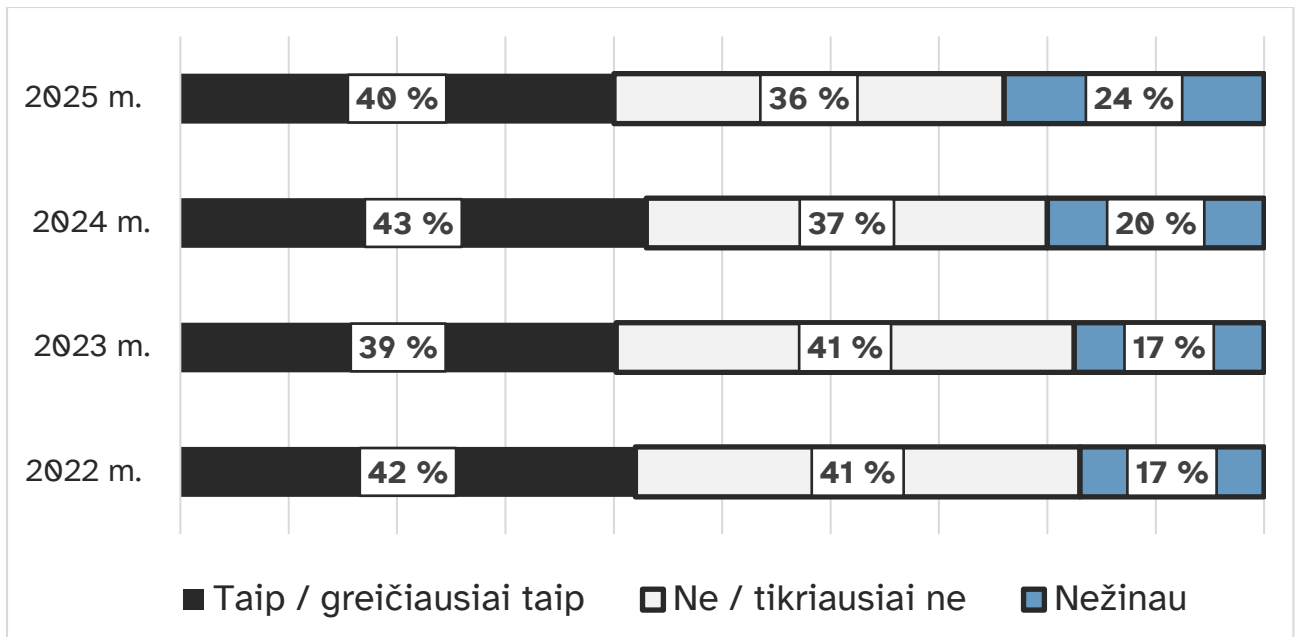
Tarnyba kasmet atlieka reprezentatyvią Lietuvos gyventojų nuomonės apklausą dėl institucijos žinomumo ir pasitikėjimo ja. 2025 m. pradžioje atliktos apklausos duomenimis, dauguma šalies gyventojų (81 proc.) yra girdėję apie Tarnybą. Šis skaičius išliko panašus, kaip ir pernai – 2024 m. apklausoje girdėję apie Tarnybą teigė 82 proc. gyventojų. Apie Tarnybą dažniau yra girdėję vyresnio amžiaus ir aukštąjį išsilavinimą turintys Lietuvos gyventojai / gyventojos.

Išaugo gyventojų pasitikėjimas Tarnyba. Į klausimą „Ar pasitikite Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba?“ 34 proc. atsakė, kad taip, 23 proc. – ne. 2024 m. tokią nuomonę turėjo atitinkamai 31 proc. ir 26 proc. gyventojų. Neturinčiųjų nuomonės šiuo klausimu skaičius per metus nepakito – 43 proc. (žr. 23 grafiką).

23 grafikas. Gyventojų atsakymai į klausimą, „Ar pasitikite Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba?“.

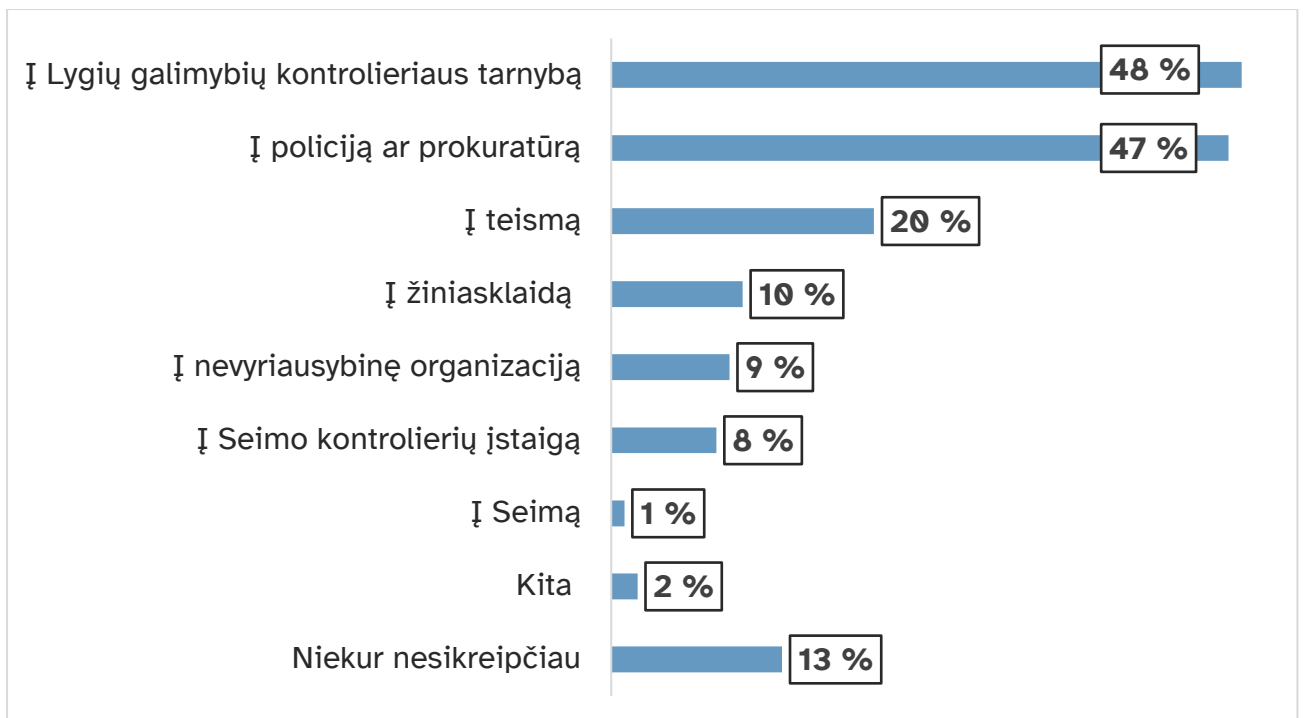
Palyginti su 2024 m., kiek sumažėjo teigiančiųjų, kad dėl patirtos diskriminacijos kreiptųsi į Tarnybą. 2025 m. taip teigė 40 proc. respondentų (-čių), 2024 m. šis skaičius siekė 43 proc. Dėl patirtos diskriminacijos į Tarnybą dažniau kreiptųsi jaunesnio amžiaus asmenys (žr. 24 grafiką).

24 grafikas. Gyventojų atsakymai į klausimą „Ar kreiptumėtės dėl patirtos diskriminacijos į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą?“.

Kita 2024 m. Tarnybos atlikta [apklausa](#) atskleidė bendrą gyventojų suvokimą apie žmogaus teises bei jas ginančias institucijas. 64 proc. apklaustųjų mano, kad jiems ir joms pakanka informacijos apie žmogaus teises. Šią nuomonę dažniau palaiko aukštesnį išsilavinimą turintys žmonės (76 proc.) negu įgiję žemesnį (47 proc.). Nesutinkančiųjų skaičius taip pat skiriasi: 2 iš 10 aukštąjį išsilavinimą turinčių ir net 4 iš 10 neįgijusių vidurinio išsilavinimo žmonių teigė, kad informacijos apie žmogaus teises trūksta. Informacijos trūkumą pripažino ir dalis mažesnių miestų bei kaimo gyventojų.

Paklausti, ar žinotų, į ką kreiptis susidūrus su žmogaus teisių pažeidimais, teigiamai atsakė 61 proc. apklausos dalyvių. Dauguma teigė, kad tokiu atveju pirmiausia kreiptųsi į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą (48 proc.), taip pat į policiją ar prokuratūrą (47 proc.). Visgi, kiti [tarptautiniai tyrimai](#) rodo, kad tapę diskriminacijos aukomis, žmonės labiausiai linkę pranešti draugui ar šeimos nariui (40 proc.).

25 grafikas. Gyventojų atsakymai į klausimą „Į ką pirmiausia kreiptumėtės dėl pažeistų jūsų žmogaus teisių?“.

2024 m. buvo didinamas Tarnybos informacijos prieinamumas: svarbiausias Tarnybos interneto svetainės www.lygybe.lt turinys buvo išverstas į lenkų ir rusų kalbas, parengti tekstai lengvai suprantama kalba apie Tarnybos veiklą, lygias galimybes ir diskriminaciją, skundų pateikimą.

Tarnybos populiarumas žiniasklaidoje šiek tiek augo. 2024-aisiais žiniasklaidos atstovės (-ai) į Tarnybą kreipėsi 181 kartą (2023 m. kreipėsi 169 kartus). Žiniasklaidos priemonėse Tarnyba 2024 m. paminėta 1342 kartus: daugiausiai kartų naujienų portaluose „LRT.lt“ (102 kartus), „Diena.lt“ (86 kartus) ir „15min.lt“ (75 kartus); „LRT radijuje“ (26 kartus) ir „LRT televizijoje“ (25 kartus).

5. Žmogiškieji ir finansiniai ištekliai

2024 m. Tarnyboje dirbo 21 darbuotoja(s): 11 valstybės tarnautojų ir 10 darbuotojų pagal darbo sutartį. Mokslo praktiką atliko 6 studentės (-ai).

Tarnybos darbuotojos (-ai) 2024 m. dalyvavo 7-ių Europos lygybės institucijų tinklo EQUINET darbo grupių ir klasterių veikloje: „Lyčių lygybė“, „Komunikacijos strategijos ir praktikos“, „Tyrimų ir duomenų rinkimas“, „Dirbtinio intelekto klasteris“, „Lygybės institucijų standartai“, „Negalios klasteris“, „Politikos formavimas“.

Tarnybos ekspertės taip pat dalyvavo dviejų nacionalinių darbo grupių veikloje: Vidaus reikalų ministerijos koordinuojamoje darbo grupėje veiksmingam atsakui į neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą Lietuvoje skatinti ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos koordinuojamoje Šeimos politikos komisijoje.

2024 m. darbuotojos (-ai) kėlė kvalifikaciją lygių galimybių užtikrinimo, finansų, dokumentų valdymo, teisės, viešųjų pirkimų, dirbtinio intelekto, duomenų apsaugos, streso ir konfliktų valdymo, komunikacijos srityse.

Kaip ir ankstesniais metais, daug dėmesio skirta Tarnybos komandos emocinei sveikatai gerinti: vyko kiekvienos grupės komandos stiprinimo mokymai, organizuoti streso valdymo mokymai, supervizijos vadovių komandai. Metų pabaigoje vyko strateginio plano ir veiksmų plano rengimo mokymai. 2025 m. planuojama atlikti psichosocialinių rizikų vertinimą.

2024 m. iš valstybės biudžeto Tarnybai skirta 847 tūkst. eurų. Daugiau nei 76 proc. šių lėšų skirta darbuotojų darbo užmokesčiui. ES ir kitų tarptautinių finansavimo mechanizmų finansavimo lėšomis vykdomų projektų išlaidos sudarė 141,9 tūkst. eurų. Žmonių su negalia teisių stebėsenos komisijos prie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos veiklai panaudota 20,8 tūkst. eurų: komisijos narių darbo užmokesčiui skirta 17,8 tūkst. eurų, veiklos priemonėms – 3 tūkst. eurų. Tarnyba 2024 m. panaudojo 99,99 proc. jai skirto biudžeto.

Tarnyba įvykdė 155 viešuosius pirkimus. Dažniausiai pirktos renginių organizavimo paslaugos.

6. Pasiūlymai teisėkūrai ir strateginiams dokumentams

Tarnyba kasmet teikia pasiūlymus teisės aktams ir kitiems strateginiams planavimo dokumentams. Kontrolierė, atlikusi tyrimus dėl galimos diskriminacijos bei nepriklausomas situacijos apžvalgas, taip pat teikia rekomendacijas dėl esamo reglamentavimo tobulinimo, kai tai yra susiję su lygių galimybių užtikrinimu ir diskriminacijos prevencija.

2024 m. teiktos 22 išvados / rekomendacijos dėl nacionalinių teisės aktų ir 12 – dėl ES direktyvų ir kitų teisės aktų derinimo, kai kreiptasi per Lietuvos narystės ES informacinę sistemą (LINESIS).

Pagrindiniai teikti pasiūlymai / rekomendacijos ir išvados:

- keisti Darbo kodekso 133 straipsnį ir suvienodinti tėvystės atostogų suteikimo sąlygas, kai vaikas gimsta ir vaiką įsivaikinus.
- Klaipėdos miesto savivaldybės administracijai teikta rekomendacija keisti teisės aktus, kuriais nustatomos paplūdimių ribos. Atsižvelgti ir nustatyti paplūdimių ribas, kurios nediskriminuotų vyrų. Taip pat pateiktas siūlymas priimti arba pakeisti atitinkamus teisės aktus, kad būtų užtikrinta, jog asmenys, besinaudojantys Klaipėdos miesto paplūdimiais, jaustųsi saugūs, orūs, nepatirtų priekabiavimo dėl lyties, lytinės tapatybės ir kitų asmens tapatybės požymių. Siekiant užtikrinti saugią ir pagarbią Klaipėdos paplūdimių lankytojų aplinką, rekomenduota parengti ir patvirtinti priekabiavimo prevencijos ir saugios aplinkos užtikrinimą reglamentuojančias taisykles.
- Lietuvos nacionaliniam dramos teatrui rekomenduota keisti vidinius teisės aktus, kuriais nustatomas nuolaidų taikymas jauniems žmonėms.
- Kreiptasi į Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją dėl Lietuvos Respublikos šeimos kortelės įstatymo. Siūlyta atlikti įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje ir kituose teisės aktuose išdėstytos nuostatos, apibrėžiančios „gausią šeimą“, vertinimą bei nustatyti, ar kartu gyvenančio sutuoktinio (-ės), partnerio (-ės) vaikai (ne įvaikiai) laikytini šeimos nariais / šeimos sudėtimi.
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos prašyta įvertinti, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu patvirtintos Garbės donoro vardo suteikimo tvarkos 1 punkto nuostatos, kad garbės donoro vardas suteikiamas donorui, ne mažiau kaip 40 kartų nemokamai davusiam kraujo ar 200 kartų – plazmos ir ne mažiau kaip 10 metų aktyviai dalyvavusiam nemokamos donorystės veikloje, yra pagrįstos ir motyvuotos. Esant reikalui, siūlytina keisti, kad būtų užtikrinta lyčių lygybė, nes moterys dėl objektyvių priežasčių kraujo gali duoti rečiau.

- ☑ Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikoms teikta rekomendacija papildyti lokalių teisės aktų nuostatas atitinkamo bendravimo tarp darbuotojų elgesio aprašymu, detaliau įvardijant, koks elgesys yra neetiškas, gali būti nepriimtinas, nedalykiškas (galimai reglamentuojant pasisveikinimų, pagyrimų, sveikinimų kultūrą), turintis seksualinio priekabiavimo ar kitokio priekabiavimo požymių bei užtikrinti, kad su naujomis nuostatomis būtų supažindinti visi Kauno klinikų darbuotojai, bei kad darbuotojai šių taisyklių laikytųsi kasdienėje darbinėje veikloje.
- ☑ Mažeikių rajono savivaldybės tarybos Etikos komisijai rekomenduota ateityje atidžiau vertinti situacijas, susijusias su negalia turinčiais asmenimis, ir ieškoti galimybių užtikrinti jų dalyvavimą jiems rūpimuose, aktualiuose procesuose, be kita ko, esant poreikiui, pakeičiant atitinkamus vidaus teisės aktus taip, kad juose būtų numatyta galimybė savivaldybės struktūrinių padalinių posėdžius organizuoti nuotoliniu ar mišriu būdu, tokį prašymą pateikus posėdyje norinčiam dalyvauti asmeniui, dėl objektyvių priežasčių negalinčiam fiziškai atvykti į savivaldybės patalpas.
- ☑ Krašto apsaugos ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoms teikta rekomendacija apsvarstyti galimybę priėmimo studijuoti į valstybės finansuojamas vietas konkursinės eilės sudarymo tvarkoje šalia baigtų bazinių karinių mokymų arba atliktos nuolatinės privalomosios pradinės karo tarnybos numatyti papildomą kriterijų – savanoriškos nenuolatinės karo tarnybos atlikimą, už kurį gali būti suteikiamas tas pats papildomas konkursinis balas.
- ☑ UAB „Gym Plus“ rekomenduota parengti ir patvirtinti diskriminacijos, įskaitant seksualinį priekabiavimą ir priekabiavimą, nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos prevencijos taisyklės, kurios būtų taikomos bendrovei teikiant paslaugas klientams (-ėms) ir kuriose būtų aptartos etiško ir pagarbaus elgesio su klientais (-ėmis) taisyklės.
- ☑ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijai ir Policijos departamentui prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos teiktas siūlymas, kuriant Elektroninės sveikatos paslaugų ir bendradarbiavimo infrastruktūros informacinės sistemos (ESPBI IS) ir Policijos registrų integraciją, atsisakyti rinkti duomenis apie asmenų psichikos / elgesio sutrikimus. Rekomenduota didinti policijos pareigūnų kompetencijas psichikos sveikatos srityje, keičiant stigmatizuojančias nuostatas bei siekiant užtikrinti tinkamą pareigūnų pasirengimą atlikti pareigas, kad tinkamai būtų užtikrintas policijos pareigūnų, visuomenės bei asmenų su negalia saugumas, nerenkant specifinių duomenų apie asmenis su psichosocialine / intelekto negalia.
- ☑ Atlikus [nepriklausomą situacijos apžvalgą apie savivaldybių administracijų pasirengimą organizuoti prieinamą pagalbą ir vykdyti smurto prevenciją,](#)

rekomendacijos dėl pagalbos patyrus smurtą artimoje aplinkoje prieinamumo gerinimo pateiktos Lietuvos savivaldybių administracijoms, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai ir Valstybės duomenų agentūrai.

- Atlikus [nacionalinę translyčių asmenų padėties Lietuvoje apžvalgą](#), rekomendacijos dėl situacijos gerinimo pateiktos Socialinės apsaugos ir darbo, Švietimo, mokslo ir sporto, Teisingumo ir Sveikatos apsaugos ministerijoms.
- Atlikus [tyrimą dėl vyresnio amžiaus asmenų skaitmeninės atskirties](#), rekomendacijos dėl prieinamumo prekių ir paslaugų srityje užtikrinimo vyresniems žmonėms pateiktos Seimo nariams, Seimo Ateities, Žmogaus teisių ir Socialinių reikalų ir darbo komitetams, kiekvienai savivaldybei, Lietuvos savivaldybių asociacijai, Socialinės apsaugos ir darbo, Susisiekimo, Sveikatos apsaugos ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijoms, Vyriausybės kanceliarijai ir Ryšių reguliavimo tarnybai. Rekomendacijos apie paslaugų prieinamumo didinimą vyresnio amžiaus žmonėms taip pat išsiųstos Lietuvos bankui ir visiems būtinųjų paslaugų teikėjams: didiesiems prekybos centrams ir vaistinėms, vandens, dujų, elektros, šilumos ir kitų komunalinių paslaugų teikėjams, Lietuvoje veikiančioms bankams, Lietuvos geležinkeliams, autobusų parkams ir keleivių vežėjams.

Apibendrinimai ir išvados

1. 2024 m. į Tarnybą kreiptasi daugiau nei ankstesniais metais – iš viso 1793 kartus. Dėl galimos diskriminacijos gautas 261 skundas, raštu konsultuotasi 865 kartus, telefonu – 648 kartus, atvykus gyvai – 19 kartų.
2. Daugiausiai skundų gauta dėl galimos diskriminacijos vartotojų teisių apsaugos srityje (121 skundas), mažiausiai – švietimo, mokslo ir studijų srityje (21 skundas). 2024 m. negauta skundų dėl organizacijų ir asociacijų veiklos. Didžiąją skundų dalį sudaro skundai dėl galimos diskriminacijos dėl negalios (60 skundų), dėl lyties (59 skundai), dėl amžiaus (37 skundai) ir dėl socialinės padėties (35 skundai).
3. Dažniausiai raštu, telefonu arba atvykus gyvai konsultuotasi dėl lygių galimybių užtikrinimo vartotojų teisių apsaugos (607 kartus) ir darbo santykių (370 kartų) srityse.
4. Kaip ir kasmet, į Tarnybą kreipiamasi dėl klausimų, nepatenkančių į lygių galimybių kontrolieriaus kompetenciją. 2024 m. dėl tokių klausimų, gauti 49 skundai, dar 462 kartus konsultuotasi dėl pagrindų, kurie Lygių galimybių įstatyme nėra numatyti kaip požymiai, dėl kurių draudžiama diskriminuoti. Tai rodo, kad diskriminaciją žmonės supranta plačiau, nei ją reglamentuoja lygių galimybių įstatymai.
5. 2024 m. kone dvigubai padaugėjo asmenų, dalyvavusių Tarnybos organizuojamuose kontaktiniuose mokymuose (885 asmenys) arba baigusią Tarnybos rengiamus e. mokymus (3819 asmenų). Lygių galimybių klausimais konsultuota 90 įmonių ir įstaigų.
6. Tarnybos žinomumas visuomenėje išlieka labai aukštas – net 81 proc. Lietuvos gyventojų yra girdėję (-usios) apie Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą. Šiek tiek išaugo pasitikėjimas Tarnyba (taip nurodė 34 proc. reprezentatyvios visuomenės apklausos dalyvių). Dėl patirtos diskriminacijos į Tarnybą kreiptųsi 40 proc. respondentų, dažniau – jaunesnio amžiaus žmonės.

2024 m. gautų kreipimųsi ir atliktų tyrimų pagrindu darytinos tokios išvados ir apibendrinimai:

1. Pastebima tendencija, jog asmenys iki kreipdamiesi į Tarnybą su skundais nebando spręsti iškilusių problemų su paslaugų teikėjais. Tarnybos darbuotojoms (-ams) paraginus pirmiausia kreiptis į paslaugų teikėją, dalis situacijų išsprendžiamos be tyrimo dėl galimos diskriminacijos.
2. 2022 m. Lygių galimybių įstatyme papildžius socialinės padėties apibrėžtį šeiminių padėties požymiu, asmenys dažniausiai teikė skundus dėl teisių

apribojimo prekių ir paslaugų įsigijimo srityje būtent dėl vaikų turėjimo. Išskirtini atvejai, kuomet daugiau nei keturis vaikus turinčios šeimos jautėsi diskriminuojamos dėl daugiavaikės šeimos statuso. Pastebėta tendencija, kad paslaugos teikiamos palankesniais sąlygomis šeimoms, turinčioms vieną-du vaikus, bet ne daugiau vaikų turinčioms šeimoms.

3. Skunduose ir paklausimuose dėl galimos diskriminacijos socialinės padėties pagrindu pastebima, kad socialinė padėtis suprantama kur kas platesne apimtimi, nei numato Lygių galimybių įstatymas. Daugelis situacijų, dėl kurių kreipiamasi, nepatenka į lygių galimybių kontrolieriaus kompetenciją.
4. Nemažėja kreipimusi dėl moteris menkinančių, žeminančių ir sudaiktinančių prekių ir paslaugų reklamų. Stebima tendencija, kad reklamų užsakovai vis dažniau nutraukia jų publikavimą nepasibaigus pradėtam tyrimui dėl galimos diskriminacijos.
5. Pakartotinai sulaukiama skundų, paklausimų ir pasiteiravimų dėl mokyklinių uniformų, kai mergaitėms draudžiama dėvėti kelnes.
6. Daugėja kreipimusi dėl psichologiškai nesaugios ir nepagarbios aplinkos darbe, nepriimtino ir (arba) neetiško elgesio su darbuotojais (-omis), galimo priekabiavimo ir seksualinio priekabiavimo.
7. Kaip ir ankstesniais metais, sulaukiama pranešimų apie darbo skelbimus, kuriais darbas siūlomas išskirtinai moterims, vyrams arba asmenims iki tam tikro amžiaus. Tarnyba susiduria su iššūkiais identifikuoti įmones, skelbiančias diskriminacinio pobūdžio skelbimus, kai darbo skelbimai skelbiami socialiniuose tinkluose, ir todėl negali pradėti tyrimo dėl galimos diskriminacijos.
8. Darbo kodekse įtvirtinus darbdavio pareigą užtikrinti saugią, nesmurtinę aplinką darbe bei draudimą priekabauti, pagausėjo asmenų kreipimusi, prašant suteikti pagalbą, patarimų ar ištirti skundus dėl priekabiavimo, nesiejant priekabiavimo su jokia asmens tapatybės požymiu. Tarnybos ir Valstybinės darbo inspekcijos funkcijos šiame kontekste žmonėms dažnai atrodo tapačios – mobingas, priekabiavimas, psichologinis smurtas, neidentifikuojant asmens tapatybės požymių, visuomenei atrodo priskirtinas lygių galimybių kontrolieriaus kompetencijai.
9. [Tyrimas dėl vyresnių žmonių skaitmeninės atskirties](#) parodė, kad skaitmeninę atskirtį ir jos riziką vyresnio amžiaus žmonės patiria visose gyvenimo srityse. Didžiausias skaitmeninės atskirties poveikis atsiranda tuomet, kai į skaitmeninę erdvę persikelia būtinosios paslaugos (tokios, be kurių didelė dalis vyresnių žmonių negali apsieiti – sveikatos priežiūros, transporto, maisto ir prekių įsigijimas ir pan.), panaikinama anksčiau buvusi prieiga prekių ir paslaugų pardavimo vietose, nėra alternatyvių būdų jas gauti arba šios

alternatyvos nėra realiai veikiančios. Didžiausią skaitmeninės atskirties riziką patiria vyriausio amžiaus žmonės (75 m. ir vyresni), kaimiškų vietovių gyventojai (-os) ir vyresnio amžiaus moterys.

10. Atlikus teisinę apžvalgą „[Vyresnio amžiaus asmenų diskriminacija paslaugų teikimo srityje](#)“ nustatyta, kad teisės aktų nuostatų reikalavimai nėra tinkamai paaiškinami vyresnio amžiaus besidraudžiantiems asmenims, dažnai nepasakoma, dėl kokių priežasčių yra prašoma informacijos apie amžių ir sveikatos būklę. Aiškios draudimo bendrovių komunikacijos su klientais trūkumas priverčia vyresnius žmones galvoti, kad jie nėra draudžiami vien tik dėl savo amžiaus, kad jie tampa socialiai atskirta visuomenės grupe. Situacijos analizė taip pat parodė, kad vyresnio amžiaus asmenys dėl išankstinių nuostatų ir stereotipų gali susidurti ir susiduria su jų teisių ir galimybių ribojimais gauti tam tikras paslaugas.
11. [Translyčių asmenų padėties Lietuvoje tyrimas](#) parodė, kad Lietuvos teisinė sistema neužtikrina translyčių ir nebinarinės lyties tapatybės žmonių lygia-teisiškumo. Lietuvoje nėra priimto lytinės tapatybės pripažinimo įstatymo, kuris reglamentuotų greitą, skaidrią ir lengvai prieinamą lytinės tapatybės pripažinimo procedūrą, o nebinarinės lyties tapatybės asmenims nėra sudaryta galimybė asmens tapatybės dokumentuose pasirinkti trečią lyties žymens variantą arba visai nenurodyti lyties. Reikalingų sveikatos priežiūros paslaugų spektras ir prieinamumas yra ribotas. Tyrimas taip pat atskleidė, kad translyčiai ir nebinarinės lyties tapatybės žmonės susiduria su įvairių formų diskriminacija įvairiose gyvenimo srityse: ieškodami darbo, jau dirbdami, ieškodami būsto ar gaudami bet kokias kitas paslaugas. Išskirtinai pažeidžiamoje situacijoje yra asmens tapatybės dokumentų negalintys pasikeisti, ne didmiesčiuose gyvenantys translyčiai žmonės bei translytės moterys ir kiti translyčiai asmenys, kuriems gimimo metu buvo priskirta vyriška lytis ir kurių lyties tapatybė ir (ar) lyties raiška yra moteriška. Žmonių pažeidžiamumą didina ir kiti žmonių tapatybės bruožai bei jų sąveika, ypač socioekonominė padėtis, (psichikos) sveikatos būklė, tautybė, amžius. Nepaisant dažnų diskriminacijos ar smurto patirčių, apie jas pranešama retai, vyrauja nepasitikėjimas institucijomis, netikėjimas, kad kažkas pasikeis ar kad jų teisės bus apgintos.
12. Situacijos apžvalga „Smurtas prieš moteris su negalia: savivaldybių administracijų pasirengimas organizuoti prieinamą pagalbą ir vykdyti prevenciją“ atskleidė, kad Lietuvos savivaldybėse trūksta duomenų apie smurto artimoje aplinkoje situaciją, ypač smurto artimoje aplinkoje prieš moteris ir vyrus su negalia, nėra tinkamo šios srities koordinavimo ir kompleksinio požiūrio sprendžiant smurto problemą, per mažai skiriama dėmesio smurto prevencijai. Tyrimas parodė, kad savivaldybių administracijoms trūksta aiškių gairių ir metodinės pagalbos, kaip tinkamai vykdyti

smurto artimoje aplinkoje prevenciją, kaip koordinuoti savivaldybės darbą apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje srityje bei užtikrinti visapusį pagalbos ir su pagalba susijusių paslaugų prieinamumą žmonėms, nepriklausomai nuo jų lyties ir (arba) patiriamos negalios.

Rekomendacijos

Politinių sprendimų priėmėjams

1. Papildyti Lygių galimybių įstatymą taip, kad jame būtų numatyta pareiga organizacijoms, kurių naudai vykdoma savanoriška veikla, užtikrinti savanoriaujančių asmenų lygias galimybes.
2. Papildyti Lygių galimybių įstatymo 5 straipsnio 4 dalį numatant, kad valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos pagal kompetenciją privalo užtikrinti lygias galimybes, nepaisant lyties, rasės, tautybės, pilietybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, etninės priklausomybės, religijos, ne tik teikiant administracines ir (ar) viešąsias paslaugas, bet ir įgyvendinant viešojo ir vidaus administravimo funkcijas.
3. Suteikti lygių galimybių kontrolieriui galimybę kreiptis į Konstitucinį Teismą dėl teisės aktų atitikties Konstitucijai ir įstatymams. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai lygių galimybių kontrolierius pagal jam įstatymų priskirtą kompetenciją negali iširti konkrečių norminių teisės aktų.
4. Užtikrinti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai būtinus žmogiškuosius ir finansinius resursus, reikalingus tinkamai įgyvendinti Tarybos direktyvą dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų vienodo požiūrio į asmenis bei Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl lygybės įstaigoms taikomų standartų dėl vienodo požiūrio į moteris ir vyrus ir vienodų jų galimybių užimtumo ir profesinės veiklos srityje. Dėl minėtų direktyvų perkėlimo į nacionalinę teisę, numatoma keisti Lygių galimybių įstatymą bei išplėsti Tarnybos funkcijas.
5. Svarstyti keisti teisės aktus ir nustatyti reikalavimą teikiant skundus vartotojų teisių srityje pateikti įrodymus apie išankstinį kreipimąsi į paslaugos teikėją, siekiant efektyviau spręsti asmenų problemas bei valdyti Tarnybos išteklius.
6. Atsižvelgiant į kitų šalių patirtį ir praktiką, kad tyrimai dėl diskriminacijos, kuri gali pasireikšti taikant dirbtinio intelekto sistemas bei algoritmus, gali vykti ne vienerius metus, svarstyti pratęsti šiuo metu Lygių galimybių įstatyme numatytų tyrimų dėl diskriminacijos atlikimo terminus.
7. Priimti Lytinės tapatybės pripažinimo įstatymą, paremtą apsisprendimo principu, kuris reglamentuotų greitą, skaidrią ir prieinamą administracinę procedūrą, leidžiančią translyčiams asmenims atnaujinti vardą, pavardę, lyties žymenį ir asmens kodą civilinės būklės įrašuose. Taip pat rekomenduojama asmens tapatybės dokumentuose įvesti trečią lyties žymens pasirinkimą ir sudaryti galimybę nenurodyti lyties.
8. Išversti ir adaptuoti 11-ąją TLK redakciją Lietuvai, atitinkamai atnaujinant „Lyties tapatumo sutrikimo (transseksualumo) diagnostikos ir gydymo tvarkos

aprašą“ atsisakant patologizuojančių terminų, nuostatų ir tikslinant jį taip, kad translytiškumas nebūtų laikomas sutrikimu ir nebūtų diagnozuojamas, o sveikatos priežiūros paslaugų teikimas būtų atsietas nuo diagnozės reikalavimo ir nebūtų laikomas „gydymu“. Prieigą prie sveikatos priežiūros paslaugų translyčiams asmenims grįsti informuoto sutikimo modeliu, t. y., sudarant galimybę pacientams (-ėms) patiems (-čioms) priimti sprendimus, prieš tai suteikiant išsamią informaciją apie medicininę procedūrą, galimą šalutinį poveikį, gydymo trukmę.

Ankstesniais metais teiktos ir vis dar neįgyvendintos rekomendacijos:

1. Atsižvelgiant į tai, kad daug moterų ir toliau kasmet susiduria su smurtu artimoje aplinkoje ir rizika jį patirti, rekomenduojama įtraukti lyties aspektą į Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje įstatymą ir kitus teisės aktus, kurie reglamentuoja pagalbos teikimą ir atsaką į smurtą artimoje aplinkoje. Įstatyminiame reglamentavime būtina atsižvelgti į lyties ir negalios aspektų sąveiką apsaugos ir pagalbos teikimo srityse bei aiškiai įvardyti moteris su negalia kaip pažeidžiamą asmenų grupę.
2. Atsižvelgiant į tai, kad translyčiai asmenys susiduria su įvairaus pobūdžio diskriminacija, tačiau nėra saugomi įstatymų, rekomenduojama įtraukti lytinę tapatybę ir lyties raišką kaip draudžiamus diskriminacijos pagrindus į Lygių galimybių įstatymą.
3. Atsižvelgiant į tai, kad LGBTI+ bendruomenė Lietuvoje susiduria su struktūrine diskriminacija bei teisiniu nesaugumu, rekomenduojama priimti orų nesusituokusių porų šeiminius santykius reglamentuojantį partnerystės įstatymą.
4. Atsižvelgiant į tai, kad diskriminaciniai darbo skelbimai dažniausiai publikuojami interneto skelbimų portaluose, kuriuos administruojantys asmenys neatsako už skelbimų turinio atitiktį įstatyminėms nuostatomis, rekomenduojama svarstyti galimybę įtvirtinti tokį teisinį reguliavimą, kuris nustatytų darbo skelbimų portalų administratorių pareigą užtikrinti, kad publikuojamuose darbo skelbimuose nebūtų reikalavimų, prieštaraujančių teisės aktų nuostatomis.
5. Analizuojant nacionalinės svarbos dokumentus, kuriais siekiama gerinti situaciją ir siekti pokyčių konkrečiose lygių galimybių srityse, Tarnybos ekspertės (-ai) pastebi dėsningus trūkumus šiuose dokumentuose: stinga sistemiškumo; trūksta sąmoningo, aktyvaus suinteresuotų grupių įsitraukimo, ypač iš viešojo sektoriaus (pavyzdžiui, atsakingų ministerijų įsitraukimo); trūksta kompleksinių priemonių ir adekvataus finansavimo. Siūloma numatyti planų ir (arba) priemonių įgyvendinimo rizikas ir jų valdymo būdus. Taip pat rekomenduojama atlikti jau įgyvendintų ankstesnių laikotarpių planų ir (arba)

priemonių įvertinimą (audita) siekiant identifikuoti, kurios numatytos priemonės buvo veiksmingos, turėjo ilgalaikį poveikį ir buvo efektyvios, su kokiais įgyvendinimo iššūkiais susidurta, kokie buvo trūkumai ir rizikos. Išanalizavus ankstesnių laikotarpių planus ir (arba) priemones lėšų panaudojimo efektyvumo, tęstinumo ir kitais aspektais būtų galima rasti klaidas ir rengti didesnio poveikio priemones. Veiksmų planų įgyvendinimui būtina užtikrinti tęstinį finansavimą.

6. Užtikrinti, kad įvairūs strateginiai planai būtų susieti su Europos Sąjungos strateginiais lygybės dokumentais: „ES kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategija“, „2020–2025 m. LGBTIQ asmenų lygybės strategija“, „2020–2025 m. ES kovos su rasizmu veiksmų planu“. Rekomenduojama svarstyti patvirtinti atskirus strateginius planus kovai su antisemitizmu, rasizmu, ksenofobija, islamofobija ir diskriminacija seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindais.
7. Tobulinti „Romų įtraukties iki 2030 metų veiksmų planą“, apibrėžiant aiškia valstybės viziją bei strateginius tikslus, numatant konkrečias kompleksines, visapusiškas, specifiskai į romų bendruomenę orientuotas priemones išskeltiems tikslams pasiekti. Būtina skirti nuoseklų, tikslinį finansavimą plano veikloms įgyvendinti.

Valstybės ir savivaldybių institucijoms

1. Rinkti ir kaupti duomenis apie pažeidžiamų grupių padėtį ir valstybės bei savivaldybių teikiamų paslaugų prieinamumą atsižvelgiant į asmenų lytį, negalią, amžių, tautybę ir kitus asmens tapatybės aspektus.
2. Tarnyboje gaunami kreipimaisi atskleidė situaciją, kad klostantis naujiems visuomeniniams santykiams, kai kurios asmenų grupės lieka neapsaugotos nuo diskriminacijos. Lygių galimybių įstatymas įtvirtina asmenų apsaugą tik esant darbo santykiams, t. y., kai tarp šalių susiklosto darbuotojo ir darbdavio Darbo kodekso nustatyta tvarka ar jiems prilyginami santykiai. Vystantis visuomeniniams santykiams atsiranda naujų sričių, santykių, kurie tik iš dalies yra panašūs į darbinius, tačiau asmenims nėra taikoma apsauga nuo diskriminacijos. Pavyzdžiui, savarankiškai dirbantys asmenys, „platformų“ darbuotojai. Siūlytina Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai svarstyti ir parengti įstatymų pakeitimus, numatančius savarankiškai dirbančių asmenų apsaugą nuo diskriminacijos.
3. Valstybinės institucijos, kurios bus atsakingos už reguliacines „smėliadėžes“, kurios turi būti įsteigtos pagal Dirbtinio intelekto aktą (ES Reglamentą (ES) 2024/1689, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės), turėtų sukurti reguliaraus sistemingo bendradarbiavimo su tarnyba ir kitomis žmogaus teisių institucijomis mechanizmą siekiant jas įtraukti į šių „smėliadėžių“ veiklą.

4. Siūloma Vidaus reikalų ministerijai, derinant su darbo grupe veiksmingam atsakui į neapykantos nusikaltimus ir neapykantos kalbą Lietuvoje skatinti, nuosekliai ir principingai tęsti teisinio reglamentavimo tobulinimą ir parengti Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso būtinus pakeitimus siekiant įtvirtinti išankstinių nuostatų motyvą (angl. *bias motive*) kaip nusikalstamą veiką kvalifikuojantį požymį.
5. Atsižvelgiant į tai, kad pastaraisiais metais į Tarnybą kreipiasi asmenys dėl neprieinamų (rakinamų, apmokestinamų) tualetų, skirtų asmenims su negalia, prekybos centruose, maitinimo įstaigose, kitose viešose vietose, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, savivaldybių administracijoms rekomenduojama imtis priemonių, kad asmenims su negalia skirti tualetai viešose vietose, parduotuvėse, įstaigose būtų laisvai prieinami tiek žmonėms su negalia, tiek kitiems asmenims, turintiems tokį poreikį dėl sveikatos būklės.
6. Įtraukti negalios organizacijų ir negalios bendruomenių atstoves (-us) į savivaldybėse veikiančias Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje prevencijos komisijas. Užtikrinti, kad komisijose būtų atstovaujamos skirtingos negalios – judėjimo / fizinė, klausos, regos, intelekto, psichosocialinė.
7. Atlikti išsamią analizę apie kiekvienoje savivaldybėje teikiamas paslaugas ir jų prieinamumą bei pritaikymą asmenims su skirtingomis negaliomis. Rekomenduojama į tyrimą įtraukti ir paslaugų kokybės vertinimą. Tokį tyrimą visose Lietuvos savivaldybėse galėtų inicijuoti Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
8. Atsižvelgiant į tai, kad smurtą patyrę žmonės nenori kreiptis pagalbos ten, kur visi vieni kitus pažįsta, rekomenduojama sudaryti sąlygas nuo smurto nukentėjusiems asmenims gauti visas su pagalba susijusias paslaugas, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos.
9. Užtikrinti, kad visos viešosios paslaugos, kurių teikimą įgyvendina valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, būtų teikiamos ne tik skaitmeniniu, bet ir alternatyviu būdu – sudarant sąlygas jas įsigyti bei dėl jų gavimo konsultuotis gyvai (pavyzdžiui, telefonu, kasose, paslaugų pardavimo arba teikimo vietose ir pan.).
10. Užtikrinti valstybinių institucijų ir įstaigų sistemų ir interneto svetainių prieinamumą gaunant informaciją ir paslaugas. Prieinamumu vadinamas lengvai skaitomų šriftų ir jų tinkamo dydžio parinkimas, spalvų kontrasto tarp teksto ir jo fono užtikrinimas, informacijos pateikimas aiškiai ir suprantamai ir kitų priemonių, numatytų Gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų įstatyme, taikymas. Atsižvelgiant į tai, kad vyresni žmonės dažnai patiria įvairias negalias ir sunkumus dėl prastėjančios sveikatos ir todėl dažnai susiduria su sąveikine diskriminacija dėl savo amžiaus ir negalios, rekomenduojama užtikrinti, kad interneto svetainės, mobiliosios programėlės ir

skaitmeniniai įrenginiai (pavyzdžiui, bankomatai, paštomatai, bilietų pardavimo automatai) būtų prieinami žmonėms su regos sunkumais, o informacija būtų pateikiama ir alternatyviu būdu – lengvai suprantama kalba, lietuvių gestų kalba, subtitruojant garsinę informaciją.

11. Užtikrinti, kad kiekvienoje savivaldybėje veiktų skaitmeninę pagalbą ir konsultacijas teikiančios įstaigos ar įstaigų padaliniai (pavyzdžiui, viešosiose bibliotekose, socialinių paslaugų centruose), kur vyresnio amžiaus žmonės galėtų gauti individualizuotą pagalbą tada, kai jos prireikia. Atsižvelgiant į tai, kad didelė vyresnių žmonių grupė Lietuvoje gyvena vieniši, be artimųjų arba toli nuo artimųjų, būtina sudaryti galimybę šiems žmonėms gauti reikalingą skaitmeninę pagalbą prieinamu būdu. Pavyzdžiui, pasitelkiant socialinius darbuotojus. Svarbu, kad tokia galimybė būtų sudaryta ir mažesniuose miesteliuose bei kaimiškose vietovėse gyvenantiems žmonėms. Plėsti (pildyti) socialinių darbuotojų funkcijas, kad vyresnio amžiaus asmenys iš socialinių darbuotojų galėtų gauti ir skaitmeninę pagalbą.
12. Įtraukti vyresniems žmonėms atstovaujančias organizacijas į sprendimų priėmimą, kai priimami sprendimai yra tiesiogiai susiję arba jų įgyvendinimas tiesiogiai paveikia vyresnius žmones ir jų dalyvavimą visuomeniniame gyvenime.

Ankstesniais metais teiktos ir vis dar neįgyvendintos rekomendacijos:

1. Atliekant įvairaus pobūdžio visuomenės tyrimus, apklausas, renkant statistiką, duomenis pagal lytį, įtraukti daugiau lyties kategorijos pasirinkimų nei tik moteris ar vyras, pvz.: moteris, vyras, kita, nenoriu atskleisti.
2. Tarnybos ekspertės (-ai) pažymi, kad tiek nacionaliniu, tiek regioniniu, tiek savivaldos lygmenimis dirbantiems viešojo sektoriaus darbuotojams (-oms) trūksta lygių galimybių srities žinių ir supratimo, kaip jų rengiami strateginiai dokumentai, planai, priemonės turėtų prisidėti prie horizontaliojo lygių galimybių principo įgyvendinimo. Atsižvelgiant į tai, rekomenduojama užtikrinti sisteminių ir reguliarių kvalifikacijos kėlimą viešojo sektoriaus darbuotojams (-oms) organizuojant mokymus dėl lygių galimybių aspekto integravimo.

Švietimo įstaigoms

1. Atsižvelgiant į pasikartojančius kreipimusis dėl mokyklinių uniformų, rekomenduojama visose Lietuvos mokyklose panaikinti ribojimus, dėl kurių mokinėms nesudaromos galimybės dėvėti kelnes mokymosi metu.
2. Užtikrinti, kad aukštųjų mokyklų studijų metu naudojamoje dėstymo medžiagoje būtų integruojami lyčių lygybės principai. Akademinėje aplinkoje atkuriami ar sustiprinami stereotipiniai lyčių vaidmenys prisideda prie diskriminacijos, nelygybės ir smurtą pateisinančių nuostatų formavimo. Todėl dėstymo turinyje ir studijų procese būtina ne tik vengti stereotipų, bet ir

aktyviai įgyvendinti seksualinio priekabiavimo prevencijos priemonės, kad aukštojo mokslo institucijose būtų kuriama saugi ir pagarbą skatinanti aplinka.

Paslaugų teikėjams

1. Taikyti vienodas paslaugų teikimo sąlygas šeimoms, nepaisant paslaugos gavėjų turimo vaikų skaičiaus bei šeiminės padėties (nepaisant, ar suaugę asmenys yra susituokę, ar ne).
2. Parengti ir patvirtinti klientų aptarnavimo taisykles, į kurias būtų įtraukta diskriminacijos, įskaitant priekabiavimą ir seksualinį priekabiavimą, prevencija visais Lygių galimybių įstatyme numatytais pagrindais.
3. Užtikrinti, kad visos būtinosios paslaugos (tokios, be kurių didelė dalis vyresnių žmonių negali apsieiti – sveikatos priežiūros, transporto, maisto ir prekių įsigijimas ir pan.) būtų prieinamos ne tik skaitmeniniu būdu. Sudaryti sąlygas dėl būtinųjų paslaugų teikimo konsultuotis ir gauti reikalingą pagalbą gyvai (pavyzdžiui, telefonu, kasose, paslaugų teikimo vietose, atvykus pas paslaugų teikėją ir pan.).
4. Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje daugiau nei 120 tūkst. žmonių gauna senatvės pensiją grynaisiais į namus, rekomenduojama užtikrinti, kad už prekes ir paslaugas būtų įmanoma atsiskaityti ne tik banko kortele ar kitomis skaitmeninėmis priemonėmis, bet ir grynaisiais pinigais, kai prekės ir paslaugos įsigyjamos gyvai.
5. Atsižvelgiant į tai, kad skaitmeninių įgūdžių neturintys vyresnio amžiaus Lietuvos gyventojai už būtinąsias paslaugas dažnai atsiskaito per tarpininkus, pavyzdžiui, „Perlo“ terminaluose, maisto prekių parduotuvėse, Lietuvos pašto skyriuose, ir už paslaugos suteikimą (atitinkamos įmokos priėmimą) moka tarpininkavimo mokesť, rekomenduojama būtinųjų paslaugų teikėjams svarstyti galimybę šį tarpininkavimo mokesť kompensuoti tais atvejais, kai nėra sudaryta galimybė už paslaugas atsiskaityti ne skaitmeniniu būdu.
6. Atsižvelgiant į tai, kad skaitmeninių įgūdžių (arba išmaniųjų prietaisų) dažniau trūksta vyresniems žmonėms, nuolaidų taikymas naudojantis tik mobiliąja programėle galėtų būti laikomas netiesiogine vyresnių žmonių diskriminacija dėl jų amžiaus. Siekiant išvengti tokių netiesioginės diskriminacijos dėl amžiaus atvejų, kuriant nuolaidų programas rekomenduojama užtikrinti galimybę nuolaidomis pasinaudoti ne tik turint mobiliąją programėlę, bet ir alternatyviomis priemonėmis, pavyzdžiui, fizine nuolaidų kortele.
7. Sudaryti galimybę gyventojams pasinaudoti banko paslaugomis nesinaudojant skaitmeninėmis priemonėmis. Taip pat sudaryti sąlygas į priėmimą banko skyriuje užsiregistruoti alternatyviu skaitmeniniam būdu (pavyzdžiui, telefonu arba atvykus į banko skyrių).

Sveikatos paslaugų teikėjams

1. Užtikrinti, kad registracija pas sveikatos priežiūros specialistus būtų prieinama ne tik skaitmeniniu, bet ir alternatyviu būdu (pavyzdžiui, atvykus gyvai, skambinant ir kt.). Taip pat užtikrinti, kad šios alternatyvos būtų veiksmingos praktikoje (pavyzdžiui, nebūtų situacijų, kad nelieka vietų registruojantis gyvai, nes visos jau užsakytos internetu).
2. Sudaryti galimybę sveikatos tyrimų rezultatus ar kitą informaciją apie paciento (-ės) būklę gauti ne tik skaitmeninėmis priemonėmis.
3. Įgalinti sveikatos priežiūros paslaugų teikėjus, ypač šeimos gydytojus ir bendruomenės slaugytojus, teikti vyresnio amžiaus žmonėms aiškiai suprantamą informaciją apie prisijungimą prie „E. sveikatos“ portalo, registraciją pas gydytojus, tyrimų, anamnezės peržiūrą, taip pat apie galimybę artimiesiems užregistruoti asmenį pas sveikatos priežiūros specialistą (-ę) ir kita.
4. Medicinos įstaigoms, teikiančioms sveikatos paslaugas, rekomenduojama nustatyti / patvirtinti paslaugų teikimo pacientams tvarką, kurioje būtų numatyta, kokia tvarka skelbiama informacija apie gydytojus (-as), teikiančius (-as) paslaugas ne tik lietuvių, bet ir kitomis kalbomis. Informacija apie paslaugų teikimo kalbą galėtų būti skelbiama registruojantis pas gydytojus (-as) tiek internetu, tiek telefonu.

Transporto paslaugų teikėjams

1. Užtikrinti galimybę vietinio ir tarpmiestinio transporto bilietus įsigyti alternatyviais skaitmeniniams būdais, pavyzdžiui, perkant kioskuose, prekybos centruose, kitose parduotuvėse, tiesiogiai iš vairuotojų (kiek tai suderinama su saugumo ir kitais reikalavimais).
2. Išsaugoti galimybę už bilietus atsiskaityti ne tik bekontakčiu būdu, tačiau ir grynaisiais pinigais.
3. Užtikrinti, kad skaitmeninių įgūdžių neturintiems asmenims būtų sudaryta reali galimybė bilietus į tarpmiestinius maršrutus įsigyti alternatyviu būdu. Pavyzdžiui, apriboti internetu perkamų bilietų skaičių rezervuojant dalį vietų perkantiems bilietus ne skaitmeniniu būdu. Šią galimybę rekomenduojama pritaikyti atsižvelgiant į būtinąsias vyresnių žmonių keliavimo kryptis, pavyzdžiui, vykstant į antrinio ar tretinio lygio asmens sveikatos priežiūros įstaigas ir kitur.

Draudimo bendrovėms

1. Pateikti tikslią ir aiškią informaciją klientams (-ėms) apie būtinumo suteikti informaciją apie draudėjo amžių, sveikatos būklę priežastis bei tinkamai

motyvuoti atsisakymą pateikti draudimo pasiūlymą iš karto, ypač vertinant tai, kad kelionės draudimo pasiūlymo nepateikimas tokiais atvejais gali būti suvokiamas kaip mažiau palankus vyresnio amžiaus asmenų traktavimas.

2. Skelbti išsamią ir skaidrią informaciją draudimo bendrovių interneto svetainėse apie taikomą individualų klientų vertinimą teikiant kelionės draudimo pasiūlymą, nurodant priežastis ir išsamiai paaiškinant, kodėl, kokiais atvejais klientas gali būti vertinamas individualiai vertinant draudimo riziką.